www.cizgiliforum.com
enginel

SOLJENtTSlN

IVAN DENiSOViC BIR GONG

In

En büyük uluslararası edebiyat ödülünü kazandığı halde Sovyetler Birliği hükümetince bu ödülü almasına engel olunan, eserlerinin sanat değeri kadar özgürlük uğrunda her şeyini feda edecek kadar cesaret göstermesiyle de dünyaya ünü yayılan, birçok sanat otoritelerince yaşayan Rus yazarlarının en büyüğü olarak selâmlanan Soljenitsin'in ilk ve en güzel yapıtlarından biridir «Ivan Denisoviç'in Bir Günü».

Mehmet Özgül'ün rusça aslından yaptığı kusursuz çeviri ile sunduğumuz bu eseri okurlarımızın Soljenistsin'in değerini bir kez daha ölçmelerini sağlayacaktır.

10 lira

ALEKSANDR SOLJENÎTSÎN

İVAN DENİSOVİÇ'İN BİR GÜNÜ

Rusçadan çeviren :

MEHMET ÖZGÜL

VARLIK YAYINEVİ

Ankara Caddesi, İstanbul

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI : 231

Varlık Yayınları, sayı: 1757
istanbul'da Gül Matbaasında dizilmig,
Kardeş matbaasında basılmıştır.
Eylül, 1973

Her sabah olduğu gibi, saat beşte ana barakanın yanındaki demir putrele vurularak kalk işareti verildi, îki parmak buz tutmuş pencerelerden zayıflayarak geçen çınlama sesi bir - iki kere üsteledikten sonra durdu. Hava ne kadar soğuk olacak ki, nöbetçi daha fazla vurmaktan vazgeçmişti.

Çınlama kesildi, ama dışarısı îvan Denisoviç Şuhov'in ayakyoluna gitmek için kalktığı zamanki kadar karanlıktı. Pencerelere üç fenerin sarı ışığı düşüyordu; biri kampın içinden, ikisi de çevresinden...

Barakanın kapısını açmak için nedense kimse gelmiyordu. Aptes varilini sopalara takıp götüren temizlik görevlileri bile görünürlerde yoktu.

Şuhov kalk işaretinden sonra uyumaz, hemen kalkardı. İşbaşı yapılana kadar geçecek zaman devletin olmadığı için herkes istediği gibi kullanırdı. Kamp yaşa,ntısma uyanlar bunu değerlendirmesini bilirlerdi. Kimisi bir arkadaşının elliği (1) için eski astarlardan kılıf diker, kimisi de kesesi kabarık hükümlüler ranzadan inerken yere çıplak ayakla bas-

tı) Baş parmak ayrı, öteki dört parmak bir sokuları, böylece eli daha iyi ısıtan eldiven. (Çeviren)

masmlar diye kuru keçe çizmelerini (1) ayaklarına kadar götürürlerdi. Ambarlarda ücret karşılığı yerleri temizleyen, şunu bunu taşıyan hükümlüler bile vardı. Yemekhaneye gidip yemek çanaklarını bulaşık yıkama yerine götürenlere ise fazladan yemek verirlerdi. Ama burada iş almak kolay değildi; müşterisi boldu. En kötüsü de, çanaklardan yemek artıklarını yalamamak için insanın sinirlerinin demirden olması gerekiyordu. Ama Şuhov, ilk iş kolbaşısı olan Kuzyomin'in söyldiklerini hiç hatırından çıkarmıyordu. 1943 yılında doğrudan doğruya cepheden getirilen, yarım kalan askerlik hizmetiyle birlikte on iki yıla hüküm giyen eski bir kamp kurduydu Kuzyomin. Ormanda çalışırken ateş yakıp ısındıkları sırada :

— Burada orman yasaları hüküm sürer, çocuklar demişti. Ama gene de yaşıyor insan. Kampta yok olup gidenler kimlerdir, bilir msiiniz? Çanak yalayanlar, kamp revirine bel bağlayanlar, bir de arkadaşlarını gammazlayanlar...

Gammazlar konusunda söyledikleri yersizdi kuşkusuz. Böyleleri başkalarının canı pahasına da olsa sapasağlam kalıyorlardı.

Her gün kalk işaretiyle ayağa dikilen Şuhov bugün yerinden kıpırdamadı. Daha bir gün öncesinden bir kırıklığı vardı. Bütün vücudu ağrıyor, bir üşümedir gidiyordu. Gece sabaha kadar yatağında

(1) Karda ayakları sıcak tutan, hafif, urun konçlu, keçeden yapılmış çizme. (Çeviran).

buz kesmişti. Uyku arasında bazan iyice hastalandığını düşünmüş, bazan da hastalığının geçtiğini hissetmişti. Sabah olsun istemiyordu bir türlü.

Ama sabah olmuştu işte!

Ne ısınılacak bir yerdi ya şu baraka! Pencereler bir parmak buz tutmuş, duvarla tavanın birleştiği köşeler örümcek ağı gibi bembeyaz kırağıyla kaplanmıştı.

Kalkamıyordu. Tepesine battaniyesini, kaputunu çekmiş, iki ayağını birden ceketinin bir koluna sokarak üst ranzada dertop yatıyordu. Bir şey görmüyordu ama işittiği seslerden barakada ve kendi iş kolunun köşesinde olup bitenleri anlıyordu. İşte, temizlikle görevli hükümlüler ağır adımlarla yürüyerek kocaman aptes varilini koridordan çıkarıyorlar! Bu, sakatların yapacağı hafif bir işti ama, sağa sola sıçratmadan götürmek de kolay değildi. İşte 75 inci iş kolunun keçe çizmelerini kurutma odasından getirip döşemeye attılar! (Bugün çizmelerimizi kurutma sırası bizdeydi.) İşte, bizimkiler de toplanmaya başladılar. Kolbaşı Tiyurin ile yardımcısı Pavlo konuşmadan keçelerini ayaklarına geçiriyorlardı. Bu işi yaptıkları ranzalarının gıcırdamasından belliydi. Pavlo taym almaya, Tiyurin ise İDŞ'ye (İş Dağıtım Şubesi) gideceklerdi.

Ama bu gidip İDŞ'ye her gün yapılan ziyaretlerden başkaydı. Şuhov birden kaderinin çizileceği anın gelip çattığını anladı. Kendisinin de bulunduğu. 104 numaralı iş kolunu iş ocakları yapımından çekerek «Sosyalist Hayat Sitesi» adı verilen bir projeye

göndereceklerdi. «Sosyalist Hayat Sitesi» denilen yer şimdilik kar yığınları altında bir tarlaydı. Önce burada çukurlar açıp direk dikmek, sonra kendi çevrelerine dikenli tel çekmek gerekiyordu. En sonra da site kurulacaktı.

Kısacası bir ay süreyle ayazda kavrulacaklardı, sığınacakları tek çatı altı yoktu. Ateş yakmaya gelince, odunu nerden bulacaklardı ki? Tek kurtuluş yolu durmadan çalışmaktı.

Kolbaşınm ağzını bıçak açmıyordu. Bu işi eline çabuk olmayan başka bir iş koluna yüklemek için baştakileri ayarlamaya gidiyordu şimdi. Elbette yanlarına eli boş varılamazdı. Iş dağıtım müdürüne yarım kilo mu olur, yoksa bir kilo mu, domuz yağı alıp götürecekti.

Bir denemeden zarara gelmezdi, neden kamp revirine çıkıp bir günlüğüne de olsa işten kaytarmıyordu? Her yeri sızlıyordu Şuhov'un.

Ha, bir de nöbetçi muhafızın kim olduğunu bilmeliydi!..

Bunu düşünür düşünmez Bir Buçuk İvan'm nöbetçi olduğunu hatırladı. Kara gözlü, sopa gibi uzun bir çavuştu bu. İlk bakışta korkunç bir adam gibi görünürdü ama tanıdıkça muhafızların en yumuşak başlısı olduğu anlaşılırdı. Hükümlüleri ne hücreye kapatır, ne de disiplin subayına çıkarırdı. Onun için Şuhov 9 numaralı barakadakiler kahvaltıya gidene kadar yatmaya karar verdi.

Ranzalardan sarsılarak sallandı. İki kişi birden kalkmışlardı. Bunlar, komşu ranzanın üstünde ya-

tan baptist (1) Alyoşka ile onun altında yatan deniz yüzbaşılığından ayrılma Buynovski'ydi.

Aptes varilinin ikincisini götüren yaşlı hükümlüler sıcak suyu kimin getireceği konusunda tartışmaya girmişlerdi. Hem de kadınlar gibi bağrışıp çağrışıyorlardı. 20 nci iş kolundan elektrik kaynakçısı;

— Hey kesin şu zırıltıyı! Şimdi yanınıza gelirsem! diye bağırarak adamlara doğru keçe çizmesinin tekini attı.

Çizmenin direğe çarpmasıyla birlikte berikiler sustular.

Komşu iş kolunun kolbaşı ^yardımcısı yanındakine sızlanıp duruyordu.

— İkmal kısmındaki hergeleler bize kazık attılar, Vasil Fiyodoroviç! Dokuz yüz gramlık dört somun yerine üç tane verdiler. Kimin ekmeğinden keseyim, bilmem ki!..

Adam bunu ne kadar alçak sesle söylerse söylesin iş kolundakilerin hepsi duymuş, akşamleyin tayınlarından kesilecek parçayı kara kara düşünmeye başlamışlardı.

Şuhov talaşla tıkış tıkış doldurulmuş şiltesinde yatıyor, yatıyordu... Ya iyice ateş içinde kıvransındı, ya da kırıklığı geçip kalksındı. Ama ne oluyordu, ne de öteki...

(1) Ergenlikten sonra vaftiz edilmeye dayanan bir Hristiyan mezhebinin mensubu. (Çeviren)

www.cizgiliforum.com
enginel

Baptist Alyoşka duasını mırıldanadursun, ayak-yolundan dönen Buynovski ortalığa konuşarak:

— Sıkı durun, arkadaşlar! dedi. Sıfırın altında otuz!

Bunu işitir işitmez Şuhov doktora çıkmaya karar verdi.

Ve aynı anda birisi üzerinden battaniyesiyle ceketini çekti aldı. Şuhov kaputunu başının üzerinden sıyırarak doğruldu. Karşısında başı üst ranzanın hizasına kadar gelen zayıf yüzlü Tatar duruyordu.

Demek nöbet sırası değişmişti ve beklemediği bir muhafız ansızın girmişti içeriye.

Siyah kaputunun sırtına dikili beyaz yamadan numarasını okuyan Tatar.

— E, sekiz yüz elli dört! Üç gün hücre cezası! dedi.

Muhafızın tanıdık kısık sesi duyulur duyulmaz, tahtakurularmm cirit attığı 50 ranzada yatan 200 kişide bir kıpırdanma başladı ve henüz kalkmayanlar, lâmbaların bir kısmı yanmayan barakanın loşluğunda giyinmeye koyuldular. Şuhov, sesinde, duyduğundan fazla bir üzüntüyle:

— Peki ama neden, komutanım? diye sordu,

îş cezası gene o kadar ağır değildi. Sıcak yemek verilir ve insan kendini kara düşüncelere kaptırmazdı. Ama hücre cezası bütün bütüne kötüydü.

Cezanın neden verildiğini Şuhov da, oradakiler de, kendisi de bildiği için Tatar tembelce:

— Neden olacak, kalkmadığın için, dedi. Hadi, komutana gideceğiz!

Adamın buruşuk köse yüzünden hiç bir şey anlaşılmıyordu. Başka av var mı diye bakınmaya bile başlamıştı. Fakat barakanın en karanlık yerinden en aydınlık yerine kdar herkes ranzaların birinci - ikinci katma oturarak bacaklarını, sol dizinde numaralar bulunan siyah aba pantolonlarına sokmaya çalışıyordu. Giyinmelerini bitirenler ise önlerini iliklierek tatar muhafızdan önce kendilerini dışarı atıyorlardı.

Şuhov'a hak ettiği bir ceza verseler gene sesi çıkmayacaktı. Ama her zaman en başta kalkan birine yapılacak şey miydi bu? Tatar'a yalvarmakla kusurunu bağışlatamayacağını bildiği halde âdet yerini bulsun diye bir yandan âüfeurunu bağışlatmaya çalışırken bir yandan da aba pantolonunu bacaklarına geçirdi. (Sol dizinin üzerindeki kirlenmiş eski bir bez parçasına soluk kırmızıyla §-854 diye yazılmıştı) Sonra ceketini geçirdi sırtına; biri göğsünde, biri sırtında olmak üzere aynı numara buna da yazılmıştı. Döşemedeki keçe çizmelerden kendisininkileri seçip giydi, şapkasını başına koydu. (Aynı numara bunun önünde de vardı.) Ondan sonra muhafızın peşine düştü.

104 üncü iş kolunda herkes Şuhov'un komutanlığa götürüldüğünü gördüğü halde kimse ağzını açıp tek kelime söylemedi. Çünkü bir işe yaramazdı, hem ıie söyleyeceklerdi ki? Kolbaşı olsa biraz arka çıkardı ama o da yoktu şimdi. Şuhov, tatarı sinirlendirmemek için kimseye bir şey söylemedi. Durumu görmüşlerdi, kahvaltısını ayırırlardı elbet.

Muhafızın peşinden dışarı çıktı Şuhov ve çıkar çıkmaz da yapışık bir ayaz soluğunu kesti.

Kampın köşelerindeki gözetleme kulelerinden kuvvetli iki ışıldak her yanı tarıyordu. Kampın içindeki ve çevresindeki lâmbalar halâ sönmemişti. O kadar çok lâmba koymuşlardı ki, yıldızları bile köreltiyordu. Ayaklarında keçe çizmeler, hükümlüler karları kıtır kıtır çiğneyerek sağa sola koşturuyorlardı. Kimi helaya, kimi kantine, kimi paket postanesine seğirtiyor; kimisi de parasıyla lâpa pişirmek için mutfağa gidiyordu. Hepsi de kaputlarının önünü sımsıkı düğmelemişler, boyunlarını yakalarının içine gömmüşlerdj^ Üşümeleri soğuktan çok, bütün günü bu ayazda geçirme korkusundandı. Tatar muhafız kirli mavi düğmeli eski kaputunun içinde uygun adımlarla yürüyordu. Ayaz ona hiç dokunmuyor sanırdınız.

Taştan yapılmış kamp hapishanesinin çevresindeki yüksek tahta perdeyi geçtiler. Kamp fırınını hükümlülerin saldırısından koruyan dikenli telleri geçtiler. Ana barakanın önünde kalın bir telle direğ: asılı, kırağı tutmuş demir putreli ve, ayazı fazla aşağılarda göstermesin diye kuytu bir yerde direğe bağlanmış, gene kırağı kaplı ısı ölçeri geçtiler. Şuhov umut dolu bir bakışla ışı ölçerin süt rengi cıva sütununa göz attı. Kırk bir dereceyi gösterirse işten kurtuldular demekti. Ama nerde, ısı o kadar düşük değildi...

Ana barakaya girdiler, girer girmez de muhafızlar bölümüne yürüdüler. Tam da yolda aklına

geldiği gibi şıktı Şuhov'un. Hücre cezası verilmiyecek, yalnız odanın döşemesi yıkanacaktı. içeri girince Tatar kendisini bağışladığını, döşemeyi yıkamasını söyledi.

Muhafızlar . bölmesinin temizliği için, aslında, kamp çalışmasına götürülmeyen hükümlüler kullanılırdı, en iyisi de ana barakada böyle birini sürekli görevlendirmekti. Çünkü Şuhov buraya o kadar çok girip çıkmıştı ki, kamp komutanı binbaşının, disiplin ve istihbarat subaylarının hizmetini görürken muhafızların bile bilmediği şeyler işitmişti. Birkaç zamandır da muhafızların odasını temizlemeyi kendisi için aşağılık bir iş sayıyordu. Onu bir-iki kere çağıran muhafızlar işin farkına vararak başka hükümlüleri çağırmaya başladılar.

Muhafızların odasındaki soba güldür güldür yanıyordu. Sırtlarında yalnız kirli atletleri kalan iki muhafız masada dama oynuyorlardı. Bir üçüncüsü ise keçe çizmelerini ve kemerli gocuğunu çıkarmadan dar bir sıranın üstüne kıvrılıvermişti. Köşede, içinde silme beziyle bir kova duruyordu.

Çok sevinen Şuhov, kendisini bağışladığı için Tatar'a teşekkür ederek;

— Bir daha geç kalmayacağım komutanım! dedi.

Burasının yasası basitti; işini bitiren hemen giderdi. Şuhov kollarını sıvar sıvamaz kırıklığının geçtiğini hissetti. Kovayı aldı ve (ivediyle yastığın altında unuttuğu için) elliksiz kuyuya doğru yürüdü.

İDŞ'ye gelen kolbaşlarmdan birkaçı direğin ya-

nında toplanmışlardı. Savaşta Sovyetler Birliği kahramanı nişanı alan genç bir kolbaşı ise direğe tırmanmış, ısı ölçerin kırağısını siliyordu.

Aşağıdakiler;

— Aman yüzünü yana çevir! Yoksa soluğunla dereceyi yükselteceksin! diye bağırıyorlardı.

— Ne yükseltmesi be! Soluk buna vız gelir!"

Şuhov'un kolbaşısı Tiyurin görünürlerde yoktu. Kovasını yere koyan Şuhov ellerini paltosunun kollarına sokarak ilgiyle baktı.

Direkteki, kısık sesiyle;

— Vay namussuz, yirmi yedi buçuk! Bir milim aşağı değil! dedi.

Okuduğu doğru mu diye bir kere daha baktıktan sonra aşağıya atladı.

— Bırak canım şu bozuk şeyi! diye bağırdı birisi. Çalışma kampına sağlamını mı asacaklarını sandın?

Kolbaşları dağıldılar. Şuhov kuyuya doğru seğirtti. Şapkasının kulaklıkları inik olduğu halde bağlanmadığı için ayaz kulaklarını yakıyordu.

Suyun üstündeki kaim buz tabakasında açılan delikten aşağıya zor geçti kova. İpi de kazık gibi olmuştu.

Şuhov buğulanan suyu muhafızlar bölmesine getirene kadar elleri uyuştu. İçeri girer girmez ellerini ılık suya daldırdı.

Tatar yoktu içerde. Uyuyan ve dama oynayanlar, dördüncü bir muhafız gelince toplanmışlar; Ocak ayında ne kadar darı alacaklarını konuşuyor-

lardı. (Komşu köyde üretim işleri kötü gittiği için - patates çoktan bitmiştir ya - bazı yiyecek maddelerini karneyle veriyorlardı.)

Muhafızlardan birisi Şuhov'a dönerek:

— Kapat ulan şu kapıyı! dedi. Görmüyor musun ayazı!

Keçe çizmeleri sabah sabah ıslatmanın hiçbir anlamı yoktu. Şuhov koşarak barakaya dönse bile değiştirecek başka çizme bulamazdı... Sekiz yıllık hükümlülüğü sırasında çeşit çeşit ayakkabı düzeni görmüştü şu kampta. Keçe çizmesiz, fotinsiz kış geçirdikleri olmuştu. Bunların yerine karda otomobil izi bırakan lâstik ayakkabılar ve ağaç kabuğundan çarıklar verilirdi. Şimdilerde ayakkabı işi biraz düzene girmişti. Kolbaşı yardımcısı Pavlo ile birlikte ambarlardan birinde iş buldukları için elinde sağlam burunlu, üst üste iki dolakla (1) giyilebilen, esaslı bir çift fotin edinebilmişti Şuhov. Doğum günü armağanı almış gibi sevinerek, bir hafta gıcır gıcır fotinlerin topuklarını birbirine vura vura geçti. Aralıkta da keçe çizmeler yetişti imdadına. Aman ne; sevinçti o! Artık karada ölüm yoktu...

Ama saymanlıktaki hergelelerden biri komutanın kulağına fısıldamıştı; keçe çizmeleri kendilerinde kalsmdı ama fotinleri de geri vermeliydiler. Hükümlünün iki çift ayakkabısı olması görülmüş şey miydi!.. Şuhov iki şıktan birini seçecekti; ya bütün kışı fotinlerle geçirecek ya da baharda karlar eriyince

(1) Çorap yerine ayağa sarılan "bez. (Çeviren)

keçe çizmeleriyle kalacaktı. Derisini yağlayıp yumuşattığı, gözü gibi baktığı yepyeni fotinleri teslim etmesi gerekiyordu demek? Sekiz yıl hiçbir şeye bu kadar içi yanmamıştı. Gıcır gıcır fotinler ötekilerin arasına karıştıktan sonra baharda ara da bul!...

Şuhov ne yapacağını biliyordu. Keçe çizmelerini ustalıkla çıkarıp bir köşeye koydu, dolaklarım çözdü. (Bu sırada kaşığı şmgırdayarak yere düştü. Hücre cezasına apar topar hazırlanırken kaşığını almayı unutmamıştı.) Muhafızların ayaklarının altına bol su serperek, silme beziyle yalınayak işe koyuldu.

Adamlardan biri toparlanıp ayaklarını sandalyenin üzerine koydu.

— Höst! Biraz yavaş ol, ulan!

— Pirinç mi? Pirinç karneyle veriliyor. Sonra "birinçle darıyı bir tutma!

— Mankafa herif, bu kadar su dökülür mü? Yer böyle mi temizlenir?

— Ama komutanım, başka türlü temizlenmez. Çamur iyice oturmuş.

— Ulan, kalas, sen karını temizlik yaparken ;görmedin mi hiç? "

Şuhov elindeki bezden sular aka aka ayağa kalktı, gülümsedi. 1943 yılında Üst-Î'me'ye ilk geldiği sıralar yakalandığı iskorbüt hastalığından sonra dökülen dişlerinin boşluğu görünüyordu ağzından. Kanlı sürgünle başlamıştı hastalık, miğdesi hiç bir şey almadığı için yerlere serilip kalmıştı. Fısıldayarak konuşması işte bu hastalığın eseriydi.

— Komutanım, beni karının yanından 1941 yı-. İmda aldılar. Şimdi yüzünü bile unuttum.

— İşte bunların yaptığı iş bu kadar olur! Bilmedikleri gibi öğrenseler bari; Bu da yok pezevenklerde. 'Yedikleri tayın gözlerine, dizlerine dursun. Bok yesinler, itler!

— Ulan, her gün, her gün döşemeyi temizletmek de ne oluyor! Çekilir mi bu rutubet! Bana baksana, sen; sekiz yüz elli dört! Hadi şuraları biraz biraz sil de ondan sonra çek arabanı!

— Pirinç başka şey, sen onu darıyla bir tutma!

Şuhov işini bitirdi.

İş sopaya benzer, sopanın da iki ucu vardır. Adamına yaparsan özenirsin, ama anlamayanlar için göz boyamak çok kolaydır.

O işini bilmese şimdiye kadar çoktan tahtalı köyü boylamıştı.

Kuru yer kalmayacak şekilde bütün döşemeyi şöyle bir sildi. Bezi sıkmadan sobanın arkasına fırlattıktan sonra ayaklarına çizmelerini geçirdi ve kamp yöneticilerinin gelip geçtiği yerlere kalan suyu serpiştirerek hamamın, içerisi karanlık kulüp binasının önünden geçip yemekhaneye doğru yöneldi.

Daha revire de yetişmesi gerekiyordu. Gene her yeri sızlamaya başlamıştı. Yalnız, yemekhaneye girmeden muhafızların gözüne gözükmemeliydi. Kamp komutanının emrine göre yemekhaneye tek tek girenler yakalanıp hücreye tıkılacaktı.

Aman ne şans! Yemekhanenin önünde kuyruk filân yoktu. Gelen giriyordu.

Mutfağın sıcak havası kapıdan giren ayazla karışınca içerisi hamam gibi buğuyla doldu. Hükümlülerden kimisi oturuyor, kimisi de aralıklarda yer açılmasını bekliyordu. Tahta tepsilere bol sulu çorba ve lâpa dolu çanakları koyanlar kalabalık arasından yer açarak masalarda yer kapmaya çalışıyorlardı. Ama kim kimi dinliyordu ki! «Hey, geçen var! Yol ver be çam yarması! Yuh, koskoca tepsiyi görmüyor musun? Bak şuna, döktü çorbayı! Şu boş elimle ensene bir patlatırsam! Doğru söyledin arkadaş! Yolda durma bakayım, yalayacak çanak mı kolluyorsun.

Şurada genç biri kaşığını çorbasına daldırmadan önce duaya durmuş. Batı Ukrayna'dan gelme çaylağın biri olmalı.

Ama Ruslar hangi elleriyle haç çıkaracaklarını unutmuşlardı.

Masalarda oturanlar üşüdükleri için şapkalarını bile çıkarmamışlardı. Kara lahana yaprakları arasından dağılmış balık parçalarını yakalayarak ağır ağır ağızlarına atıyorlar, kılçıkları masanın üstüne tükürüyorlardı. Kılçıklar masada epeyce yığılınca yeni bir iş kolundan önce birisi yığını yere süpürüyor, ondan sonra da herkes üstüne basıp geçiyordu. Oysa doğrudan doğruya yere tükürmek bir nezaketsizlik sayılmaktaydı.

Barakanın ortasında sütuna benzeyen iki sıra tavan desteği uzanıyordu. Bu sütunlardan birinin di-

www.cizgiliforum.com
enginel

binde kol arkadaşı Fetyukov, Şuhov'un kahvaltısını ayırmış beklemekteydi. Fetyukov iş kolunda Şuhovdan da geride sayılan bir hükümlüydü. Siyah kaputları ve numaraları altında hükümlüler dıştan aynı görünürlerse de aslında her birinin bir saygı derecesi vardı. Buynovski kolay kolay çorba çanağını alıp yanınıza oturmazdı, Şuhov ise her işi yapmaya razı olmazdı. Onu yapacak daha aşağısı çıkardı.

Fetyukov, Şuhov'u görünce derin bir soluk aldı ve ona yer verdi.

— Yemeklerin soğudu arkadaş. Senin iş cezasında olduğunu düşünerek yemeye hazırlanıyordum.

Şuhov'un her iki çanağı sonuna kadar yiyeceğini aklı kesince umutlanmaktan vaz geçti.

Şuhov çizmesinden kaşığını çıkardı. Bu kaşığın onun için ayrı bir değeri vardı. Buraya gelmeden önce kuzeyde onu hep yanında taşımıştı. Kaşığı aliminyumdan kendi eliyle dökmüş, üstüne de «Üst - İjme 1944» yazısını kazımıştı.

Sonra usturayla kazınmış kafasından şapkasını çıkardı. (Hava ne kadar soğuk olursa olsun Şuhov şapkayla yemek yemek istemezdi.) Çanakta ne var, ne yok diye durulmuş çorbayı şöyle bir karıştırdı. Eh, kötü sayılmazdı. Kazanın ne üstünden, ne de dibinden vermişlerdi. Alacağı olsun şu Fetyukov'un, çanağı koruyayım derken içinden patatesleri yürütmüştü.

Suyu bol çorbanın sevinilecek tek yanı sıcak olmasıydı. Ama bu sefer Şuhov'un çorbası soğumuştu. Bununla birlikte sindire sindire yemeye koyul-

du. Yer yerinden oynasa ivediliğin gereği yoktu. Uyku saatlerini saymazsak kamp sürgünü kahvaltıda on, öğle ve akşam yemeklerinde de beşer dakikayı canı istediğinee harcardı.

Çorbanın türü her gün değişmezdi. Bu daha çok kış için alman sebzenin çeşidine bağlıydı. Geçen yıl bol bol havuç tuzlamışlardı, bu yüzden de eylülden haziranа kadar durmadan havuç çorbasına kaşık sallamışlardı. Bu yıl sıra kara lahanadaydı. Kamp sürgününün en çok doyduğu ay hazirandır, çünkü eldeki bütün sebze bitince yarmaya dayanırlardı. Ama en kötü ay da temmuzdu, kazana ısırgan otu basarlardı.

Ufak ufak balıkların yalnız kılçıkları kalmıştı. Kafasıyla kuyruğunda biraz et bulabilirsen ne iyi; öteki yerleri erimiş, dağılmıştı. Şuhov kılçıklardan balığın pullarına varıncaya kadar her şeyini emerek gerisini masaya tükürüyordu. Balığın kuyruğunu, solungaçlarını, gözlerini yerli yerinde görürse hiç birini bırakmıyordu; ama çanağın içinde yüzen gözleri, ayrı parçaları yemiyordu. Sonra insana ne derlerdi!

O gün tutumluluk yapmıştı; gelirken barakaya uğramadığı için tayınını almamış, kahvaltıyı ekmeksiz geçiştirmişti. Sonra ekmeğini de yer, karnı iyice doyardı.

İkinci yemek yulaf lapasıydı. Çanağın içinde kalıp gibi donmuştu, Şuhov kaşığıyla böle böle yemeye başladı. Yulaf lapası sıcak da olsa, ne lezzeti vardır, ne de insanı tok tutar. Rengi darı gibi sarı-

dır ama olup olacağı ottur. Çinlilerden mi öğrenmişler, nedir; yarma yerine bu nesneyi vermeye başlamışlardı. Evet, 300 gram pişmiş yemekti, gel gelelim lapa demeye bin tanık isterdi.

Şuhov kaşığını yalayarak çizmesinin içine soktu ve şapkasını alıp revirin yolunu tuttu.

Dışarısı aydmlanmamıştı, kamp ışıklan yıldızları bastırıyordu hâlâ. Işıldaklardan geniş ışık demetleri kamp bölgesini tarıyordu. «Özel kamp» dedikleri bu yer ilk kurulduğu zaman ışıklar sönünce ortalığı hava fişekleriyle aydınlatıyorlardı. Hem o kadar çoktu ki; sanki savaştaymışlar gibi beyaz, yeşil, kırmızı fişekler ardı ardına atılırdı. Sonra pahalı gelmiş olacak, atmaktan vazgeçtiler.

Hava, kalk işareti verildiği zamanki kadar karanlıktı ama alışmış gözler iş başı saatinin geldiğini anlamakta gecikmezdi. Topal'ın yardımcısı (yemekhane görevlisi topal yanma bir de yardımcı alarak onu kendi kesesinden besliyordu) kamp çalışmasına çıkmayan 6 ncı sakatlar barakasını kahvaltıya çağırmaya gidiyordu. Sakallı ihtiyar ressam, hükümlülerin numaralarını yenilemek için fırça ve boya almak üzere, kültür ve eğitim müdürlüğünün yolunu tutmuştu. Tatar muhafız geniş geniş adımlarla ana barakaya doğru yürüyordu. Görünürlerde fazla kimse yoktu. Anlaşılan herkes son dakikaların tadını çıkarmak için ısınacakları bir yerlere sığınmışlardı.

§uhov atik davranarak kendini barakanın arkasına attı. Tatar'a bir daha enselenirse bu sefer

çekeceği vardı. Gerçi insan bu bakımdan her zaman uyanık olmalıydı. Muhafızların gözüne tek başına gözükmek iyi bir şey değildi, görüneceksen kalabalıkta görünecektin. Bakarsın adam iş buyuracak birini arıyordur, belki de canının sıkıntısını senden alacaktır. Barakalara yapıştırılmış emre göre muhafızlara beş adım kala şapkalar çıkacak, iki adım geçince giyilecekti. Bazılarının fazla aldırdığı yoktu ama bir kısmı bundan pek hoşlanıyordu. Şapka yüzünden kaç kişinin canı yanmıştı! En iyisi barakanın arkasında gizlenmekti.

Tatar önünden geçince Şuhov revire doğru yürümüştü ki, birdenbire 7 nci barakadan uzun boylu Letonyalı'nm kendisine iki bardak dolusu ev tütünü satma teklifini hatırladı. Sabahki telâş arasında nasıl da unutmuştu! Letonyalı'nm bir gün önce evden paketi gelmişti; alırsa şimdi alırdı, ya değilse bir ay beklemesi gerekiyordu. Ev tütünü hiç de yabana atılır cinsten değildi. Tam kıvamında sert, kokulu, yanık rengi...

Şuhov hırsla topuklarını yere vurdu. Dönüp Letonyalı'nm yanma gtfse miydi? Ama revire de iyice yaklaşmıştı. Merdivenleri tırmanırken içine bir korku düştü. Kar ayaklarının altında kıtır kıtır ediyordu.

Revirin koridoru her zamanki gibi tertemizdi, insan basmaya kıyamıyordu. Duvarlar bembeyaz yağlı boyayla boyanmıştı, bütün eşyalar kar gibi beyazdı. <

Ama odaların kapıları kapalıydı. Kimbilir, belki de doktorlar, yataklarından kalkmamışlardı. Nikolay Vdovuskin adındaki genç hasta bakıcı, sırtında beyaz bir gömlek, nöbetçi masasında oturmuş, bir şeyler yazıyordu.

Başka kimsecikler yoktu.

Şuhov bir âmirinin karşısmdaymış gibi başından şapkasını çıkardı; kamp yaşantısından gelen bir alışkanlıkla, bakışlarıyla sağı solu kolaçan etmeye başladı. Hastabakıcı Nikolay, önündeki kâğıda, büyük harfle ve biraz içerlek başladığı satırlarla alt alta bir şeyler sıralıyordu. Şuhov bunun resmî bir yazı olmadığını anlamakta gecikmedi ama ötekini de fazla kurcalamadı.

— Şey, Nikolay Semyonoviç... Biraz hasta gibiyim de...

Şuhov bunları sanki başkasının hakkına el uzatıyormuş gibi utana utana söylemişti. Vdovuskin durgun bakışlı iri gözlerini yazısından kaldırdı. Başında beyaz kepi, sırtında beyaz gömleği vardı ama bunlar numaralıydı.

— Neden bu kadar geç kaldın? Akşamdan gelemez miydin? Sabah hasta alınmadığını biliyorsun, îstirahatlıların çizelgesi çoktan İDŞ'ye gitti.

Şuhov biliyordu bunları. Üstelik akşamleyin bile kolay kolay istirahat alınmayacağını biliyordu.

— Orası öyle... Ama o zaman bir şeyim yoktu M!..

— Neymiş hastalığın? Neren ağrıyor?

— Aslına bakarsan belli bir yerim ağrımıyor, Kolya (1). Vücudumda bir kırıklık var.

Vdovuşkin, Şuhov'un sık sık revire gelenlerden, biri olmadığını bilirdi. Fakat ne yapsın ki, günde yalnız iki kişiye istirahat verebilirdi ve adlarını yazdığı bu iki kişilik çizelgenin çoktan altını çizip masanın yeşil camının altına koymuştu.

— Keşke elini biraz çabuk tutsaydım Tam da iş başı saatinde geliyorsun. Al şunu!

Böyle diyerek bir şişenin içinde gazlı bezlerin arasına soktuğu derecelerden birini çıkardı, kuruladıktan sonra koltuğunun altına koyması için Şuhov'a verdi.

Şuhov gitti duvarın dibindeki sıranın ta ucuna oturdu. Bir yandan da sıra ile alabora olmamaya dikkat ediyordu. Şuhov böyle rahatsız bir şekilde oturmakla buranın kendisi için yabancı bir yer olduğunu, önemsiz işlerle başkasının başını ağrıtmaktan üzüldüğünü anlatmak istiyordu.

Vdovuşkin ise durmadan yazıyordu.

Revir kampın ta öteki ucunda, sessiz, gürültüsüz bir yerdi. Saat tıkırtısı bile yoktu. (Kampta zamanı hep yöneticiler ayarladığı için zaten kimsenin saatle alış verişi olmuyordu.) Revire sıçanları yakalaması için bir kedi getirildiğinden sıçanların kökü kurumuştu.

Böyle sessiz, temiz, aydınlık bir odada elini hiç

(1) Nikolay'ın küçükler ve arkadaşlar arasında söylenen şekli. (Çeviren)

bir işe sürmeden beş dakika oturması Şuhov'un pek. tuhafına gitmişti. Gözlerini duvarlarda gezdirdi, bomboştu her yer. Ceketine baktı, göğsündeki numara silikleşmişti; lâf işitmeden boyasını yeniletmeliydi. Boş eliyle çenesini sıvazladı, sakalı uzamıştı. Son banyoda tıraş olalı on günü geçiyordu. Ama umursadığı yoktu. Birkaç gün sonra banyo sırası gelince tıraş olurdu. Berberde bir de boşu boşuna kuyruğa mı girecekti? Sonra kimin için süslenecekti?

Vdovuşkin'in bembeyaz kepine bakarken Lovat nehri kenarındaki sahra hastanesini hatırladı. Çenesinden yaralandığı için götürmüşlerdi onu oraya. Fakat enayilik etmiş, beş gün yan gelip yatacağı yerde kendi isteğiyle hemen cepheye dönmüştü.

Birden birkaç hafta hasta yatmayı düşlemeye başladı. Hani şöyle ölümcül ya da ameliyattık olmasıydı. Üç hafta elini bile kımıldatmadan yatar, hep et suyu içerdi. Ama nerde o günler!..

Fakat artık revirde hasta yatırmadıkları geldi aklına. Son hükümlü grubuyla birlikte Stepan Grigoryeviç adında bir doktor gelmişti. Hastaların ensesinde boza pişiriyor, kimseye rahat yüzü göstermiyordu. Ayaktaki hastaları bostana çit yapmak, bahçe yolu açmak, tarhlara toprak taşımak, kışın kar küremek gibi işllerde kullanıyordu. Hastalığın en iyi ilşcı çalışmakmış.

Bu kadar çalışmaya can mı dayanır? Ama adamın anladığı yok ki! Gelsin duvar örme işinde kendisi çalışsın da göreyim ben onu!..

...Vdovuşkin yazıyor, yazıyordu. Şuhov'un akimin ermediği bir şeydi bu «yazma» işi. Adamın buna kendini verdiği belliydi. Bir gece önce çırpıştırdığı bir şiiri, çalışmayla tedavi taraflısı doktora göstermek için temize çekiyordu.

Yalnız sürgün kamplarında görüleceği şekilde, Stepan Grigoryeviç, Vdovuşkin'e hastabakıcılık için başvurmasını öğütlemiş, ondan sonra da onu hastabakıcı olarak almıştı. Cahil hükümlüler, kendileri üzerinde damar iğnesi yapmayı öğrenen Vdovuşkin'in aslında hastabakıcı filân olmadığını akıllarının köşesinden bile geçiniliyorlardı. Nikolay fakültenin ikinci sınıfındayken tutuklanan bir edebiyat öğrencisiydi. Stepan Grigoryeviç onun özgürken yazamadıklarını hapisteyken yazmasını istiyordu.

...Buz tutmuş çift camlı pencereden iş başı işaretinin verildiği zar zor işitiliyordu. Şuh ov içini çekerek doğruldu. Üşümesi eskisi gibi devam ediyordu, fakat hâlâ işten kurtulamama tehlikesi vardı. Vdovuşkin dereceyi alarak baktı.

— İşte bu kötü. Senin durumun ortada kaldı, kardeşim. Otuz sekiz olsa neyse, ama otuz yedi iki olunca istirahat veremem ben sana. Gene de tehlikeyi göze alabilirsen kalırsın. Muayeneden sonra doktor «hastasın» derse dinlenirsin, yoksa kaçak sayılır hücreyi boylarsın. Onun için, iyisi mi, sen gene işine git.

Şuhov bir şey söylemedi, hattâ selâm bile vermeden şapkasını başına iyice bastırarak dışarı çıktı.

Sıcak odada oturan, üşüyenin durumundan ne anlayacaktı?

Soğuk bıçak gibi kesiyordu. Ayaz sanki zehirli bir duman gibi çevresini sarmıştı, Şuhov öksürmeye başladı. Soğuk —27 dereceydi, ateşi ise +37 derece! Bakalım kim kimi yenecekti!..

Şuhov ufak ufak adımlarla koşa koşa barakanın yolunu tuttu, toplanma alam, bütün kamp bomboştu. Herkesin çözülüp gevşediği bir andı bu. Karar verilmiştir ama herkesin içinde iş başı yapılmayacakmış gibi bir his vardır. Kule nöbetçileri başlarını tüfeklerine dayayarak sıcak odalarında uyuklamaktadırlar. Bu ayazda gözetleme kulelerinde tur atmak onlar için de düğün bayram değildir. Ana kapıdaki nöbetçiler sobaya durmadan kömür atmaktadırlar. Muhafızlar, muhafız odalarında son sigaralarını tüttürmektedirler. Hükümlüler ise bütün pılı pırtılarına sarınıp bellerinden iplerle bağladıktan, kafalarını da sarıp sarmaladıktan sonra çizmeleriyle birlikte yataklarına uzanmışlardır. Kolbaşı «kalk!» deyince hepsi ayağa fırlayacaktır.

9 uncu barakada uyuklayanlar arasında 104 üncü iş kolu da vardı. Yalnız kolbaşı yardımcısı Pavlo kalemiyle birtakım hesaplar yaparken dudakları kıpırdıyordu. Bir de Şuhov'un komşusu Baptist Alyoşa, yıkanmış, tertemiz; defterine yarısını kopya ettiği incil'den bir parça okuyordu.

Şuhov barakaya hızla, ama gürültü etmeden girdi; doğru kolbaşı yardımcısının yanına vardı.

Pavlo başım kaldırarak;

www.cizgiliforum.com
enginel

— Ne o, İvan Denisoviç, hücreye tıkmadılar mı sizi? (Batı Ukraynalılar sürgün arkadaşlarına bile «siz» demekten vazgeçemiyorlardı.)

Masadan Şuhov'un tayınını alarak verdi. Ekmeğin üstünde bir fiske toz şekeri vardı.

Şuhov'un harcayacak fazla vakti yoktu ama gene de soruya gereken cevabı verdi. (Kolbaşı yardımcısı da bir amiri sayılırdı, hattâ kamp komutanından daha çok ona bağlıydı.) Acelesi olduğu halde tayının üzerindeki şekeri yaladı; ayağını alt ranzaya basıp yatağını düzeltmek için bir eliyle kendini, yukarı çekerken, bir eliyle de tayını tartıp gerçekten 550 gram gelip gelmediğine baktı. Her ne kadar Şuhov zindanlarda, çalışma kamplarında geçirdiği süre içinde bu tayınların binlercesini almışsa da hiç birini tartıp kontrol etmek fırsatını bulamamıştı. Hakkım arayamayacak kadar çekingen, zırıltı çıkarmaktan korkan bir adam olduğu halde, her hükümlü gibi o da taym dağıtımında dürüst olmaya çalışanların bile ekmeğin çoğunu kendilerine kesmeden edemediklerini biliyordu. Her taym eksikti. Önemli olan ne kadar eksik olduğuydu. O gün az kestiklerini belki de tam tamına verdiklerini görüp içinin rahat etmesi için her gün tayınını elinde tartardı.

Ekmeği ikiye bölerek;

— Yirmi gram eksik kesmişler, dedi kendi kendine.

Parçanın birini beze sarıp koltuğunun altına, ceketinin içine özel olarak diktirdiği temiz cebine soktu (Dikimevinde hükümlülerin ceketlerini cepsiz

dikerlerdi.) Kahvaltıya götürmediği öteki yarısını ise hemen oracıkta yemek istedi. Ama abur cubur yenilen ekmekten hayır gelmez, miğdeyi tok tutmazdı. Parçayı dolaba koymak için uzandıysa da bundan da vazgeçti, çünkü hırsızlık yüzünden dayak yiyen baraka görevlileri gelmişti aklına. Burası yolcu ham gibiydi, giren çıkan belirsizdi.

Onun için ekmeği elinden bırakmadan, dolağını ve kaşığını ustalıkla çizmelerinin içinde bırakarak, ayaklarını soydu; ranzasına yalınayak tırmandıktan sonra şiltesindeki deliği genişletip ekmeğin yarısını talaşın arasına sakladı. Şapkasını çıkarıp içine iyice gizlediği iğnesini, ipliğim çıkardı. (İğneyi derine saplamak gerekiyordu, çünkü bir arama tarama sırasında iğne muhafızın eline batmıştı da herif öfkesinden az kalsm kafasını kırıyordu.) Sonra ekmeği sakladığı şiltenin deliğine dikiş atmaya başladı. Bu arada ağzındaki şeker de erimişti. Sinirleri öyle gergindi ki! Çalışma amiri nerdeyse çıkar gelir, kapıda bağırmaya başlardı. Neyse parmakları iyi işliyordu; ama kafası daha iyi çalışıyor, yapacağı şeyleri tasarlıyordu.

Alyoşa duasını içinden okumuyor, mırıl mırıl edip duruyordu. (Belki de Şuhov'un yanında böyle yapıyordu, çünkü bu baptist milleti insanı kışkırtmaktan zevk alırlar.)

— «İstemem, hiç biriniz bir caninin, bir hırsızın, başkasına zarar veren, başkasının hakkına göz diken bir insanın çekeceği azabı çekmesin. Ama Hristiyan olarak azaba katlanıyorsan bundan utan-

ma, sana böyle bir §ey bağışladığı için Tanrı'ya şükret!»

Şu Alyoşa da yaman çocuktu doğrusu! Defterini duvarın yarığına öyle ustaca gizliyordu ki, hiç. bir aramada ele geçmemişti.

Aynı çabuk hareketlerle Şuhov tavan kirişine paltosunu astı; şiltenin altından elliklerini, bir çift dolağı, ipi ve iki kol deliği bulunan bir paçavrayı çıkardı. Şiltesinin içindeki talaşı boydan boya eliyle şöyle bir düzeltti. (Tıkış tıkış doldurulmuştu.) Battaniyeyi çepe çevre şiltenin altına soktu, yastığı yerine attı. Aşağıya inerek ayaklarına önce dolağın iyisini, sonra da üstüne kötüsünü doladı.

O anda da kolbaşı boğazını temizleyerek doğruldu.

— Pinekleme bitti yüz dört! Ayaklanın bakalım!

Uyuyan uyumayan bütün hükümlüler esneye esneye kalkarak çıkışa doğr uyürüdüler. Kolbaşı on beş yıllık hükümlüydü, bir dakika olsun erken iş başı yapmazdı. «Yürüyün!» demişse zaman kıtı kıtına tamamdır.

104 üncü koldakiler birbirinin peşinden, önce koridora, oradan sahanlığa, oradan da merdivenden aşağıya, konuşmadan, ağır ağır inedursunlar; 20 nci kolun kolbaşısı da Tiyurin gibi;

— Haydi, kalk ayağa! diye bağırdı.

Şuhov iki dolağın üstüne çizmelerini geçirmiş, ceketinin üstüne patlosunu çekmiş, beline ipi sımsıkı

dolamıştı. (Deri kemeri olanlardan bunları «özeL kamp »a gelir gelmez toplamışlardı.)

Giyinmesini zamanında bitiren Şuhov koridora, çıktığı zaman, merdiven başındaki son kol arkadaşlarını, sırtlarmdaki numaralarından tanıdı. Ellerinde giyecek cinsinden ne varsa sırtlarına geçiren, bu yüzden de şişkinleşen hükümlüler, yan yana, birbirlerini geçmeye çalışmadan toplanma alanına doğru gidiyorlardı. İşitilen tek ses, karın ayaklarının altında gıcırdamasıydı.

Tanyeri bozarıp ağardığı halde ortalık hâlâ karanlıktı. Doğudan ince, berbat bir yel esiyordu.

Sabah sabah iş başı yapmak yok mu ya, bundan daha berbat bir şey yoktur. Ayaz, karanlık, karınlar aç, koskoca bir günün başlangıcı. İnsanın dili ağırlaşır, cam konuşmak istemez.

Çalışma amirinin yardımcısı toplanma alanında. oradan oraya koşturup duruyordu.

— Ne o, Tiyurin, nerelerde kaldın? Hep böyle bekleyecek miyiz seni?

Çalışma amiri yardımcısından Şuhov korkabilirdi ama Tiyurin öyle her patırtıya pabuç bırakacak adamlardan değildi.

Bu soğukta cevap vermek için soluğunu bile harcamazdı, sessizce yürümesini sürdürdü. Arkasından da bütün iş kolu gırç gırç karları ezerek geçti.

Tiyurin bir kilo domuz yağıyla işini becermişti anlaşılan, çünkü 104 üncü iş kolu eski komşularının yanında yer aldı. «Sosyalist Hayat Sitesi»ne artık yoksul ve işini bilmez bir kolu gönderirlerdi. Çok

da berbat bir yerdir şimdi orası. Yirmi yedi derece soğukta, sığınacak, ısınacak bir yer olmadan, rüzgâra karşı...

Kolbaşı Tiyurin'in şimdi çok yağa ihtiyacı vardı. Hem İDŞ'ye götürecek, hem de kendisi yiyecekti. Onun yağ gönderecek kimsesi yoktu ama yağsız da duramazdı. Onun için iş kolunda yağı gelenler götürüp bir kısmını ona verirlerdi.

Yoksa başka türlü yaşamanın yolu yoktu.

Çalışma amiri elindeki çizelgeye baktı.

— Tiyurin, senin kolda bir kişi istirahatli, yirmi üç adamın olacak.

Tiyurin başını salladı.

— Evet, yirmi üç kişi hazır.

— Olmayan kim? Panteleyev mi. Nesi varmış onun?

Hükümlüler arasında bir fısıldaşmadır başladı: «Köpoğlusu Panteleyev, gene işten kay tardı.» Hasta maşta değildi, onu yöneticiler bırakmışlardı; kimbilir şimdi kimleri gammazlayacaktı.

Eh, artık kampa yalnız kalınca kimsecikler görmeden çağıracaklar, iki-üç saat sorguya çekeceklerdi.

Ondan sonra da bir kere daha revire yollarlardı.

Toplantı alanı kapkara kaput denizi gibiydi. Arama tarama için iş kolları ileri doğru çıkıyorlardı. Şuhov ceketindeki numaranın yenilenmesi gerektiğini hatırladı, yana doğru kendine yol açmaya başladı. Ressamın önünde iki kişi vardı kuyrukta

bekleyen. Şuhov da girdi kuyruğa. Şu numara hükümlünün baş belâsıydı. Okunaklı olursa muhafız uzaktan bir kusurunu görüp not ederdi. Silik olursa «Neden yeniletmedin?» diye çıkışır, adamı hücreye gönderirlerdi.

Kampta üç ressam vardı. Bunlar komutanlara parasız resim yapmaktan başka toplanma alanına sırayla numara yenilemeye gelirlerdi. Bugün sıra kır sakallı ihtiyarındı. Keplerdeki numaraları yenilerken, fırçasıyla hükümlünün alnına kutsal yağ süren bir papaz sınırdınız onu.

Bir yandan yazıyor, bir yandan da eldivenli ellerini hohluyordu. İnce örme eldivenin içindeki eli soğuktan uyuştuğu için fırçayı tutması güçtü.

Ressam, Şuhov'un ceketinin önündeki «Ş-854» numarasını yeniledi. Şuhov, arama sırası kendi iş koluna geldiği için, elinde ipi, kaputunun önünü kapatmadan yürüdü. Yerine varır varmaz da kol arkadaşı Sezar'm bugün pipo yerine sigara içtiğini farketti. Demek bir nefes çekebilecekti. Fakat Şuhov doğrudan doğruya istemezdi hiç! Gidip yanma durdu, ona yarım dönerek ileriye doğru bakmaya başladı.

Şuhov her ne kadar ileriye doğru kayıtsızca bakıyormuş gibi dursa da, Sezar'm sigarayı her çekişte (adamın ağır ağır, düşünceli bir sigara içişi vardı) yuvarlak ateş halkasının gittikçe ağızlığa doğru ilerleyerek sigarayı küçülttüğünü görüyordu.

O sırada nerden bittiyse Fetyukov hergelesi de çıkarak Sezar'm ta burnunun dibine sokuldu ve parlayan gözlerini adamın ağzına dikti.

Tütünün kırıntısı kalmamıştı Şuhov'da, o gün akşama kadar da bir yerlerden elde edeceğini sanmıyordu. Bütün sinirleri yay gibi gerilmişti. Şu sigaranın izmariti onun için özgürlüğünden daha da. önemliydi. Ama Fetyukov gibi kendini alçaltıp adamın ağzının içine bakamazdı.

Sezar, ırkların bir karışımı gibiydi; Yunan, Yahudi, Çingene kırması bir şey... Gençti de. Sinema filmi yapımcısıydı. Fakat birinci filmini bitirmeden içeri tıkmışlardı. Siyah, gür, pos bıyıkları vardı. Dosyasındaki resimlerinde bıyıklı olduğu için burada da kestirmemişlerdi.

Fetyukov, ağzının suları akarak:

— Sezar Markoviç! dedi. Ver şunu bir kere çekeyim!

İstekten gerilen yüzü seğriyordu.

...Sezar göz kapaklarını ağır ağır kaldırarak kara gözlerini Fetyukov'a dikti. İşte bu yüzden, sigara içerken başkaları gelip zevkini bozmasınlar, bir nefes istemesinler diye pipo içiyordu. Asıl acıdığı, tütünden çok yarıda kesilen düşünceleriydi. Zaten sigarayı da daha iyi düşünebilmek, aradığını bulabilmek için içiyordu. Fakat sigarasını tütürmeyegörsün, çevresini «bir nefes almak» için iştah dolu gözler kuşatıyordu.

...Sezar, Şuhov'a dönerek;

— Al, İvan Denisoviç! dedi.

izmariti baş parmağıyla iterek kehlibar ağızlığından çıkardı.

Sezar'm kendiliğinden böyle bir teklif yapmasını bekleyen Şuhov yerinden fırladı; bir eliyle izmariti yakalarken, öbür elini de düşmesin diye altına tuttu. Sezar sigarayı ağızlığıyla vermedi diye de gücenmedi ona. (Öyle ya, kimin ağzı temiz, kiminki pisti.) Ateşi tuttuğu halde nasırlaşmış parmakları yanmıyordu. Fetyukov hergelesinin elinden almıştı ya onu, önemli olan buydu. Ateş dudaklarını yakana kadar derin bir nefes çekti. M-m-m! Duman aç vücudunun her yanma yayıldı, vücudunun her zerresinde tütünün tadını duydu.

Şuhov zevkten kendinden geçmişti ki, bir uğultuyla kendine geldi.

— İç gömleklerini topluyorlar!

İşte kamp sürgününün yaşantısı buydu, Şuhov buna çoktan alışmıştı. Yeter ki canını almak için boğazına sarılmasınlardı.

Neden alıyorlardı iç gömleklerini? Kamp komutanının kendisi dağıttırmamış mıydı? Hayır, hayır; bir yanlışlık vardı bunda!..

Sırada aranacak iki kol daha vardı. Derken disiplin subayı teğmen ana barakadan çıkarak muhafızlara bağırıp çağırmaya başladı. Volkovoy yokken savsaklayarak arama yapan muhafızlar birden canlandılar, hükümlülere vahşi hayvanlar gibi saldırdılar. Muhafız çavuşu bir yandan;

— Açın gömleklerinizi! diye haykırıyordu.

Hükümlüler, muhafızlar şöyle dursun; kamp ko-

mutanmın kendisi bile korkardı Volkovoy'dan. Tanrı şeytanı yaratırken işaretini de koymuş, ya değilse Volkovoy (1) soyadını almadan bu korkunç adam kurda benzeyebilir miydi? Çatık kaşlı, asık suratlı, çam yarması gibi bir adamdı Volkovoy; ayağına da çabuktu. Ummadığın yerde karşına çıkar, «Ne arıyorsun burada?» diye bağırmaya başlardı. Onun elinden kurtuluş yoktu. İlk geldiği günler bilek kalınlığında sırımdan örülmüş bir kamçı taşırmış elinde. Bununla zmdandaküere her gün dayak çekerrniş. Akşam yoklamasından önce barakalarının önünde toplanan hükümlülerin arkasından gizlice sokulur; «Hizaya girin, hayvanlar, daha ne duruyorsunuz!» diye bağırarak enselerinin köküne patlatmaya başlarmış. Kırbacı yiyenler ellerini enselerine götürür, kanlarını silerek kaçışırlarmış. Zmdan korkusundan kimse sesini çıkarıp tek kelime söylemezmiş.

Her nedense kamçı taşımayı bırakmıştı artık.

Hava ayaz olduğu için arama o kadar sıkı değildi. Ama akşamleyin her yerleri didik didik aranırdı. Hükümlüler paltolarının düğmelerini çözüp önlerini açıyorlar, beş muhafızın karşısında beşer beşer duruyorlardı. Eldivenli elleriyle hükümlülerin ceketlerini, pantolonlarım üstten yoklayan, sağ taraftaki tek pantolon cebini arayan muhafızlar anlamadıkları sert bir şeye dokundukları zaman hemen çekip çıkarmıyorlar; üşendikleri için «Nedir o?» diye soruyorlardı.

CD «Volk» kurt demektir. (Çeviren)

www.cizgiliforum.com
enginel

Sabahleyin hükümlülerin nesini bulacaklardı ki! Bıçak mı? Bıçak dışarıya götürühnez, kamptan içeriye getirilirdi. Aslında hükümlünün sabahleyin yanma birkaç kilo yiyecek alıp almadığına bakıyorlardı. Çünkü adam bununla kaçabilirdi. Hattâ bir zamanlar öğle yemeklerinde verilen iki yüz gram ekmekten bile korkmaya başlamışlar, bu konuda şöyle bir emir çıkarmışlardı. Her iş kolu kendisine bir ekmek kutusu yaptırarak, hükümlülerin artırdıkları ekmekler toplanarak bu kutularda saklanacaktı. Bundan ellerine ne geçeceğini anlamak güçtü, yeni usul hükümlülere eziyet etmekten başka bir işe yaramıyordu. Çünkü herkes artırdığı ekmeği belli olsun diye bir yerinden ısırıp öyle koyuyordu kutuya. Ama dilimler hep aynı somundan kesildiği için birbirine benziyor; bu yüzden de hükümlüler, çalışmadan dönerken, yol boyunca, ekmeklerini başkaları alacak, kendilerine küçüğü kalacak diye derin derin düşünüyorlar, birbirleriyle tartışıyorlar, hattâ kavga ediyorlardı. Ama bir keresinde üç hükümlü ekmek kutularından birini alıp arabayla kaçınca akılları başlarına geldi ve kampa döner dönmez bütün kutular parçalanarak tekrar herkesin kendi ekmeğini yanında taşımasına izin verildi.

Sabahleyin araştırılan başka bir şey de hükümlü elbisesinin altına sivil elbisenin giyilip giyilmediğiydi. Oysa bütün sivil giyecekler daha kampa gelmedikleri sırada ellerinden alınmıştı, buradan ayrılacakları zaman da geri verilecekti. Fakat hiç kimse hükümlerinin ne zaman biteceğini bilmiyordu.

Aranılan şeyler arasında mektup da vardı. Hükümlülerin dışarıya gizlice mektup göndermelerinden korkuyorlardı. Yalnız her hükümlüden mektup aransa bu iş akşama kadar uzardı.

...Volkovoy bağırınca muhafızlar hemen eldivenlerini çıkardılar, hükümlülere de ceketlerinin önünü açmalarım söylediler. (Barakadan aldıkları sıcaklık böylece uçup gidecekti.) Hattâ gömleklerini açtırarak kamp yasalarına aykırı bir şey giyip giymediklerine bakmaya başladılar. Hükümlüler gömleğin altına bir de iç gömleği giyebilirlerdi. Bunun dışında bir şey varsa çıkarıp vereceklerdi. Kulaktan kulağa dolaşan lâf buydu. Baştan aranan hükümlüler kurtulmuşlardı, bir kısmı kampın dışına bile çıkmıştı. Geriye kalanlar göğsünü bağrım açarak, eğer üzerlerinde fazladan bir şey varsa o dondurucu soğukta çıkarıp verecekti.

Arama büyük bir hızla başlamıştı ama biraz sonra bir kargaşalık başladı. Kamptan çıkanlar gözden kaybolmuşlar, kapı nöbetçileri «Hadi daha ne duruyorsunuz! Elinizi çabuk tutun!» diye bağırmaya başlamışlardı. Bunun üzerine sıra 104 üncü iş koluna gelince Volkovöy'un öfkesi biraz yumuşadı. Üstünde fazla giyeceği olanların adı yazılacak, akşam dönüşte bunlar ambara teslim edilirken bir de savunmaları alınacaktı.

Şuhov'un sırtında devletin verdiğinden başka bir şey yoktu. Bu bakımdan korkusuzdu, ne kadar ararlarsa arasmlardı. Fakat Sezar'm yünlü mintanını, Buynovski'nin yeleğe benzer bir şeyini listeye

geçirdiler. Kampa geleli daha üç ay olduğu için Buynovski torpido gemilerinde edindiği bağırma alışkanlığını bırakmamıştı henüz. Onun için hemen bağırmaya başladı;

— Bu soğukta insanları soymaya hakkınız var mı? Ceza yasasının dokuzuncu maddesini biliyor musunuz?

Bilmiyor olurlar mı, bilirler!.. Üstelik soymaya hakları da vardır. Senin böyle şeylere akim ermez.

Eski yüzbaşı atışa devam ediyordu.

— Siz Sovyetler Birliği yurttaşı değil misiniz? Nasıl komünistliktir bu!

Volkovoy ceza yasasının dokuzuncu maddesine pek sesini çıkarmadı ama bu kadarına dayanamazdı. Yüzü birden karardı, gözlerinden şimşek çaktı.

— Atın şunu on gün zindana!

Muhafız çavuşuna dönerek alçak sesle;

— Akşama boyunun ölçüsünü al şunun! dedi.

Cezalıyı gündüzleyitı hücreye kapatmazlardı, bir adamın işten eksik olması demekti bu. Gün boyunca canını çıkarırlar, akşamleyin de hapse atarlardı.

Hapishane, toplanma alanının solunda, iki bölümlük taş bir yapıydı. Hükümlüler bir hapishaneye sığmaz olunca geçen sonbahar ikinci bölümünü yapmışlardı. Hapishanenin on sekiz odası, ayrıca tecrit hücreleri vardı. Kamptaki bütün yapılar ahşap olduğu halde yalnız burası taştan yapılmıştı.

Soğuk bir kere gömleğin altına girdi mi, bir daha çıkmak bilmezdi. Üst üste ne kadar giyinirsen giyin, hepsi boş. işte, Şuhov'un belini büken de

bu oldu. Şimdi revirde olsa başka ne isterdi! Oh,, sıcacık yatağına gömülür yatar, üstüne en kalınından bir battaniye çekerdi...

Hükümlüler kampın çıkışına yaklaşırken bir yandan da giyiniyorlar, sarmıyorlardı. Başlarında, bulunacak muhafızlar dışardan bağırmaya başladılar;

— Hadi sallanma! Çabuk ol!

Çalışma amiri de içerden kovalıyordu onları.

— Yürüyün! Durmayın!

Birinci kapı, kamp ara bölgesi, ikinci kapı. Nöbetçilerin bulunduğu kapının her iki yanında parmaklıklar başlıyor.

Kapı nöbetçisi;

— Durun! diye bağırdı. Koyun sürüsünden farkınız yok. Beşerîi sıra olun bakayım!

Şafak sökmeye başlamıştı. Nöbetçi kulübesinin yanındaki ateş sönmek üzereydi. Nöbetçiler iş başı vurmasından önce ateş yakarlar; burada bir yandan ısınırken bir yandan da önlerinden geçen hükümlüleri daha iyi görürlerdi.

Nöbetçilerden biri sert bir sesle, bağıra bağıra sayıyordu.

— Bir!.. İki!.. Üç!..

Beşerli sıralar aralıklarla yürüyorlardı. Arkadan da bakılsa, önden de; beş kafa, beş gövde, on ayak görülüyordu.

Öbür tarafta ikinci bir nöbetçi geçenleri içinden sayıyordu.

Onun yanında bir teğmen sessizce dikiliyordu.

Çalışılacak iş yerinde görevliydi bu.

İnsan altından da değerliydi. Parmaklıkların ardına bir kelle eksik çıkarsa bunu kendi kellenle: tamamlardın.

Sıralar yemden birbirlerine yanaştılar.

Bu sefer de konvoy muhafız çavuşu saydı.

— Bir!.. İki!.. Üç!

Sıralar birbirinden ayrılarak yürüdüler.

Karakol komutan yardımcısı öbür taraafta içinden sayıyordu.

Yanında bir teğmen.

Konvoy muhafız amiriydi bu.

Yanılmak olanak dışıydı. Fazla gelen kelle kaydedilirdi, sonra bunun da hesabı sorulurdu.

Adım başına muhafız. Konvoyu dört bir yandan kuşatmışlar, otomatik tüfekler ellerinde, namlular hükümlülere çevrili. Bunların da yanında köpekti muhafızlar vardı. Kurt köpeklerinden biri sanki hükümlünün durumuna gülüyormuş gibi dişlerini, göstererek sırtardı. Konvoy muhafızlarının çoğu gocukluydu, yalnız altı tanesinin uzun kaputları vardı. Gözetleme kulesine gidenler bu uzun kaputları nöbetleşe giyerlerdi.

İş kollarını karıştırıp beşerli sıralar yaparak konvoy muhafızları hükümlüleri bir kere daha saydılar.

Kaptan Buynovski;

— Güneş doğarken ayaz çıkar, dedi. Çünkü gece ısısının en düşük olduğu andır bu.

Bu gibi olayları açıklamaya bayılırdı eski kap-

tan. Yılın hangi gününde bulunursanız bulunun size ayın yeni mi, eski mi olduğunu hesaplar söylerdi.

Günden güne çöküyordu kaptan; avurtları birbirine geçmişti, ama dinçti gene de. Kampın dışına çıkınca sertleşen rüzgâr böyle şeylere alışık olan Şuhov'un yüzünü cayır cayır yaktı. îş yerine varana kadar rüzgârın yüzünü kamçılayacağını anladığı için sargıyı yüzüne dolamaya karar verdi. Karşıdan gelen rüzgârdan korunmak için, her hükümlünün, iki ucunda ipleri olan birer paçavrası vardı. Bu paçavra çok işlerine yarıyordu. Şuhov sargısını gözlerinin altından bağladıktan sonra uçlarını ensesinde düğümledi. Sonra şapkanın kıvrımını aşağı indirdi, kaputunun yakasını kaldırdı. Şapkauın öndeki kıvrımını da alnına indirdi. Açık kalan yalnız gözleriydi, îpi kaputunun üstünden beline sımsıkı doladı. Her şey tamamdı, yalnız ellikleri ince olduğu için elleri şimdiden donmuştu. Ellerini birbirine vurmaya, sürtmeye başladı. Biraz sonra ellerini arkada kavuşturacak ve yol boyunca hep böyle yürüyecekti.

Konvoy komutanı, hükümlülerin «yürüyüş duası» dedikleri her günkü bıktırıcı konuşmasına başladı;

— Hükümlüler, beni dikkatle dinleyin! Yürüyüş kolunu bozmadan, düzen içinde yürüyeceksiniz! Geride kalmak, ileri çıkmak, konuşmak yasak! Eller arkaya bağlanacak! Sağa veya sola bir adım at mak kaçmaya teşebbüs sayılacağından muhafızlar ihtarsız ateş açacaktır. Ön sıra, ileri marş!...

En önde iki muhafız vardı. Öndeki sıralar yürümeye başladı, başlar dalgalandı. Yürüyüş kolunun her iki yanında yirmi adım açıkta, onar adım aralıklı muhafızlar dizilmişti. Ellerindeki makineli tüfekler ateşe hazırdı.

Bir haftadır kar yağmadığından yol çiğnene çiğnene sertleşmişti. Kampın çevresini dolaşınca rüzgâr yandan vurmaya başladı. Hükümlüler, eller arkada, başlar önde eğik, tıpkı cenaze alayında yürüyor gibiydiler. Bu şekilde yalnız öndeki bir iki kişinin ayakları, bir de basılacak yer görülebiliyordu. Zaman zaman muhafızlardan birinin «Y-kırk sekiz! Ellerini arkaya bağla!» «B-beş yüz iki! Hizaya gir!» diye bağırdığı işitiliyordu. Sonra onların bağırması da azaldı. Bıçak gibi kesen rüzgâr sıralara bakmalarına engel oluyordu. Muhafızların ağızlarını, burunlarını paçavralarla sarmalarına izin verilmiyordu. Onlar için de berbat bir işti bu...

Hava biraz ılık olduğu zaman muhafızlar ne kadar bağırırlarsa bağırsmlar hükümlüler aralarında konuşurlardı. Ama bugün herkes önündekinin arkasına sinerek kendi düşüncelerine dalmıştı.

Bir hükümlünün düşünceleri de kendisi gibi kısıtlıydı, dönüp dolaşıp hep aynı şeylere geliyordu. Acaba şiltesine sakladığı ekmeğini bulurlar mıydı? Akşamleyin revirden bir istirahat koparabilecek miydi? Kaptanı gerçekten zindana atacaklar mıydı? Sezar kışlık giyeceği nerden bulmuştu? Alsa alsa anbardan rüşvet verip kendi giyeceklerinden almıştı. Başka türlü nasıl olurdu?

Kahvaltısını soğuk ve ekmeksiz yediği için Şuhov şimdiden açlık hissediyordu. Miğdesinin sızlanmasını duymamak, hep yiyecek düşünmemek için. yakında eve yazacağı mektubu tasarlamaya başladı.

Yürüyüş kolu kendi yaptıkları kereste fabrikasını, işçi lojmanlarını (bunları da onlar yapmıştı ama içinde özgür insanlar oturuyordu), yeni kulüp binasını geçtiler. (Burasını da temelden duvar süslerine varana kadar hükümlüler yapmışlardı, içinde sinema seyredenler ise gene özgür insanlardı.)

Artık çıplak bozkırdaydılar. Karşılarında yalnız, yüzlerine kamçı gibi inen rüzgâr ve kızaran tan yeri vardı. Sağlarında, sollarında her yer karla kaplıydı; bozkırda tek ağaççık yoktu.

1951 yılı başlarmdaydılar, yeni yılda Şuhov'un iki mektup yazmaya hakkı vardı. Sonuncusunu geçen temmuzda yollamış, karşılığını ekimde almıştı. Üst-îjme'de durum değişikti, orada her ay mektup yazabilirdin. Fakat mektupta yazılacak ne vardı ki? Şuhov o zaman da şimdiki gibi seyrek yazardı.

Şuhov evinden 1941 yılının 23 haziranında ayrılmıştı. Bir pazar köy halkı Polomna'daki kiliseden öğle ayininden dönerken savaş çıktığı haberini de getirmişti. Savaş yıllarına kadar köyü Temgenyovoda tek evde radyo yoktu. Şimdi yazdıklarına göre her evde ceryanlı radyo varmış.

Çalışma kampından mektup göndermek dipsiz kuyuya taş atmak gibiydi. Bütün yazdıkların, seslenişlerin yok olup gidiyordu. Hem mektubunda hangi iş kolunda çalıştığını, kolbaşm Andrev Prokofyeviç

Tiyurin'in nasıl bir insan olduğunu anlatacak değildin ya. Onun için Letonyalı Kilgas evdeki bir yakınından sana daha yakındı.

Sonra evden yılda iki kere aldığın mektuplardan oradaki yaşayışı anlamak da kolay olmuyordu. Yok efendim kolhoza (1) yeni bir başkan gelmişti. Sanki her yıl değişmiyormuş gibi. Kolhozu genişletmişlermiş... Bir yıl önce de genişletmişler, sonra küçültmüşlerdi. Yeterince çalışamayanların toprağını azaltmışlar, bir kısmının elinden bütün tarlalarını almışlardı.

Hele karısının yazdığı bir haberi Şuhov hiç anlayamamıştı. Buna göre savaştan beri kolhoza çalışacak tek insan vermemişlerdi. Delikanlılar olsun, kızlar olsun bir yolunu bulup, ya şehirdeki fabrikaya ya da kömür ocaklarına çalışmaya gidiyorlardı. Kolhozda çalışan erkeklerin yarısı savaştan dönmemişti. Dönenler de köyde oturuyorlar, fakat başka yerlerde iş buluyorlardı. Topu topu iki erkek kalmıştı; bunlardan biri işçi kolbaşısı Zahar Vasilyiç, ötekisi ise dülger Tihon'du. Dülger Tihon 84 yaşını doldurduğu halde yakınlarda evlenmiş, çoluk çocuğu olmuştu. Asıl işleri yürütenler kolhozun kurulduğu 1930 yılından beri orada çalışan kadınlardı.

Köyde oturup başka yerde iş almak Şuhov'un aklının ermediği bir şeydi. Kendi toprağını işlediği, ortak çiftlikte çalıştığı devirler geçmişti başından, fakat köyünde çalışmamayı anlamıyordu doğrusu.

(1) Ortak çiftlik, kooperatif çiftliği. (Çeviren)

www.cizgiliforum.com
enginel

Karısının yazdığına göre köyde kimse mevsimlik işlere (1) gitmiyordu artık. O çevrenin ün salmış ağaç işçiliği de ölüp gitmişti. Çünkü kimse bu çeşit şeyleri kullanmıyordu. Ama yeni ve zevkli bir sanat alıp yürümüştü; halı resimleme sanatı. Savaştan dönenlerden birisi yanında bazı resim kalıpları (örnekleri) getirmiş, onun peşinden de yeni ustalar türemişti. Artık herkesin işi gücü buydu. Yılda bir ay, o da hasat zamanı kolhoz için çalışıyorlar; buna karşılık kolhoza borçları olmadıklarına, dair bir belge alarak on bir ay kendi işleriyle uğraşıyorlardı. Yurtta gitmedikleri yer yoktu, zaman kazanmak için uçakla yolculuk yapıyorlardı. Halı boyama işinden binlerce ruble kazananlar vardı. Pek değerli değilse, boy boy eski halıları getirip getirip yığıyorlardı. Bir hah boyama 50 rubleydi; fakat iş: bir saat bile sürmüyordu. Karısı, onun da bir gün dönüp iyi bir boyacı olacağına inanıyordu. Böylece içinde çırpındıkları yoksulluktan kurtulacaklar, çocuklarını sanat okuluna verecekler, hattâ döküntü evlerini bırakıp yenisini yaptırabileceklerdi. Her halı boyayıcısının şimdi yeni bir evi vardı. Demiryolu kenarındaki evler eskisi gibi 5000'e değil, 25000'e çıkıyordu.

Bunun üzerine, karısına, ömründe eline fırça almamış bir adamın nasıl halı boyayacağım sormuştu. Ayrıca bu halılar neden bu kadar beğeniliyordu?

(1) Köyün dışında bulunan geçici işler, ırgatlık. (Çeviren}

Resimleri pek mi güzeldi? Karısı da en aptalının bile bu işi kıvırdığını yazmıştı. Kalıbın deliklerini fırçayla boyamaktan başka yapacak bir şey yoktu. Kalıplar da üç çeşitti. Biri üç atın çektiği arabaya, binmiş hassa subayını, ikincisi bir geyiği gösteriyordu. Üçüncüsü ise İran halısı benzeriydi. İşte bu üçünden başkası yoktu. Ama herkes bunu da öpüp başına koyuyor, kapanın elinde kalıyordu. Çünkü gerçek 50 rubleye değil, binlerce rubleye ancak alınırdı.

Şuhov şu halılardan birini görmeyi ne kadar isterdi!

Hapishanelerde, çalışma kamplarında geçen yıllardan sonra İvan Denisoviç geleceğin dertleriyle uğraşmaz olmuştu. Hattâ evine dönerse ailesini nasıl geçindireceğini bile düşünmüyordu. Onun adına her şeyi baştakiler ayarlamaktaydı, böylesi daha rahattı. Önünde geçireceği kışlar, yazlar vardı. Gene de halı boyama meselesi bayağı kafasını kurcalıyordu...

Anlaşılan kolay bir kazanç yoluydu bu. Sonra köy halkına da aykırı düşmek istemezdi... Ama, kendisine sorarsanız, İvan Denisoviç şu boyacılık işine gönülden razı değildi... Çünkü insan bu gibi işlerde yırtık, yüzsüz olmalı, şuna buna yaranmasını bilmeliydi. Oysa kırk yaşına gelmiş, ağzında dişlerinin yarısı, tepesinde saçlarının hepsi dökülmüş bir adam olarak Şuhov ömründe kimseye yaltaklanmadığı, rüşvet vermediği halde, böyle şeyleri de kimseden beklememişti. Hem, kampta bile.

Kolay kazanılan paranın değeri yoktur ve insana kazanmış olmanın zevkini vermez. Eskiler boşuna dememişler. «İnsan karşılığını vermediği şeyin değerini bilmez» diye... Eli kolu sağlamdı Şuhov'un. Köyünde duvarcılık, marangozluk, tenekecilik işi de .mi bulamazdı?

Ancak, kamu görevi hakları kaldırıldığı için ona hiçbir yerde iş vermezler, belki köyüne bile sokmazlardı. Bu durumda nerde kaldı halı boyacılığı?

...O sırada yürüyüş kolu geniş bir alana yayılan iş yerinin girişine varmıştı. Durur durmaz yapılan ilk iş, uzun kaputlu iki muhafızın ötekilerden ayrılarak geniş tarladan geçtikten sonra gözetleme kulelerine çıkmaları oldu. Gözetleyiciler kulelerdeki yerlerini almadan bölgeye kimseyi sokmazlardı. Muhafız komutanı omzunda otomatik tüfeğiyle giriş karakoluna yürüdü. Karakol kulübesinin bacasından duman tütüyordu. Bölgeden tahta, çimento filân çalmasınlar diye gece sabaha kadar içerde bir nöbetçi bırakılırdı.

Kapının dikenli telleri arasından, bütün alanın ve alanın ötesindeki dikenli teller arkasından güneşin kırmızı bir tekerlek gibi sisler içinde yükseldiği görülüyordu. Şuhov'un yanında duran Alyoşa güneşe sevinçle bakarken yüzünde bir gülümseme yayıldı. Hiçbir geliri olmadığı için yalnız verilen tayınla geçinen, avurtları birbirine geçmiş bir adam niye böyle sevirirdi acaba? Pazar günleri öteki baptistlerle birlikte toplanırlar, dua ederlerdi. Kamptan çıksa herhalde sudan çıkan balığa dönerdi.

Şuhov'un yüzüne sardığı paçavra soluğundan ıslanmış, soğuktan kimi yerleri donmuştu. Yüzünü soğuktan korumak için sırtını rüzgâra dönerek sargıyı yüzünden sıyırdı. Soğuk hiçbir yerinden içine sızmamıştı. Yalnız ince ellikli elleri donmuş, bir de delinip yeniden yamandığı için sol keçe çizmesi içindeki ayağı üşümüştü.

Sırtı belinden omuzlarına kadar sızım sızım sızlıyordu, bu durumda nasıl çalışacaktı?

Geriye dönüp baktı ve arkasındaki sırada bulunan Tiyurin'le göz göze geldi. Kolbaşı geniş omuzlu, ablak suratlı bir adamdı. Bugün yüzü asıktı. Tiyurin emrinin altındaki iş kolunu dış tehlikelerden korur, tayının çoğunu alarak iyi beslenmesine çalınırdı. Eski zenginlerden birinin oğlu olduğu için ikinci kez çalışma kampına düşmüştü. Sürgün yaşantısının bütün inceliklerini su gibi bilirdi.

Kolbaşı bir hükümlü için her şey demekti. îyi bir kolbaşı insanın canına can katar, kötüsü ise ateşten gömlek giydirirdi. Şuhov, Andrev Prokofyeviç Tiyurin'i daha Üst-İjmedeyken tanırdı, yalnız o zamanlar onun iş kolunda değildi. Ceza yasasının 58 inci maddesine göre hüküm giyenler genel kamplardan özel kamplara gönderilirken Tiyurin onu kendi koluna seçmişti. Şuhov'un, kamp komutanıyla, ÎDŞ yetkilileriyle, çalışma amirleriyle, mühendislerle bir alış verişi olmazdı. Her şeyi onun adına aslan yürekli Tiyurin ayarlardı. Buna karşılık kaşım kıpırdatmasından, parmağını oynatmasından ne istediği-

ni anlayıp hemen yapmak gerekiyordu. Kampta herkesi aldatabilirdin ama Andrev Prokofyeviç'i aslaü Onun sözünü dinlersen sırtın yere gelmezdi.

Şuhov, onunla göz göze gelince, dünkü aynı işte mi, yoksa yeni bir yerde mi çalışacaklarını sormak istedi kolbaşmdan, fakat amirinin yüksek düşüncelerini dağıtmaktan çekindiği için sustu. «Sosyalist Hayat Sitesi» projesinden yeni sıyrılmıştı,, şimdi de yapılan işin yüzdesini hesaplamakla kafa yoruyor olmalıydı. Çünkü önlerindeki beş günün yiyeceği bu hesaba bağlıydı.

Kolbaşımn yüzü geçirdiği çiçek hastalığından: sonra çopur kalmıştı. Fakat ayazda rüzgâra karşı gözünü kırpmadan dururdu. Yüzünün derisi meşe; kabuğu gibi sertti.

Hükümlüler ellerini oğuşturuyorlar, ayaklarını yere vuruyorlardı. Rüzgâr bıçak gibi kesiyordu. Gözetleyiciler altı kulede de yerlerini aldıkları halde daha içeriye kimseyi salmıyorlardı. Anlaşılan hiçbir açık kapı bırakmak istemiyorlardı.

İşte muhafız komutanı yanında bir yardımcısıyla birlikte karakol kulübesinden çıktı. Bunlar kapının iki yanında durunca kapılar açıldı.

— Beşerli sıra olun!.. Bir! İki!..

Hükümlüler geçit resminde yürür gibi yürümeye başladılar, yalnız ayakları birbirine uymuyordu. Bölgenin içine bir girsinlerdi hele, ondan sonra herkes nasıl olsa işiyle baş başa kalacaktı.

Karakolun biraz ötesinde «İş Bürosu» vardı. Büronun önünde duran çalışma amiri kolbaşlarmı.

çağırıyor. Zaten onlar kendiliklerinden gidiyorlardı. Gidenler arasında hükümlüler ustabaşısı da var. Ama tam orospu çocuğu, aralarından seçildiği halde arkadaşlarına yapmadığını bırakmaz.

Saat sekiz, sekizi beş geçiyordu. (Buharlı tren düdüğünü yeni öttürmüştü) Kamp yetkililerinin korkusu, hükümlülerin ısınmak için sağa sola dağılarak zaman kaybetmeleriydi. Oysa hükümlülerin önünde koskoca bir gün vardı, bu sürede neler yapılmazdı ki!.. İçeri girenler hemen yerlere eğilerek çalı çırpı toplamaya başlıyorlardı. Ondan sonra da herkes kendi işine çekiliyor, sobalar tutuşturuluyordu.

Tiyurin, yardımcısı Pavlo'ya, birlikte «İş Bürosu»na gideceklerini söyledi. Sezar da hemen onlara katıldı. Sezar zengin bir adamdı, evinden ayda iki kere paket gelirdi. Kimlere rüşvet verdiyse, «İş Bürosunda iş plânlama uzmanı yardımcısı olarak çalışıyordu.

104 üncü iş kolundan geriye kalanlar hemen toz oldular.

Sisle örtülü kırmızı bir güneş, bu olduğu gibi bırakılmış çalışma alanı üzerinde yavaş yavaş yükseliyordu. Prefabrika evlerin tahtaları karlar altında kalmıştı. Şurada burada temel olarak yapılmış, ondan sonra yarım bırakılmış taş örgüler vardı. İlerde kepçe kolu kırılmış bir buldozerle kopuk kepçesi bir kenarda yatıyordu. Sağda solda öbek öbek hurda yığınları duruyordu. Araba bakımevinin üs-

tünde yeni kapatılmış bir çatı vardı. Tepede ikinci katı atılan santral yapısı yükseliyordu.

Hükümlüler ortadan yok oluyorlardı. Kulelerde dikilen altı nöbetçiyle «Iş Bürosu»nun önünde koşuşturan insanlardan başka kimsecikler yoktu.

İşte en mutlu dakikalarımızdı bu bizim! Çalışma amiri iş dağıtıcısına, kolbaşlarma işi daha akşamdan vermediği için ne kadar söylenirse söylensin, bu durumu bir türlü ayarlayamıyorlardı. Kollara iş dağıtımı akşamdan yapılsa bile sabaha her şey yeniden değişiyordu.

Evet, bizim dakikalarımızdı bunlar! Başımızdakiler işleri yoluna koyana kadar kuytu bir köşeye çekilir, istediğimiz gibi keyif çatardık. Nasıl olsa akşama kadar belimiz kırılacak değil miydi? Bir soba bulursak ne iyi, hemen dolaklarımızı çıkarıp ısıtırdık. Artık o gün ayaklarımıza soğuk işlemezdi. Ama soba bulamazsak da gene keyfimize diyecek olmazdı.

104 üncü iş kolu, camları güzden takılan, 38 inci iş kolunun beton bloklarını döktüğü araba bakımevine girmişti. Blokların bir kısmı kalıplarda, bir kısmı da çıkarılarak diklemesine konulmuştu. Beton içine konulacak demir kasırlar yığılmıştı bir köşeye. Tavan yüksek, taban da toprak olduğu için içerisi kolay kolay ısınmıyordu. Gene de kömüre acımıyorlar, ver yansın ediyorlardı sobayı. Bunu, içerde çalışanlar için değil, beton döküm iyi tutsun diye yapıyorlardı. Hattâ bir de duvara ısı ölçer asmışlardı. Pazar günleri çalışmaya ara verilince ücretli bir iş-

çiyi sobayı sürekli yakması için görevlendiriyorlardı.

38 inci iş kolu sobasının başına kimseyi yanaştırmıyordu. Kendi adamları dolaklarını kurutuyorlardı. Ama, ne yapalım, biz de bir köşeye çekilir, kendi başımızın çaresine bakarız.

Rastgeldiği yere otura otura içi pamuklu pantolonunun arkası kirlenen Şuhov tahta kalıplardan birinin ucuna ilişerek sırtını duvara dayadı." Geriye doğru yaslandığı için ceketi ve kaputu önden gerilmişti. Şuhov sol tarafında tam kalbinin üstünde sert bir şey hissetti. Bu, öğle yemeğine ayırdığı, sabahleyin ikiye bölerek ceketinin iç cebine soktuğu ekmeğin bir parçasıydı. Her gün ekmeğinin yarısını ayırır, yemeğe kadar da elini sürmezdi. Fakat sabahleyin kahvaltıda yemesi için verilen ekmeği bu sabah yememiş, sözde artırım yapmıştı. Şuhov hiç de iyi hareket etmediğini anlıyordu şimdi. Sıcağı görünce miğdesi burkulmaya başladı. Daha öğle yemeğine beş saat vardı.

Sırtının ağrısı yavaş yavaş bacaklarına vuruyordu, bacaklarının dermanı kesilmişti. Ne kadar kötü de olsa şu sobanın yanma bir sokulabilseydi!..

Şuhov elliklerini dizine koyarak gerindi; ensesindeki kaskatı yüz sargısını boynundan çözdü, ondan sonra kırarak birkaç kere katladı ve cebine soktu. Karnının gurultusunu dindirmek için temiz bir beze sardığı ekmeği koynundan çıkardı, bezi önüne yaydı, ekmeğin tek kırıntısını bile düşürmemeye dikkat ederek ısıra ısıra yemeğe başladı. Ekmek

yol boyunca iki kat giyeceğin altında vücut ısısıyla sıcak kalmış, donmamıştı.

Kamp yaşantısı süresince, köyünde yediği yemekleri getirirdi aklına. Tava dolusu patates kızartması, tencere dolusu lâpa, daha önceki bolluk yıllarında iri iri et parçaları getirirlerdi önüne. Hele süt, iç içe bildiğin kadar! Kamp yıllarında bunun böyle olmaması gerektiğini anladı Şuhov. İnsan yemek yerken her lokmayı tadım çıkara çıkara çiğnemeliydi. Tıpkı şimdiki gibi; ufak lokmaları diliyle damağında eze eze, bir avurdundan öbürüne döndüre döndüre... Şu yarı hamur çavdar ekmeği ne kadar da lezzetli, kokulu geliyordu insana! Sekiz, dokuz yıldır kamplarda ne yiyordu Şuhov? Hiç! Ama nasıl çiğniyordu ağzında? O-ho!..

Şuhov 200 gramlık ekmek parçasıyla böyle uğraşadursun, çevresinde 104 üncü iş kolunun adamları oturuyordu.

Hemen yanında, yere yatırılmış bir beton blokun üzerinde oturan iki Estonyalı aynı ağızlıktan sırayla sigara tüttürmekteydiler. Estonyalılar birbirlerine o kadar çok benziyorlardı ki, onları iki kardeş sanırdınız. İkisi de beyaz yüzlü, uzun boylu ve zayıftı; uzun burunları, iri gözleri vardı. Üstelik birbirlerinden hiç ayrılmıyorlar, yalnız içtikleri su ayrı gidiyordu. Yemeklerini bölüşerek yiyen, aynı üst ranzada yatan iki arkadaşı birbirinden kolbaşı da ayırmıyordu. Yoklamaya çıkarken, yürüyüş kolunda beklerken, geceleyin yattıklarında, fısır fısır durmadan konuşurlardı. Oysa kardeş filân da değil-

www.cizgiliforum.com
enginel

ilerdi; burada, 104 üncü iş kolunda tanışmışlardı. Anlattıklarına göre birisi memleketinde balıkçıymış; öteki ise daha çocukluğunda Sovyetler, Estonya'ya girdiği zaman ailesiyle birlikte İsveç'e göçmüş. Ama daha sonra kendi isteğiyle sanat okuluna girmek için Estonya'ya dönmüş.

Bir de derler ki, uluslar arasında ayırım yoktur; her ulustan iyisi de çıkar, kötüsü de... Oysa Şuhov yaşam süresince gördüğü Estonyah'lar arasında hiç kötüsüne raslamamıştı.

Arkadaşlarından kimisi kalıpların üzerinde, kimisi beton bloklarda, kimisi de doğrudan doğruya yerde oturuyordu. Sabahtan kimsenin canı konuşmak istemediği için, her biri kendi düşüncelerine dalarak gözlerini önüne dikmişti. Çürükçü Fetyukov nerelerden topladıysa bir sürü izmarit toplamış (sigara artıklarını iğrenmeden tükürük hokkalarından çeker çıkarırdı), şimdi bunları açarak bir kâğıdın içine boşaltıyordu. Üç çocuğu vardı Fetyukov'un; cezaevine girer girmez karısı kocaya varmış, çocukları onu babalıktan reddetmişlerdi. Bu yüzden kimseden yardım almıyordu.

Buynovski, Fetyukov'a bir süre ters ters baktıktan sonra iğrenen bir sesle;

—- Bırak be şu pislikleri! diye bağırdı. Dudak frengisine yakalanırsan hiç şaşmam!

Eski kaptan emir vermeye alışık bir insan olduğu için hep böyle emir veriyormuş gibi konuşurdu.

Fakat Fetyukov kaptanın emrini dinlemek niye-

tinde değildi, çünkü ona da hiç bir yerden yardım gelmezdi. Onun için dişlerinin yarısı dökük ağzıyla kötü kötü güldü.

— Buralarda sekiz yıl sürünürsen sen de toplamaya başlarsın kaptan! Bu yerler insanın burnunu kırmasını bilir.

Fetyukov'un kendi fikriydi bu, belki de kaptan sonuna kadar dayatacaktı...

— Ne o? Ne o? dedi Senka Kleşvin.

Kulakları oldukça ağır işitirdi. Kaptanın sabah yoklamasında karşılık verişinden söz ediyorlar sanmıştı. Üzgün üzgün başını sallayarak;

— Sen de hemen parlamasaydın! dedi. Çamuru üstüne sıçratacak ne vardı?

Kötü günler geçirmiş, sessiz bir adamdı Senka Kleşvin. 1941 yılında bir kulağının zarı patlamıştı. Sonra Alman'lara tutsak düşmüş, bir ara kaçmışsa da yeniden yakalanarak Buchenwald toplama kampına gönderilmişti. Buchenwald'dan paçayı zor kurtaran Senka, hapishanede cezasını çekerken sesini, hiç çıkarmıyordu. Sesini yükseltirsen başından belâ eksik olmazdı.

Doğruydu, insan homurdanmadan katlanmalıydı. Dikelirsen kırılırdın.

Aleksey (Alyoşa) yüzü ellerinin arasında düşünüyor, dua ediyordu.

Şuhov ekmeğini yiyip bitirmiş, yalnız kenarını (içi oyuk bir kabuk) bırakmıştı. Çünkü insan lapayı çanaktan ekmekle sıyırdığı kadar kaşıkla filân iyi sıyıramazdı. Kabuğu tekrar beze saran Şuhov bunu

ceketinin iç cebine soktu, önünü düğmeleyip hazırlandı. Çalışmaya gidebilirdi artık. Fakat biraz daha ağırdan alsalar daha iyi olmaz mıydı?

38 inci iş kolu ayağa kalkarak, kimi beton kırma makinesinin başına, kimi su getirmeye, kimisi, de demir bükmeye gitti.

Fakat ne Tiyurin, ne de yardımcısı Pavlo dönmemişlerdi daha. 104 üncü iş kolu belki yirmi dakikadır oturuyordu. Kışın günler kısa olduğu için işi saat altıda bırakmaları bakımından, sanki günün bitimine çok az kalmış gibi bir his vardı içlerinde.

Kırmızı yüzlü, gürbüz bir adam olan Letonyalı Kilgas;

— Çoktandır tipi görmedik! diyerek içini çekti. Koca kış tipi olmadı. Ne biçim kış bu?!

Arkadaşları da içlerini çektiler.

— Ya! Hiç tipi olmadı.

Bu çevrede öyle tipiler olurdu ki, işe götürmek şöyle dursun, hükümlüleri barakalardan yemekhaneye bırakmaya korkarlardı. Yemekhaneye ip çekilmezse insan nereye gideceğini bilemezdi. Aslında hükümlülerin donmasından korktukları için mi bırakmazlardı onları? Hayır! Köpek yesindi leşlerini! Kamptan kaçmak istemeleriydi bütün korkuları. O ufak ufak kar tanecikleri sanki birisi sıkıştırmış gibi dikenli telleri duvar gibi örerdi. İşte bu duvarı aşıp gidebilirdi hükümlüler. Fakat gitse gitse nereye gideceklerdi ki?

Aslına bakılırsa tipinin hükümlülere hiç bir yararı yoktu, barakalarda kapanıp kalırlardı. Kömür-

gelmediği için sobalar yanmaz, rüzgâr bütün sıcaklığı alır götürürdü. Kampa un gelmez, mutfakta yemek işleri aksardı. Üstelik tipinin kesilmediği süreyi - üç gün mü olurdu, bir hafta mı - kayıp iş günleri sayarlar, bunların yerine pazarları çalışmaya götürürlerdi.

Gene de herkes tipiyi ister, dört gözle beklerlerdi havanın bozmasını. Rüzgâr biraz sertleşmeyegörsün, hükümlülerin yapacağı ilk iş hemen şapkalarını havaya fırlatarak; «Tipi isteriz! Tipi isteriz!» diye bağırmak olurdu. Fakat her hava bozması fırtınaya çevirmezdi.

...Birisi 38 inci kolun sobasına yanaştıysa da onu oradan sürüp çıkardılar.

O sırada da Tiyurin girdi içeriye. Suratından düşen bin parça olurdu. Hepsi ellerini çabuk tutup yapacakları işi bir an önce yapmaları gerektiğini anladılar.

Tiyurin çevresindekilere bakarak;

— Demek hepiniz buradasınız, dedi.

Yoklama yapmadan, saymadan hemen iş bölümüne başladı. Sıkı mıydı birisi kolbaşılarmın yokluğundan kaçmaya kalksın! Tiyurin iki Estonyalı'yı, Kleşuin'i ve Gopçik'i harç teknesini santrala taşımakla görevlendirdi. Demek, güzün yapımı yarım bırakılan santralda çalışacaklardı. Tiyurin iki kişiyi de gereçleri almaları için atelyeye, Pavlo'nun yanına gönderdi. Dört kişiye santralın çevresindeki, merdivendeki ve güç kaynağı odasındaki karları temizlemelerini emretti. İki kişi de gidip kömür getirecek-

ler, odun kıracaklar, sobayı yakacaklardı. Hükümlülerden biri kızakla yapıya çimento taşıyacaktı. İki kişinin görevi su, ikisinin de kum getirmekti. Bir hükümlü kum yığınının üstündeki karı temizleyecek donmuş kumu küsküyle parçalayacaktı.

Geriye görev verilmedik iki kişi kalıyordu; bunlar iş kolunun ustaları olan Şuhov'la Kilgas'tı. Tiyurin onları yanma çağırdı;

— Bakın, çocuklar! (Yaşça onlardan büyük olmadığı halde ağzı böyle alışmıştı.) İkiniz öğleden sonra ikinci katın duvarını birlikte örmeye başlayacaksınız. Hani geçen güz 6 ncı iş kolu yarım bırakmıştı ya, işte- orası. İşe makine odasını ısıtmakla başlayacağız. Fakat odanm kocaman üç penceresi var, önce bunları bir şeylerle kapatmak gerekiyor. Size başka yardımcı vereceğim, yalnız pencereleri örmek için bir çare düşünün. Güç kaynağı odasını hem harç karma, hem de ısınma yeri olarak kullanacağız. Kendimizi ısıtacak bir yer bulamazsak köpekler gibi donarız, anlaşıldı mı?

Tiyurin belki bir şeyler daha söyleyecekti, fakat tam o sırada domuz yavrusu gibi pespembe, on altı yaşında bir oğlan olan Gopçik geldi koşarak. Başka bir kolun adamları harç karma teknesini vermek istemedikleri için aralarında kavga çıkmıştı. Tiyurin hemen oraya koştu.

Böyle bir ayazda işin en zor tarafı başlangıcıydı. İşe bir kere başlandı mı, gerisi kolaydı.

Şuhov'la Kilgas bakıştılar. Aynı işte birçok kere çalışmışlardı. Biri dülger öteki duvarcı olarak

birbirlerinin ustalığına saygı duyarlardı. Kar örtüsü altından pencere örecek bir şey bulmak pek kolay olmayacaktı. Gene de Kilgas;

— Dur Vanya! (1) dedi. Prefabrika evlerin yanında bir yer biliyorum. Kocaman bir tomar ziftli kâğıt var orada. Kendi elimle gizlemiştim. Koş, getirelim. Şunu!

Kilgas Letonyalı olmakla birlikte Rusça'yı ana dili gibi bilirdi. Doğduğu yere yakın bir Rus köyü vardı, eski tarikattan Rus'ların yurtlarından göçüp kurdukları bir köydü burası. Kilgas çocukluğunda Rus'çayı onlardan öğrenmişti. Kampa geleli şurada iki yıl olduğu halde işin bütün girdisine çıktısına da aklı ererdi. Burada işini kendin ayarlamazsan kimse yardım etmezdi insana. Tam adı Iohan (1) Kilgas olduğu için Şuhov'da ona «Vanya» derdi.

Ziftli kâğıdı getirmeye karar verdiler. Şuhov önce malasını gizlediği yerden almak için seğirtti. Bir duvarcı ustası için ele uygun ve hafif bir mala çok şey demekti. Kampta şöyle bir düzen vardı; gereçler sabahleyin alınacak, giderken de geriye verilecekti. Fakat Şuhov malzeme sorumlusunu nasılsa atlatmış, malayı geriye vermemişti. Akşamleyin giderken gerecini saklar, sabahleyin duvar örme işi olursa sakladığı yerden çıkarırdı. Eğer o gün «Sosyalist Hayat Sitesbnde çalışmaya gitselerdi gene

(1) İvan adının çocuklar ya da arkadaşlar için kullanılan biçimi. (Çeviren)

(2) Rusça'da İvan. (Çeviren)

malasız kalacaktı. Şuhov ufak bir taşı çekerek elini altındaki yarığa soktu ve malayı koyduğu yerden çıkardı.

Şuhov'la Kilgas araba bakımevinden çıkarak prefabrika evlere doğru yürüdüler. Soludukça ağızlarından, burunlarından buram buram buhar tütüyordu. Güneş epey yükselmişti, fakat sisten ortalığı aydınlatıp ısıtamıyordu. Güneş ışınlarının çevresine direk direk yayıldığı görülebilirdi.

Şuhov bunu Kilgas'a gösterdi.

— Bak şu direklere, Vanya.

Kilgas «boş ver!» anlamına ellerini sallayarak güldü.

— Bırak olsun, yeter ki aralarında dikenli tel bulunmasın.

Kilgas'm her sözünde şaka vardı, bu yüzden de kol arkadaşlarınca sevilirdi. Kamptaki bütün Letonyalı'lar severlerdi onu. Şurası bir gerçek ki, yemesi içmesi düzgündü, ayda iki paketi gelirdi, sanki kampta değilmiş gibi yanaklarından kan damlardı. O şaka yapmasın da başka kim yapsmdı?

Çalıştıkları alan çok genişti, onun için uzun bir süre yürümeleri gerekiyordu. Yolda 82 inci iş kolundan hükümlülere rasladılar, zavallılara gene çukur kazdırıyorlardı. Gerçi çukurlar geniş değildi - eni, boyu, derinliği ellişer santim - fakat yazın bile kaya gibi sert olan toprak donunca daha da sertleşmişti. Vurulan kazmaların ucundan kıvılcımlar sıçrıyor fakat zerre toprak koparamıyorlardı. Herkes ayrı bir çukurun başındaydı. Ne ısınabildikleri, ne de ayrılıp

gidebildikleri için durup sağa sola bakıyorlar, ondan sonra kazmalarına sarılıyorlardı. Tek ısınma yolu buydu çünkü.

Şuhov bunların arasında Kirovlu bir tanıdığım görerek;

— Hey, arkadaşım! diye seslendi. Neden çukurun üstünde ateş yakmıyorsunuz? Toprağın donu çözülürdü hiç olmazsa.

— îzin vermiyorlar, dedi Kirovlu içini çekerek. Sonra odunu nerden alacağız?

— Bulun bir taraftan.

Kilgas yere tükürdü.

— Bana bak, Vanya, bizim yöneticilerde kafa olsa, şu soğuk havada milletin eline kazmayı verip salar mıydı buraya?

Kilgas homurdanarak birkaç ağır küfür savurduktan sonra sustu. Ayazda konuşmak bile zordu. Bir süre daha yürüdükten sonra prefabrika evlerin kurulacağı yere vardılar. Her taraf karla örtülmüştü.

Şuhov, Kilgas'la birlikte çalışmaya bayılırdı. Onda sevmediği tek şey, sigara içmediği için evden: gelen paketlerinden tütün çıkmamasıydı.

Gerçekten de açıkgöz bir adamdı şu Kilgas. Bir kaç tahtayı kaydırınca altından kocaman bir top ziftli kâğıt çıktı.

Hemen çekip çıkardılar. Peki ama şimdi nasıl götüreceklerdi? Gözetleme kulelerinden görülmekten korkmuyorlardı, çünkü o pezevenklerin tek kaygısı hükümlülerin kamptan dışarı kaçmamasıydı. Oysa

içerde evlerin bütün tahtalarını parçalasan onlara vız gelirdi. Kamp gözcüsüyle karşılaşacak olsanız o da sesini çıkarmazdı. Çünkü hükümlüler daha çok iş başarmış olacaklardı. Öteki hükümlülerin ise nesineydi prefabrika evler? Kolbaşılar için de öyle... Bu işe yalnız çalışma amiri, hükümlülerden seçilen ustabaşı, bir de sırık gibi boyuyla Şkuropatenko karışırdı. Aslında Şkuropatenko da bir hükümlüden, başka bir şey değildi. Ona gözcülük işini vermelerinin tek nedeni prefabrika evleri hükümlülerden koruması, malzemeyi kimseye çaldırmamasıydı. Belki onları tek yakalıyabilecek kimse de bu hergeleydi.

Şuhov;

— Bak, Vanya, dedi. Bu nesneyi uzunlamasına götüremeyiz. En iyisi diklemesine kucaklayıp da götürelim. Çünkü bu şekilde ikimizin arasında kimsenin gözüne çarpmaz.

Ortaya iyi bir fikir atmıştı Şuhov. Bunun üzerine tomarı üçüncü bir adammış gibi aralarına alarak yola koyuldular. Yandan bakan birisi birbirine sımsıkı sarılmış iki kişinin yürüdüğünü sanırdı.

Bir ara Şuhov;

— Ama çalışma amiri bunu sonra pencerede görünce nasıl olsa anlayacak, dedi.

Kilgas şaşırmış gibi yaptı.

— Bizim bununla ne ilgimiz var, yahu? Çalışmaya geldiğimizde orada vardı. Biz de bir şey demeyip bıraktık.

Doğru söylüyordu.

www.cizgiliforum.com
enginel

İnce ellikleri içinde parmakları donmaya yüz tutmuştu Şuhov'un. Keçe çizmesinin sol teki de ayağına yapışıyordu. Önemli olan şu çizmeydi, ya değilse çalışırken parmakları nasıl olsa açılırdı.

Çiğnenmemiş karlardan yürürken malzeme deposuyla santral arasında uzanan bir kızak izi gördüler. Anlaşılan çimentoyu götürmüşlerdi.

Tepede yükselen santral yapısı çalışma alanının kenarında bulunuyordu. Oraya çoktandır kimse gitmediği için kar örtüsünün üzerinde hiçbir iz yoktu. Yeni açılmış kızak ve bir kişinin derin ayak izleri karın düzgün örtüsü üzerinde açıkça seçiliyordu. Arkadaşları tahta küreklerle santralın çevresini ve kamyonun yanaşacağı yolu temizliyorlardı.

Yapıdaki şu bucurgat da çalışsa ne iyi olurdu! Oysa motor yanmış, bugüne kadar da onarılmamıştı. Demek harcı; briketleri ikinci kata hep sırtlarında taşıyacaklardı.

Santral, boz bir iskelet gibi iki aydır karların arasında sırıtıp duruyordu. Sonunda 104 üncü iş kolu gelmişti işte! Gelmişti ama nasıl? Zavallıların boş miğdelerinin üzerinden ip kuşaklar çekilmişti. Çatır çatır ayazda ne ısınacak bir yer, ne de yakılmış bir ateş vardı. Gelmişlerdi gene de. Hayat yeniden başlayacaktı...

Harç karma teknesi tam makine odasına girişte parçalanmıştı. Zaten çürük bir şeydi, Şuhov onu buraya parçalamadan getirebileceklerini ummuyordu. Kolbaşı lâf olsun diye biraz sövüp saydıysa da kimsenin suçu olmadığı ortadaydı. O sırada Kilgas'-

la Şuhov aralarında kocaman bir tomar tuta tuta içeri girdiler. Onları görünce Tiyurin'in yüzü güldü ve hemen yeni bir görev dağıtımı yaptı. Bir an önce sobayı yakabilmeleri için Şuhov boruları takacak, Kilgas tekneyi onaracak, iki Estonyalı da ona yardım edecekti. Senka Kleşvin'in görevi ise tahtalardan çıta yapıp ziftli kâğıtları bu çıtalarla pencerelere çakmaktı. Çünkü pencereler ziftli kâğıtlardan daha genişti. Yalnız tahtayı nereden alacaklardı? Isınma odası yapmaları için çalışma âmiri onlara tahta verir miydi hiç? Kolbaşı sağa sola bakınmaya başladı, onunla birlikte herkes de bakmıyordu. Tek kurtuluş yolu, ikinci kata çıkan merdivenlerin kenarına korkuluk gibi çakılmış iki tahtayı söküp almaktı. İnsan inip çıkarken gözünü dört açarsa bir şey olmazdı. Yapacak başka bir şey yoktu.

Ne diye bu adamlar yıllarca süren hükümlülükleri sırasında bu kadar sıkı çalışırlar dersiniz? İsteseler akşama kadar ayak sürüyemezler mi? Akşam nasıl olsa onların.

Hayır, hayır, kazın ayağı hiç de öyle değildir! İşte bunun için düşünülmüştü iş kolları. Yalnız, buradaki iş kolları, dışarda îvan'larm, Piyotr'ların ücret karşılığı çalıştıkları iş kolları değildi. Burada hükümlüleri, çalışmaya, başlarındaki adamlar değil, kendi kendileri zorlarlar. Bunun işleme tarzı da şöyledir: ya hepsine fazladan bir şey verilecektir, ya da hepsi oturup acından geberecektir. Öyleyse çalışma-

yan kahpe oğlu kahpedir, hiçbirinin onun yüzünden aç kalmaya niyeti yoktur. Hiç kimse kaytaramaz!

Hele bazan öyle zamanlar olur ki; çalışmak isteseniz de, istemeseniz de sağa sola koşturmanız,, bir şeyler yapmanız gerekir. İsterseniz elinizi çabuk tutup iki saat içerisinde kendinize ısınacak bir yer yapmayın; soğuktan kuyruğu titretmek işten bile değildir.

Pavlo birtakım malzemeyle çıkıp gelmişti. Yalnız bunları yerli yerince kullanmak kalıyordu. Malzemenin arasında boru da vardı. Gerçi elde tenekeci gereçleri yoktu ama bir çilingir çakısıyla bir de nacak vardı. Bunlarla da bir şeyler yapılırdı.

Şuhov ellikleri içindeki ellerini birbirine birkaç kere vurduktan sonra boruları uç uca eklemeye, ek yerlerini sıkıştırıp kıvırmaya başladı. Arada bir ellerini birbirine vurarak işini sürdürüyordu. (Malasını yakında bir yere saklamıştı. Gerçi içerdekiler kendi arkadaşlarıydı ama belli olmaz, değiştiriverirlerdi. Kilgas'ı bile gözden kaçırmamalıydı.)

Kafasından bu gibi düşünceler geçedursun, Şuhov, bir yandan da boru dirseklerini nasıl yapacağını, dumanı dışarıya nasıl vereceğini kuruyordu kendi kendine. Hemen Gopçik'i biraz tel bulması için gönderdi. Borunun çıkışını dışardan pencerenin üstüne asacaktı.

Köşede yuvarlak karınlı başka bir soba daha vardı. Üzerine, donmuş kumu çözüp kurutmaya yarayan demir bir tabla konmuştu. Önce bu sobayı yaktılar ve eski kaptanla Fetyukov teskereyle tab-

lanın üstüne kum taşımaya başladılar. Teskere taşımak fazla bir ustalık gerektirmiyordu. İşte bu yüzden kolbaşı eskiden amirlik yapmış adamları bu işe vermişti. Fetyukov hergelesi bir zamanlar devlet dairelerinden birinde altında özel arabası olan kodamanlardan biriymiş.

İlk günlerde eski kaptana kabadayılık etmeye kalktıysa da, bir keresinde ağzı burnu kırılınca aralarındaki bütün anlaşmazlıklar çözüldü.

Üstünde kum yığılı sobaya ısınmak için birkaç kişi sokulmak istedi, fakat kolbaşı duruma hemen el koydu.

— Anlaşılan suratı üşüyenler var aranızda. Ben ısıtmasını biliyorum! Önce işlerinizi bitirin bakayım!

Sopa yemiş köpeğe kırbacı bir kere gösterin yeter! Soğuk sertti ama, kolbaşı soğuktan da sertti. Herkes işinin başına döndü.

Şuhov, kolbaşımn Pavlo'ya şunları fısıldadığını işitti bir ara :

— Sen burada kal da işi sıkı tut. Ben gideyim, şu yüzde durumunu ayarlayayım.

Yapılan işin yüzde hesabı işin kendisinden daha önemliydi. Hükümlülerin geçimi işin bitirilmesine bağlı olduğundan akıllı kolbaşlan bütün ustalıklarını yüzde hesabında gösterirlerdi. Bu yüzden yapılmayan iş yapılmış gösterilir, bitirilen işten dolayı ödenen bedel azımsanarak daha çoğu istenirdi. Açıkgöz kolbaşılarmın kıvıracağı bir işti bu. Bu arada birtakım dalavereler döner, iş dağıtıcılarına rüşvet bile verilirdi.

Bütün bu yüzde hesaplarının ne işe yaradığı gelebilir akla. En başta kampın işine yarar. İş bitirme yüzdesi yüksek gösterildiği için kamp sorumluları devletten binlerce ruble fazla para kaparak subaylarına ikramiye dağıtırlar. Tabiî bu arada iyi kırbaç kullandığı için Volkovoy da alır payını. Ya zavallı hükümlülerin eline ne geçer? Olsa olsa akşam yemeğine 200 gram fazla ekmek! Yani bunların yaşamlarına hükmeden işte bu 200 gramdır.

Getirilen iki kova su, daha yolda kaskatı buz tutmuştu. Bunun üzerine Pavlo kafasını çalıştırarak kardan su elde etme yolunu düşündü. Hemen kovaları sobanın üstüne oturttular.

Gopçik, elektrik hattı çekmede kullanılan yeni bir demet telle çıktı geldi.

— Hey, İvan Denisoviç! Tam kaşık dökülecek cinsten bir tel bu. Kaşık dökmesini öğretir misiniz bana?

İvan Denisoviç bu maskarayı pek severdi. (Oğlu küçükten ölmüş, evde yetişkin iki kızı vardı.) Gopçik, Bender çetecilerine (1) süt götürdüğü için sürgün edilmişti. Verilen ceza büyüklerinkinin aynıydı. Sevimli bir dana gibi herkese sokulurdu. Yalnız çok da açıkgözdü. Evinden gelen yiyecekleri kimseye koklatmaz, geceleri gizli gizli yerdi.

Hoş, verse hangi birine yetiştirebilirdi?

(1) İkinci dünya savaşında Almanlara yardım edip sonra da Sovyet yönetimine karşı başkaldıran bir çete. (Çeviren)

Kaşık için bir miktar tel keserek bir kenara koydular. Şuhov korkuluk tahtalarını duvara merdiven gibi dayadı, Gopçik'e pencereye tırmanıp soba borusunu asmasını söyledi. Tam Gopçik'e göre bir işti bu. Hemen sincap gibi tahtaya tırmandı, duvara bir çivi çakarak borunun ucunu telle sarıp çiviye taktı. Şuhov üşenmemiş, boru pencereden dışarı çıktıktan sonra bile bir dirsek daha koyarak yükseltmişti. Bugün fırtına yoktu ama yarın çıkarsa soba tütebilirdi. Yapılınca iyisi yapılmalıydı, hele insanın kendi işi olursa...

Senka Klişvin tahtalardan uzun uzun çıtalar kesmişti. Gopçik hemen pencerelere tırmandı, neşeli çığlıklar atarak çıtaları çakmaya başladı.

Güneş iyice yükselmiş, çevresindeki pus dağılmıştı. Artık direk direk ışınları yoktu, kan kırmızısı görünmüyordu. Hırsızlık odunlarıyla sobayı da tutuşturdular. Ondan sonra gel keyfim gel!

— Eh, ocak güneşi ineklerin böğrünü ısıtmaya başladı, dedi Şuhov.

Harç karma teknesinin onarımını bitiren Kilgas nacağın tersiyle tahtaya vurarak;

— Beni dinle, Pavlo! dedi. Bu iş için kolbaşmdan en azından yüz ruble isterim!

Pavlo kahkahayı bastı.

— Sen yüz gram ekmeğe razı ol!

Gopçik yukardan atıldı:

— Korkma, Kilgas, yargıç korur hakkını!

Ziftli kâğıdın düzgün kesilmediğini farkeden Şuhov bağırmaya başladı.

— Durun, durun; kesmeyin!

Sonra da nasıl yapacaklarını gösterdi.

Bu arada saç sobanın başında gene hükümlüler toplanmıştı. Pavlo onları oradan kovarak Kilgas'a birkaç kişi yardımcı verdi ve harcı yukarı taşımak için küçük tekneler yapmalarını söyledi. Ondan sonra iki kişiyi daha kum taşıma işiyle görevlendirdi. İkinci kattaki duvarların ve iskelenin üstündeki kar-

ları temizlemeleri için de birkaç kişi gönderdi. Aşağıda bir kişi kalacak, ısınmış kumu tablanın üstünden alarak harç karıştırma teknesine boşaltacaktı.

Dışardan bir motor sesi duyuldu, biriketleri getiren kamyondu bu. Hemen Pavlo dışarı fırladı ve briketleri boşaltılacağı yeri gösterdi.

Ziftli kâğıtlardan birini çivilemişler, sıra ikincisine gelmişti. «Ziftli kâğıt» deyip geçmemeli; aslı astarı kâğıt ama pencereyi tutmakta çok işe yarıyordu. Dışarıya açılan deliklerden biri kapanmış, içerisi loşlaşmıştı. Şimdi soba daha bir kızarık görünüyordu.

Alyoşka kömürü getirmişti. Her kafadan bir ses çıkıyordu; kimi «Dök!» kimi «Dökme!» diye bağırıyordu. Zavallıcık ne yapacağını bilemediği için dikildi kaldı.

Fetyukov yuvarlak karınlı sobaya iyice sokulmuş, keçe çizmelerini ısıtmak için nerdeyse kıpkırmızı saça dayamıştı. Eski kaptan hemen Fetyukov'un yakasına yapıştı ve teskereye doğru itti.

— Ulan, köpoğlusu! Hani kum taşıyorduk?

Kaptan kampta yapılan işi denizcilik görevin-

den ayıramıyordu. Bir kere emir verilince yapılmalıydı. Son bir ayda epeyce zayıflamış, ama verilen işi hiç aksatmamıştı.

Bir süre sonra pencerelerin üçü de kapandı. İçeriye yalnız kapıdan ışık geliyordu. Tabiî ışıkla birlikte soğuk da... Pavlo kapının üstünü de tahtayla kapatmalarını emretti. İçeri girip çıkarken başlarını eğeceklerdi. Dediği gibi de yaptılar.

Üç damperli kamyon dolusu briket getirilerek boşaltılmıştı. Şimdi bucurgat olmadan bunların yukarıya taşınması kalıyordu.

Pavlo :

— Hadi, çocuklar, çıkıp bir bakalım! dedi.

Azımsanacak bir iş değildi bu. Pavlo ile birlikte Şuhov ve Kilgas ikinci kata çıktılar. Zaten dar olan merdiven Senka'nm korkuluğu sökmesinden sonra tehlikeli bir duruma girmişti. Tepe taklak yuvarlanmamak için iyice duvara sokulmak gerekiyordu. Daha da kötüsü, merdiven basamakları karla dolup sertleşmiş, ayak basacak düz yer kalmamıştı. Bu merdivenlerden harç taşımak başlı başına bir meseleydi.

Duvar örülecek yerlere baktılar. Karları kuruyorlardı. Önce yarım duvarların üzerinde donan buzu nacakla kırmak, ondan sonra da süpürgeyle güzelce temizlemek gerekiyordu.

• Briketleri taşımak için bir yol aradılar. Merdiven başından aşağıya baktılar. En sonunda şunda karar kıldılar; merdvenlerden yukarı taşımak yerine aşağıdan dört kişi briketleri yukarıdaki iskele-

nin üstüne atacak, oradan da iki kişi daha ileriye fırlatacak, iki kişi de bunları duvarcılara iletecekti. En çabuğu buydu.

Yukarıda fazla rüzgâr yoktu ama soğuk insanın içine işliyordu. Bu ayazda duvar örmek kolay olmayacaktı. İnsan biraz yükselmiş duvarın ardına sinerse kendini soğuktan koruyabiliyordu.

Şuhov başını kaldırıp göğe baktı. Gökyüzü dusduruydu, güneş hemen hemen öğleyi gösteriyordu. Çalışırken ne kadar da çabuk geçiyordu zaman? Kampta günlerin böylesine çabuk geçmesi hep şaşırtırdı onu. Buna karşılık cezası bir türlü bitmiyor, sanki uzadıkça uzuyordu...

Aşağı indiklerinde herkesi sobanın başında çöreklenmiş buldular. Yalnız eski kaptanla Fetyukov kum taşıyorlardı. Pavlo oturanları görünce küplere bindi; hemen sekiz kişiyi birden briket atmaya, ikisini tekneye çimento döktükten sonra kuru kuruya kumla karıştırmaya gönderdi. Bir kişi su getirecek, bir kişi de kömür alacaktı.

Kilgas yardımcılarına dönerek:

•— Hadi çocuklar, önce su taşıma teknelerini bitirelim! dedi.

Şuhov, Pavlo'nun yanma gitti:

— Şunlara ben de yardım edeyim mi, Pavlo?

— İstiyorsan, et.

İçerisine kar doldurup eritmek için kocaman bir kap getirdiler. Biri saatin on iki olduğunu söyledi.

— Öğle olmalı, dedi Şuhov, güneş tam tepede.

www.cizgiliforum.com
enginel

Eski kaptan, karıştı konuşmaya:

— Güneş tam tepedeyse saat on iki değil, bir-dir.

Şuhov bunu anlayamamıştı.

— Nasıl olur? Dedelerimiz «Güneş tepedeyse öğle yemeği yenir» derler.

— O senin dedenin devrinde öyleydi. Ondan sonra karar çıktı, şimdi güneşin en yüksekte olduğu zaman saat birdir.

— Kim çıkarmış bu kararı?

— Kim olacak, Sovyet yönetimi!

Kaptan teskeresini alıp çıktı, çıkmasa bile Şuhov'un tartışmaya hiç niyeti yoktu. Yoksa güneş de duruşunu kararlara göre mi ayarlıyacaktı?

Çekiçlerle, çivilerle bir süre daha uğraştıktan sonra dört küçük tekne yapıp çıkardılar.

Pavlo duvarcılara:

— Hadi, çocuklar, oturun da ısının, dedi. Senka, öğleden sonra sen de duvar öreceksin. Onun için otur da ısın.

Sobada ısınmak için izin çıkmıştı. Öğleye kadar örme işine başlanmıyacaktı nasıl olsa, şimdiden harç karılsa o zamana kadar donardı.

Soba yavaş yavaş tutuşuyordu, biraz sonra daha da iyi ısıtırdı. Ancak bu sıcaklık yalnız sobanın çevresindeydi, odanın geri kalan kısmı gene eskisi gibi soğuktu.

Dört kişi elliklerini çıkararak üşüyen ellerini sobaya tuttular.

Ayakkabıları ayaktayken sobaya hiç yaklaştır-

mamalıydı, çünkü giyilen şey fotinse derisi çatlardı. Eğer keçe çizme giyiyorsanız buzu çözülür, su olur, ondan onra sıcakta buharlaşırken ayaklarınız hiç ısmmazdı. Daha fazla yaklaştırırsanız yakmak işten bile değildi. Ondan sonra bahara kadara çizme vermeyeceklerine göre delik keçelerden çekeceğiniz vardı.

Kilgas, Şuhov'un delik çizmesini kastederek:

— Vanya'nın üzülmsine değmez, nasıl olsa bir ayağı evde sayılır, diye takıldı.

— Şu tabam deliği bırakın canım!

Birisinin bu sözleri üzerine gülüşmeler oldu.

(Şuhov delik olan sol. keçesini çıkarmış, dolaklarını ısıtıyordu.)

• — Demek, Şuhov gününü dolduruyor ha!...

Kilgas yirmi beş yıl hüküm giymişti. Bir zamanlar şanslı bir dönem vardı, herkese on yıl veriyorlardı. 1949'dan sonra kimsenin gözünün yaşma bakmadan bastırdılar yirmi beş yılı. İnsan nalları göğe dikmeden on yılı tüketebilirdi ama yirmi beş yıla can mı dayanırdı?

Günlerinin yaklaşmasından dolayı herkesin kendisine imrenmesi Şuhov'un hoşuna gidiyordu, ama onun buna bir türlü inanası gelmiyordu. Önünde örnekler yok muydu? Savaş sırasında süreleri bitenleri «ikinci bir emre kadar» kararıyla 1946'ya kadar içerde tutmuşlardı. Asıl cezası üç yıl olanlar, fazladan bir de beş yıl yatmamışlar mıydı? İstenen yasa çıkarılıyordu. On yıl bitince «Hadi bir on yıl

daha yat!» derler, en azından insanı memleketinden başka bir yere gönderirlerdi.

Ama zaman zaman insanın içinde bir umut ışığı beliriyordu. Sayısı belli günler nasıl olsa bir gün sona erecekti. îşte o zaman, aman Tanrım, kimse karışmadan istediğim yere gidecektim?

Eski bir hükümlünün bu düşüncelerini açığa vurması başkalarının yanında hoş kaçmazdı. Onun için Şuhov, Kilgas'a:

— Bak, kardeşim, yirmi beş yıl giydim diye hiç yerinme! dedi. Senin yirmi beş yıl içerde kalıp kalmayacağını hiç kimse bilmez. Gün doğar neler olur! Ama benim yediğim ekmek gibi bir şey varsa, o da tam dokuz yıldır içerde yattığımdır. Doğru mu?

Hele insan böyle yük beygiri gibi çalışırsa ne zaman girdiğini, nasıl çıkacağını düşünmeye bile fırsat bulamazdı.

Hakkında «yurda ihanet» suçundan dolayı soruşturma açılmış, bu suçlamayı destekleyecek biçimde ifade vermişti. Evet, yurduna ihanet etmek için tutsak düşmüştü Şuhov, Alman casusu olarak görevini tamamladığı gün de tutsaklıktan geri dönmüştü. Ama bu görevin cinsini ne kendisi biliyordu, ne de sorgu yargıcı. Soruşturma süresince buna, «casusluk görevi» deyip, geçiştirmişlerdi.

Şuhov iki şıktan birini seçecekti; ya ifadenin altını imzalamayacak, bu yüzden de tahtalı köyü boylayacak; ya da imzayı basacak ve bir süre daha postu yoruyacaktı. Doğal olarak imzayı attı.

îşin aslı şöyleydi.

1942 yılında kuzey batı cephesinde düşman onları her yandan kuşatmıştı. Uçaklar yiyecek filân atmıyorlardı. Hoş, bunun için uçak da yoktu ya! Sonunda öyle bir duruma düştüler ki, ölen atların tırnaklarını kesip kesip ıslattılar, günlerce böyle hayatta kalabildiler. Ellerinde düşmana sıkacakları tek mermi yoktu. Böyle olunca da Almanlar onları ormanda teker teker, armut toplar gibi topluyordu. Birkaç kişiyle birlikte Almanların elinde kısa bir süre kalan Şuhov'la arkadaşları, beş kişi bir olup bir gün gizlice kaçmışlardı. Ormanlardan, bataklıklardan geçip kendi birliklerine katılmaları bir mucizeydi. Yalnız iki kişi kaçtıktan kısa bir süre sonra yaylım ateşinde ölmüşler, birisi de aldığı yaralardan kurtulamamışlardı. Sapasağlam dönen iki kişiydiler.

O zaman akıl etseler, ormanda kaybolduklarını söyler; başlarına da bir şey gelmezdi. Ama daha gelir gelmez Almanların elinden kaçtıklarını öylemişlerdi. Vay, sen misin tutsak düşen? Vay, sizi orospu çocukları! Kaçanlardan beşi birden dönseler, birbirleriyle yüzleştirince gerçekler ortaya çıkardı. Ama iki kişi olunca ağızlarıyla kuş tutsalar kimseyi inandıramazlardı. Tutsaklık masalıyla herkesi kandıracaklarını sanıyorlardı, puştlar! Hele sizi, alçaklar, sizi!...

Senka Kleşvin oturduğu köşeden, konuşmanın tutsaklıktan ve kaçıştan açıldığını duyunca:

— Ben düşmanın elinden üç kere kaçtım ama üçünde de yakalandım, dedi.

Çok çekmiş bir adam olan Senka kulağı iyi işitmediği için insanlar arasına pek karışmaz, çoğunluk sessizce otururdu. Arkadaşları onu fazla tanımazlardı. Onun hakkında bütün bildikleri, Buchenwald toplama kampına düştüğü, kamptaki bir yeraltı örgütüne dışardan silâh sokmaya çalışırken Almanlar tarafından yakalanıp elleri arkasına bağlanarak dayak yediğiydi.

— Sekiz yılını geçirdiğin kamplar nasıldı, Vanya? diye sordu Kilgas. Bunların hepsi de kadınların bile bulunduğu genel kamplar olsa gerek. Belki numaranız bile yoktu. Ama bu sekiz yılı hücrelerde geçir de göreyim seni! Herhalde sağ çıkmazdın.

— Kadınlar mı dedin? Kadın değil, odun desen daha iyi olur.

Şuhov güldür güldür yanan sobaya bakarken daldı gitti ve kuzeyde geçen yedi yılını anımsadı. "Üç yılı ormanda ağaç kesip tomruk yuvarlamakla geçmişti. Gece kesimlerinde ateş yakıp alevlere baka baka işte böyle ısınırlardı. Cezaevi komutanın emrine göre günlük kesimlerini tamamlamayan iş kolları gece de kalırlardı ormanda. Gece yarısına doğru kampa dönüp sabah erken gene orman yoluna dizildikleri çok olmuştur.

Eksik dişleri arasından fısıldayaak :

— Kendinizi aldatmayın arkadaşlar, burası daha rahat, dedi Şuhov. Burada kimse yemeğimizi vermemezlik edemez. İşini bitirsen de, bitirmesen de aklama yatmaya gidersin. Üstelik ekmek de yüz gram fazla. Ölmeyecek kadar işte... Ama adı «özel» kamp-

mış, bırakın özel olsun. Numaraların bir ağırlığı olmadığına göre taşıya taşıya sırtımız ağrımıyor ya!.

— Hıh, daha rahatmış! diyerek Fetyukov sokuldu yanlarına.

Yemek paydosu yaklaştığı için çalışmasını bırakmıştı.

— Burada uyurken insanı kıtır kıtır kesiyorlar be!.. Bunun neresi rahat? diye konuşmaya katıldı.

Pavlo işaret parmağını Fetyukov'a doğru salladı.

— Hayır, doğru değil! Yalnız gammazları gebertirler burada.

Söylenenler doğruydu, son zamanlarda böyle şeyler oluyordu. Gammazlığıyla tanınan iki kişiyi sabaha doğru yataklarında kesmişlerdi. Sonra, belki yattığı yeri karıştırdıklarından, suçsuz bir genç de boğazı keöilmiş olarak bulundu. Gammazlardan birisi ise korkusundan kamp sorumlularına sığındı, adamı kurtarmak için taştan yapılmış hapishaneye kapatmak zorunda kaldılar. Tuhaf bir şeydi bu! Genel kamplarda böyle şeyler görülmezdi, eskiden burada da yoktu.

Buharlı trenin düdüğü öttü. Bu, önce yavaştan: başlayıp sonra gittikçe şiddetlenen bir düdüktü.

— Hayt be, öğle paydosu oldu. Bırakın çalışmayı, arkadaşlar!

Herkes işini bıraktı. Yemekhane kuyruğuna girmek için çoktan koşarlardı ama buradaki yemekhane on bir iş kolundan ancak ikisini alabiliyordu..

Kolbaşı Tiyurin hâlâ görünürlerde yoktu. Pavlo çevresine bir göz attıktan sonra;

— Şuh ov, Gopçik! Siz benimle gelin! dedi. Kilgas, sana Gopçik'le haber gönderir göndermez arkadaşları alır gelirsin.

Onlar kalkınca yerlerini başkaları aldı. Sobaya o kadar çok sokulmuşlardı ki, nerdeyse onu kadın gibi kucaklayacaklardı.

Hükümlülerden birkaçı;

— Hadi çocuklar, yakın sigaraları! diye bağırdı. .

Hepsi birbirine baktı ama çıkarıp da sigara yakan olmadı. Ya tütünleri yoktu, ya da olanlar ötekilere göstermek istemiyordu.

Pavlo ile Şuh ov dışarı çıktılar. Gopçik de tavşan yavrusu gibi arkalarından seğirtti.

— Hava biraz ısınmış, dedi Şuhov. Sıfırın altında 18 den fazla değil. Duvarı örebileceğiz anlaşılan.

Briketlere baktılar. Arkadaşlar çoğunu ikinci kata atmışlar, bir kısmı da iskelenin üstünde ve yerdeydi.

Şuhov gözlerini kısıp güneşe baktı. Eski kaptanın sözünü ettiği karar gereğince güneş gerçekten tepedeki yerine gelmemiş miydi bakalım?

Açıklığa çıkınca rüzgâr daha bir güçlü esti, soğuğunu daha çok duyurdu. Sanki, «unutma, daha ocak geçmedi!» dercesine.

Çalışma sitesindeki yemekhane derme çatma bir barakaydı. Tahtaları yan yana çakmışlar, ara-

larmı paslı tenekelerle kapatmışlar, bir köşeye de ocağı yerleştirmişlerdi. Bir tahta bölme barakayı mutfak ve yemek odası olmak üzere ikiye ayırıyordu. Gerek mutfakta, gerekse yemek odasında yerler topraktı ve tümseklerle çukurlar düzeltilmeden bırakılmıştı. Mutfakta dört köşe bir ocak, ocağın ortasına oturtulmuş bir kazan vardı.

Yemekhaneyi bir alıcıyla bir de besin denetleme memuru işletiyordu. Sabahleyin kamptan çıkarken ahçı kilerden bir torba yarma alırdı. Bir kişiye 50 gram, bir iş koluna bir kilo yarma düştüğüne göre torbaya doldurduğu yarma iki batmanı bile bulmazdı. Ama ahçı bunu kendisi taşımaz, «torbacı» adını verdiği bir hükümlüye taşıtırdı. Ne diye bunun için zahmete girecekti? Torbacıya bir çanak lâpa fazla verdi mi, olur biterdi. Su getirmek, odun taşımak, ocak yakmak gibi işler de başka hükümlülerin üzerineydi. Her birine fazladan birer çanak lâpa verince işler tıkır tıkır yürüyordu. Nasıl olsa verilen kendi malı değildi.

Uyulması gereken bir kural vardı; herkes yemeğini içerde yiyip çıkacaktı. Yemek çanakları kamptan getirilir, akşam dönüşte de götürülürdü. (Geceleyin barakadan ücretli işçiler çalıyorlardı çünkü.) Onun için getirilen 50 çanak yıkanıp yıkanıp kullanılırdı. Doğal olarak «çanak taşıyıcısı» nm payına da bir şeyler düşecekti.

Çanakları yemekhaneden dışarıya kimse çıkarmasın diye kapıya bir bekçi dikilirdi. Ama bekçiler istedikleri kadar dikkat etsinler, çanaklar gene dı-

şan kaçırılırdı. Bekçi ya kandırılıyor, ya da görmez tarafına getiriliyordu. Bu yüzden bir «çanak toplayıcısı» kirli çanakları toplayıp getirirdi. Bekçinin de, toplayıcının da birer çanak lâpa payları ayrılırdı hemen.

Ahçmın bütün yaptığı, yarmayla tuzu kazana atmak; yağın bir bölümünü kendine ayırdıktan sonra kalanını hükümlülerin yemeğine koymaktı. (Ahçı yağın iyisini kendisine ayırır, kötüsünü de hükümlülere bırakırdı. Onlar bunu bildikleri için kilerden hep kötü yağ çıksın isterlerdi.) Geriye lapayı karıştırıp pişmesini beklemek kalıyordu.

Besin denetleme memuru bu kadarını da yapmazdı. Oturup seyretmekti onun işi. Lâpa pişer pişmez iyi tarafından besin denetleyicisine bir çanak lâpa! Bir çanak da ahçmın kendisine! O günkü nöbetçi kolbaşı gelir, pişen yemeğin hükümlülere «yedirilebileceğine» bakmak için bir çanak tadardı. Ondan sonra da ikinci çanak!..

Artık düdük öterdi. Kolbaşılar sırayla yanaşırlar; ahçı, mutfağın penceresinden uzatılan çanaklara birer kepçe yemek boşaltırdı. Lâpa denilen şey de çanağın dibini örten cıvık bir bulamaçtı. Payına ne kadar yarma düştüğünü ne sorabilir, ne de tartabilirdi insan. Sormaya kalkanın canına okurlardı.

Çıplak bozkır üzerinde yazın yakıcı, kışın dondurucu bir rüzgâr ıslık çalardı. Yaratıldığından beri bu bozkırda hiçbir şey yetişmemişti, hele dikenli teller arasında bir otçuk bile... Ekmek, tayın dağıtım

www.cizgiliforum.com
enginel

ambarında yetişir, yulaf da kilerde olgunlaşırdı. İşte bütün görüp bildikleri buydu hükümlülerin. İster canını dişine tak çalış, istersen yere yat «yemek!» diye debelen; tek beslenme kaynağı olan kamp yöneticilerinin verdiğinden fazla bir şey geçmezdi eline. Bari onu da hakkiyle alabilsen! Alıcılardan, tabakçılardan, bekçilerden, çanak toplayıcılarından,, madrabazlardan gelmezdi ki sıra! Kilerdekiler çalarlar, kamptakiler çalarlar, yemekhanedekiler çalarlardı. Ama çalanların teki bile elini ağır işlere sürmezdi. Kazmanın sapma yapışan sendin ama verilene razı olmaktan başka bir şey gelmezdi elinden.

İşini beceren aslan payını kapardı burada.

Pavlo, Şuhov ve Gopçik yemek odasına girdiler. Kuyrukta balık istifi bekleyen hükümlülerin arkasındaki güdük masalarla döküntü sıralar görünmüyordu. Oturarak yemek yiyenler arasında ayakta dikilenler de vardı. Sabahtan beri buz gibi soğukta çukur kazan 82 nci iş kolunun adamları düdük çalar çalmaz ilk sırayı kapmış, bütün masaları doldurmuştu. Zavallıcıklar yemeklerini bitirdikleri halde dışarı çıkmak istemiyorlardı. Buradan sıcak neresi vardı ki? Dışardakiler küfürü hassalar da aldırdıkları yoktu. Sırt sırta, ya da sırtını duvara dayayıp durmak dışarda durmaktan daha iyiydi.

Pavlo ile Şuhov dirsekleriyle yol açıp ilerlediler.. İyi olmuş da gelmişlerdi. Bir iş kolu yemek alıyor., ikincisi sırada bekliyordu. Yemek alanlar arasında kolbaşı j^ardımcıları da vardı. Demek 104 ncü iş? kolu sıraya girebilirdi.

Ahçı pencereden;

— Çanaklar! Çanaklar! diye bağırıyordu.

Çanaklar ard arda uzatılıyordu. Bir çanak kaparak Şuhov da sokuldu. Fazladan lâpa almak değldi amacı, bu iş bir an önce olsun bitsin itiyordu.

Bölmenin arkasında birkaç hükümlü habire çanak yıkıyordu. Onlara da birer çanak fazla lâpa...

Pavlo'nun önündeki, kolbaşı yardımcısına gelmişti sıra. Pavlo önündeki başlar üzerinden;

— Gopçik! diye seslendi.

— Buradayım, kapının yanında.

Sesi oğlak sesi gibi incecikti.

— Koş, çağır arkadaşları!

Gopçik fırladı.

Bugün lapanın hası vardı, yulaf lapası! Sık sık vermezlerdi bunu. Günde iki övün yedikleri ya buğday kırmasıydı, ya da iri öğütülmüş un. Yulaf yarması insanın karnını tok tutuyordu, tek kusuru pahalı olmasıydı.

Şuhov yıllar boyu atlara yedirdiği yulafı düşündü. Nerden bilsindi, bir gün gelecek, bir avuç yulaf kırmasına özlem duyacak?.

— Çanaklar! Çanaklar! diye bağırıyorlardı pencereden.

104 ncü iş koluna geliyordu sıra. Pavlo'nun önündeki kolbaşı yardımcısı çanağına iki kepçe doldurtarak mutfak deliğinin önünden çekildi.

Bu da hükümlülerin payından gidiyordu, fakat kimse ağzını açıp tek kelime söylemedi. Her kolbaşmın hakkı iki çanaktı, isteyen bunu kendisi yer,

isteyen yardımcısına verirdi. Tiyurin, Pavlo'yu kollardı hep.

Şuhov'a bir iş düşüyordu şimdi. Hemen masalardan birine yapıştı, askıntılardan iki kişiyi kovup, bir başkasını da iyilikle uzaklaştırdıktan sonra masada yan yana dizilince on iki çanak alacak kadar bir yer açtı. Bunların üstüne altı çanak, üçüncü kata da iki çanak koyabilirdi. Bundan sonra geriye Pavlo'nun elinden çanakları almak, bir de masaya koyduklarına göz kulak olmak kalıyordu. Ne olur, ne olmaz; başkaları gelip çanakları aşırabilirler, ya da masaya çarpıp devirirlerdi. Gözünü açmazsan herifçioğlu kendi çanağıymış gibi seninkini alıverirdi.

Ahçı pencerenin arkasından :

— îki! Dört! Altı! diye sayıyordu. Pavlo'nun iki eliyle birden uzattığı çanaklara lâpa aktarırken şaşırmamak için ikişer ikişer sayıyordu.

Pavlo da pencerenin bu yanından;

— iki! Dört! Altı! diye tekrarlıyordu, yavaş bir sesle.

Ondan sonra çanakları Şuhov'a uzatıyor, Şuhov bunları masaya diziyordu. Şuhov içinden sayıyordu ama gözünü de dört açıyordu.

—- Sekiz! On!

Gopçik iş kolunu neden getirmedi daha?

— On iki! On dört!

Boş çanak kalmamıştı. Bu sırada Şuhov, Pavlo'nun kolları arasından, ahçının iki çanağı kenarlarından tutup beklediğini f arketti. Ahçı kap yıkayıcılara dönüp sövüyor olmalıydı. O anda da iç İçe bir

dizi boş çanağı pencerenin önüne koydular. Ahçı elinin altındaki dolu kapları bırakarak yeni gelenleri yıkayıcılara vermeye başladı.

Şuhov gözlerini masadaki çanaklardan ayırarak bacağını sıranın üzerinden aşırdı, pencerenin önündeki iki çanağa sarıldı. Ondan sonra da sanki ahçı için değil de Pavlo için sayıyormuş gibi, alçak sesle:

— On dört! dedi.

— Hey! Dur nereye çekiyorsun? diye bağırdı ahçı.

— Bizim onlar, bizim! diye haykırdı Pavlo da.

— Sizin olmasına sizin ama bana sayıyı şaşırtma !

— On dört oldu! dedi Pavlo omuzlarını silkerek.

Aslında kolbaşı yardımcısı olarak böyle bir kandırmaca işine girip arkadaşları üzerindeki etkisini yitirmek istemezdi ama o sırada Şuhov'un arkasından saydığını ileri sürerek suçu ona yükleyebilirdi.

Ahçı deliye dönmüştü.

— Biraz önce on dört diye saydım.

Şuhov altta kalmadı.

— Saydın ama vermedin. Ellerinde tutuyordun. İnanmazsan gel de say! İşte, hepsi şurada; masanm üstünde.

Şuhov bunları bağıra bağıra söylerken iki Estonyalı'nm geldiğini görerek çanakları onların eline tutuşturuverdi. Ondan sonra masaya döndü, bıraktığı çanakları saydı. Hepsi yerli yerindeydi, boşlukta eli uzunun birisi işini kıvıramamıştı.

Ahçımn kırmızı suratı deliğin arkasından göründü.

— Hani nerede? diye sordu sert sert.

— İşte şurada!

Şuhov aynı sertlikle karşılık verdikten sonra yanındakileri sağa sola itmeye başladı.

•— Çekilin be kardeşim! Kapatmayın adamın önünü! İşte şu ikisi. (Üstteki iki çanağı kaldırdı.) Altta da dörderden üç sıra! İyi say!

— Hani gelmedi mi sizin iş kolu?

Ahçı böyle söylerken uzattığı kadarıyla başını pencereden uzatıp kuşkuyla baktı masaya. Pencerenin böyle dar yapılmasının nedeni, yemek alan hükümlülerin kazanın dibinde ne • kadar yemek kaldığını görmelerini önlemekti.

Pavlo başını salladı.

— Hayır, gelmedi daha.

Bu sefer ahçı iyice kudurdu.

— Madem gelmemiş ne halt etmeye çanakları tutuyorsunuz?

— İşte geldiler! diye bağırdı Şuhov.

O anda da eski denizcinin sanki kaptan köprüsünden bağırıyormuş gibi bağırdığını duydular.

—• Bu ne kalabalık böyle be! Yiyenler bassın gitsin de biz de girelim!

Ahçı homurdanarak doğruldu, sonra kepçe tutan eli yeniden pencereden, göründü.

— On altı! On sekiz!...

En sondaki çanağa iki kepçe koydu. (Kolbaşmm Pavlo'ya bıraktığı payıydı bu.)

— Yirmi üç! Tamam! Bundan sonrakiler gelsin!

Kendi kolunun adamları yaklaştıkça Pavlo çanakları uzatıyor, yandaki masaya oturanlara ise, ötekilerin başlarının üzerinden aşırtıp veriyordu.

Yazın bu masalarda yan yana beş kişi oturabilirdi ama kışın kaim giyecekler içinde ancak dört kişi sığabiliyordu. Onlar da kollarını kımıldatacak yer bulamıyorlardı.

Yürüttüğü lapalardan birinin kendine düşeceğini hesaplayan Şuhov hemen kendi payına saldırdı. Önce kaşığını çıkarmalıydı. Bunun için dizini büktü; keçe çizmenin içine soktuğu, sapında «Üst - îjme 1944» yazılı kaşığını çekti aldı. Ondan sonra şapkasını çıkarıp koltuğunun altına koydu, kaşığım lapasının kenarlarına dokundurdu.

Lapasının tadını çıkarmak için o anda yemekten başka hiç bir şey düşünmemek gerekiyordu. Kaşıkla dibe doğru kat kat inmeli, ondan sonra dille damak arasında yavaş yavaş ezmeli. Oh! Fakat bu sefer elini çabuk tutmalıydı. Çünkü Pavlo onun lapasını bitirdiğini görünce ikincisini verebilirdi. Kör olası Fetyukov, Estonyalı'ların yanında bitivermiş, fazla çanak dalaveresini görmüştü. Şimdi de tam Pavlo'nun karşısında dikilerek lapasını yiyor, bir yandan da geride kalan dört dolu çanağa kötü kötü bakıyordu. Olur a, Pavlo belki bir tabak vermezse bile yarısını verirdi.

Genç, esmer bir adam olan Pavlo çift kepçelik lapasını yiyordu ağır ağır. Yüzünden karşısındaki

Fetyukov'u farkettiği belli bile değildi. Kimbilir, belki fazla iki çanağı çoktan unutmuştu.

Şuhov lapasını bitirdi. İkinci tabağı yemeğe hazırlanmasından olacak, karnı hiç doymamıştı. Oysa yulaf lâpasıyla her zaman doyardı. Elini iç cebine sokup temiz beze sardığı ekmek kabuğunu çıkardı; kaşık gibi bükük ekmek sırtıyla çanağın dibini, kıvrık kenarlarını güzelce temizledi. Ekmek kabuğunu yalayıp aynı işe yeniden koyuldu. Çanak şimdi yıkanmış gibi tertemizdi, yalnız rengi donukçaydı. Şuhov çanağı, omzunun üstünden toplayıcılardan birine verdikten sonra, şapkası koltuğunda, oturmasını sürdürdü.

Gerçi lapaları aşıran kendisiydi ama burada Pavlo'nun sözü geçerdi.

Pavlo yemeğini bitirene kadar bir süre bekletti onu. Sonra çanağım iyice sıyırmadıysa da kaşığını yalayıp yerine koydu, haç çıkardı. Duasını böylece bitirince yerinde birazcık kımıldandı (bu sıkışıklıkta hareket etmek kolay değildi) dört çanaktan ikisini kenara çekti, bunları Şuhov'a veriyormuş gibi yaparak:

— İvan Denisoviç, dedi. Birini kendin al, ötekini Sezar'a verirsin.

Şuhov, Sezar'm payını «İş Bürosu»na götürmesi gerektiğini hatırladı. (Sezar ne burada, ne de kampta yemekhaneye gelecek kadar düşürmezdi kendini) Hatırladı ama Pavlo iki çanağı birden ayırınca yüreği de hop etti. Yoksa ikisini birden mi veriyordu ona? Fakat bir anda toparladı kendini.

Hemen hak ettiği avını yemeğe koyuldu Şuhov. Fakat bu sefer tadını çıkara çıkara yiyecekti. Yeni gelenlerin arkadan itmelerine aldırdığı bile yoktu. Bütün korkusu öteki tabağı Fetyukov'a vermeleriydi. Fetyukov hergelesinin çakallıkta üstüne yoktu ama aşırmaya gelince paçası sıkmazdı.

... Yandaki masada Buynovski oturuyordu. Eski kaptan lapasını çoktan bitirmişti. Masada fazladan bir kap lâpa olduğunu bilmediği gibi, kolbaşı yardımcısının elinin altında kaç çanak kaldığına da dönüp bakmıyordu. Sıcağı bulunca gevşemişti, şimdi kalkıp da bu ayazda da ta santrala gitmeyi gözü yemiyordu. Üstelik orası daha iyice ısınmamıştı. Beş dakika önce oturanları bağırarak kovan sanki o değilmiş gibi yeni gelenlerin oturmasına şimdi kendisi engel oluyordu. Kaptan kampa düşeli çok olmamıştı, böyle toplu çalışmalara da hayatında ilk kez katılıyordu. Bu bakımdan içinde bulunduğu şu dakikaların aslında onun için çok önemi vardı. Gerçi o hiç bir şeyin farkında değildi, ama çevresine hükmeden, gür sesli, canı tez bir deniz subaylığından çıkıp temkinli, canı ağır bir mahpus durumuna gelmekle ancak yirmi beş yıllık hükümlülük yaşantısına göğüs gerebilirdi.

... Yeri terketmesi için arkasından itiyorlar, bağırıp çağırıyorlardı.

Pavlo dayanamadı.

— Kaptan! Hey, kaptan.

Bynovski silkinerek uyandı, çevresine bakındı.

Pavlo, isteyip istemediğini sormadan önüne bir çanak lâpa sürmüştü.

Buynovski kaşlarını kaldırdı, hayatında görmediği bir şeye bakar gibi baktı lapaya.

•— Al, hadi al! diyerek kaptanı teşvik eden Pavlo, kolbaşmm payı olan sonuncu çanağı alıp çıktı.

... Gemisiyle bütün Avrupa'yı dolaşan, ülkesinin kuzeyini boydan boya aşan kaptanın çatlak dudaklarında utangaç bir- gülümseme belirdi; yüzüne yayılan mutlulukla yağsız, cıvık yulaf lâpasıyla — yulaf ve suyla— yarı yarıya dolu çanağının üzerine eğildi.

... Fetyukov, Şuhov'la kaptana bir süre yiyecekmiş gibi baktıktan sonra bastı gitti.

Lapanın kaptana verilmesi Şuhov'un da hoşuna gitmişti. Zavallı, buradaki yaşama şartlarını bilmiyordu ama ilerde nasıl olsa öğrenecekti.

Şuh ov, Sezar'ın lapasını kendisine vereceği konusunda az da olsa bir umut besliyordu. Fakat vermezdi, çünkü iki haftadır evden paketi gelmiyordu.

Lapasını bitiren Şuhov birincisi gibi gene çanağın dibini ekmek kabuğuyla güzelce sıyırdı, en sonunda da ekmeği yedi. Ondan sonra da Sezar'ın soğuyan lapasını alarak «İş Bürosu» »nun yolunu tuttu.

Kapıdaki bekçi onu dışarı bırakmak istemiyordu. Bunun üzerine adamı iterek:

— Büroya! dedi ve dışarı çıktı.

«İş Bürosu» olarak kullanılan, giriş kapısının yanındaki tahta kulübenin bacası sabahki gibi aynı

www.cizgiliforum.com
enginel

şekilde tütüyordu. Büronun sobasını hükümlülerden biri yakardı, onun görevi yalnız sobayı yakmaktı. Büronun ısınması için odun kömür esirgenmezdi.

Dış kapıyı gıcırdatarak açan Şuhov, soğuk geçmesin diye kıtık dolu şilteyle kaplı iç kapıyı açtı ve içeri dalıp kapıyı arkasından kapadı. İçerdekilerin «Kapasana ulan şu kapıyı, Allahm hödüğü!» diye bağırmalarından çekiniyordu.

Bir odaya değil, hamama girdiğini sandı Şuhov. Buzları çözülmüş pencerelerin arkasındaki güneşin çok sevimli bir görünüşü vardı! Sanki dışardaki güneş o değildi. Sezar'm piposundan çıkan duman güneşin neşeli ışıkları içinde kilisedeki kutsal tütsüler gbi kıvrım kıvrım yükseliyordu. Kıpkırmızıydı soba, öylesine yakmışlardı namussuzlar. Boruları bile kızarmaya yüz tutmuştu.

İnsan bu sıcakta biraz otursa hemen gevşer, uykusu gelirdi.

Büroda iç içe iki oda vardı. Çalışma emrinin odası olan ikincisinin kapısı yarı açıktı ve içerden adamın konuşması duyuluyordu.

— İşçi ücretlerinde ve malzemede israf var, arkadaşlar. Hayır, evlerin kapılarını bir yana bırakın, hükümlüler avuç dolusu parayla alman güzelim keresteleri parçalayıp parçlayıp yakıyorlar. Ama bunları gördüğünüz yok sizin. Geçenlerde adamları kuvvetli bir rüzgâr eserken teskerelerle depodan açık çimento taşırken gördüm. On metre ileriye götürene kadar bütün çimento havaya uçuyordu. Deponun

çevresi topuk boyu tozdu ve herifler çimentoya bulanmışlardı. Ziyan değil mi bu devlete?

Anlaşılan çalışma amirinin odasında ustabaşlarıyla bir toplantı vardı.

Birinci odanın hemen girişinde, taburesi üzerinde uyuklayan odacı vardı. Onun da arkasında, fasulya sırığı gibi uzun ve kambur bir adam olan Şkuropatenko... Sırtında B — 219 yazılı bu hükümlü, öteki hükümlüler hazır evlerin kapaklarını alıp götürmesinler diye gözlerini pencereden ayırmıyordu. Ama herif ziftli kâğıt tomarını bal gibi yutmuştu işte!

Masada yayılarak oturan Sezar piposunu tüttürüyordu. Sırtı kapıya dönük olduğu için Şuhov'u görmedi.

Onun karşısında ise, alın damarları şişkin, yaşlı bir adam vardı. Bu, yirmi yıl hücre cezasına çarptırılan, H — 123 numaralı hükümlü, lapasını kaşıklamaktaydı.

Sezar, ağzından dumanlar çıkararak:

— Hayır, yanılıyorsunuz, azizim, dedi. Nesnel (objektif) düşünürseniz Eisenstein'in üstün sanat kişiliğini kabul etmek zorundasınız. «Müthiş îvan» bir dâhinin eseri değil de nedir? Çarm askerlerinin maskeli dansına, kilisedeki o müthiş sahneye ne buyurulur ?

H - 123 kaşığını ağzının önüne tutarak öfkeyle:

— Bütün bunlar palavra! dedi. Fazla sanat, sanat demek değildir. Bu, ekmek yerine, durmadan

şeker yemeye benzer. Sonra dediği dedik, zorba bir Çarı göstermenin, edepsizce onun tarafını tutmanın bir anlamı var mı? Üç nesil boyu Rus aydınının anısını düpedüz aşağılamadır bu! (Yaşlı adam lapasını yerken hiç tad almadığı belliydi.)

— Peki, başka türlü nasıl yorumlanmasını beklerdiniz Eisenstein'in?

— Bırak sen benim ne beklediğimi! Sen ona bir dâhi diyemezsin arkadaş! Onun yaptığı dalkavukluktan, köpekçe yaltaklanmadan başka bir şey değildir. Çünkü dâhi olan zorbanın hoşuna gitsin diye yorum yapmaz!

«Hımm! Hımm!» diyerek gırtlağını temizledi Şuhov. Bilgili kimselerin konuşmasını kesmek istemiyordu. Öte yandan orta yerde kazık gibi dikilmek de pek hoş bir şey değildi.

Sezar toparlanarak, lâpa çanağını almak için elini uzattı. Fakat onu kimin getirdiğine dönüp bakmadı bile. Sanki lâpa havadan, uçarak gelmişti.

Konuşmasını sürdüren Sezar;

— Beni dinleyin, sanatta önemli olan «ne» değil, «nasıl»dır.

Birden ayağa fırlayan H - 123 yumruğunu masaya vurdu.

— İçimde iyi duygular uyandırmadığı sürece Allah belâsını versin bütün «nasıl» larm!

Şuhov lâpa çanağını verdikten sonra bir süre daha bekledi. Bir yandan fazla beklemenin ayıp ola[1] cağım düşünürken, bir yandan da içinden «Sezar

biraz tütün verse nasıl olur?» diye geçiriyordu. Fakat Sezar onun orada olduğunu çoktan unutmuştu..

Şuhov geriye dönerek sessizce çıktı.

Dışarısı çok soğuk sayılmazdı. Tam duvar örülecek bir havaydı.

Yolda yürürken karlar arasında çelik bir şerit parçası buldu. Hızar şeridinden kopmuş olmalıydı. Eğilerek parçayı aldı ve cebine soktu. Bunun ilerde ne işine yarayacağını bilmiyordu. Zaten insan ilerde nelere ihtiyacı olacağım nereden bilecekti? Santralda bir deliğe sokar, saklardı. Saklamasını bilmek zenginlikten iyidir derler.

Santrala gelir gelmez ilk işi malasını gizlediği yerden çıkarıp ip kuşağının altına sokmak oldu. Ondan sonra harç yaptıkları yere girdi.

Gözleri güneşe alıştığı için burası karanlık geldi ona. Üstelik dışarısından daha soğuk ve nemli göründü.

Sabahleyin kurduğu yuvarlak sobayla ötekinin, başına bütün kol arkadaşları toplanmışlardı. Kurutma tablasının içindeki kumdan buğu çıkıyordu. Sobanın çevresinde yer bulamayanlar harç teknesine ilişmişlerdi. Kolbaşı Tiyurin sobanın başında, lapasını yiyordu. Pavlo lapayı sobada ısıtıvermişti.

Hükümlüler arasında neşeli bir fısıldaşmadır gidiyordu. Bir ara İvan Denisoviç'in kulağına, kolbaşımn yüzde hesabını başarıyla kapattığı haberi geldi. Tiyurin döndüğü zaman ağzı kulaklarına varıyormuş.

Kendi iş koluna nerede, hangi işi almak gerek-

tiğini yalnız kolbaşı bilir. Bu ona kalmıştır. Yarım, gündür şurada ne yapmışlardı? Hiç!... Ne soba kurmak, ne de ısınacak bir yer yapmak bedel karşılığı olan şeyler değildi. Bunları devlet için değil>. kendileri için yapmışlardı. Ama iş dağıtım cetveline gene de bir şeyler yazmak gerekiyordu. Belki Sezar iş cetvelini şişirmek için Tiyurin'e bir akıl verirdi. Yoksa Tiyurin durup dururken değer vermezdi bu aklı bir karış havada filim yapımcısına.

«Yüzde hesabını başarıyla kapatmak» demek, gelecek beş günün tayınları iyi çıkacak demekti. Hadi, beş olmazsa dört olsun. Baştakiler bir - iki günü hep kendilerine yontarlardı. Sözde az çalışanla çok çalışana verilen tayınlar arasında fark olmasın, da az çalışan iş kolları gücenmesinler diye hep fazlalıkları denkleştirirlerdi. Başka bir deyimle fazlalıkları kendi keselerine aktararak hükümlülerin sırtından geçinirlerdi. Olsun, hükümlünün miğdesi buna da katlanır. Bugün az yerse, yarın doyabilir. İşte bu tatlı hayalle yatan hükümülüler dört gözle bedel gününü beklerler.

Fakat beş gün çalışmanın karşılığı dört gün yemek yemek, aslında çok kafa yorulacak bir konudur.

îş kolunda çıt çıkmıyordu. Tütünü olanlar köşelerinde sigaralarını yakmışlardı. Gözleri sobaya çevrili, kendileri karanlıkta oturan bu insanlar bir aile gibiydi. Tam bir iş kolu ailesi! Kolbaşınm, yanındaki birkaç kişiye anlattıklarını can kulağıyla.

dinliyorlardı. Kolbaşı boşuna konuşmazdı, üstelik çenesi açıldığı zaman keyfi yerinde demekti.

Andrey Prokofyeviç Tiyurin de şapkası başındayken yemek yemezdi. Şapkasını çıkarmıştı gene, böyle daha yaşlı gösteriyordu. Öteki hükümlüler gibi onun da saçı kısa kesilmişti. Sobanın aydınlığında, saçlarına ne kadar çok kır düştüğü belli oluyordu. Tiyurin anılarına dalmıştı.

... —«Tabur komutanı!» deyince hepimizin dizlerinin bağı çözülürdü. Bir de baktım karşımdaki alay komutanı değil mi? Hemen, «Emredin komutanım, ben Kızıl Ordu eri Tiyurin!» diyerek sertçe çakıldım. Gözlerini bana dikmiş, kaşlarını çatmıştı. «Adın, baba adın nedir?» dedi. Söyledim. «Yaşın kaç?» diye sordu. Cevap verdim. O zamanlar, yani 1930 da, yirmi iki yaşlarında çiçeği burnunda bir delikanlıydım. «Söyle bakalım, Tiyurin, kime hizmet ediyorsun sen?» dedi. «Emekçi halka!» karşılığını verdim. Ben bunu söyler söylemez albay birden öfkelenerek yumruğunu masaya vurdu. «Ya, demek emekçi halka hizmet ediyorsun ha! Peki, ulan, sen kimsin, neyin nesisin?» Sanki tepemden aşağıya kaynar su döküldü sandım. Korktuğumu hiç belli etmeden, «Makineli tüfek keskin nişancısı, gözünü budaktan sakınmayan savaşçı ve siyaset...» demeye kalmadı; «Hangi keskin nişancı, ulan, namussuz herif, sen bir ağa oğlu değil misin!» diye gürledi. «Bak işte Karnen'den kâğıtların geldi! Baban toprak ağasıymış! iki yıl izini belli etmeden gizlenmişsin!» Bende bet beniz kalmadı, hemen sesimi kestim. İzimi bul-

masmlar diye tam bir yıldır eve mektup yazmıyordum. Ne ben onların sağ olup olmadıklarını biliyordum, ne de onlar benim. Albay iyice küplere binmişti, «Ulan sende vicdan yok mu? işçi - köylü yönetimini aldatmaya utanmıyor musun?» diye kükrerken omzundaki rütbe işaretleri titriyordu. «Tamam!» dedim, «paparayı yedik» Fakat dövmedi beni. Yalnız altı saat içinde kışladan atılsın diye emir verdi. Aylardan kasımdı. Sırtımdaki kışlık üniformayı çıkartarak yazlık pis bir elbise, kısa bir kaput ve bir çift çorap verdiler. Bugünkü kafam olsa, verir miydim hiç kışlığı! Ne yapar yapar bir çaresini bulurdum. Neyse, elime de bir belge tutuşturdular. «Ağa oğlu olması dolayısıyla ordudan atılmıştır» diye yazılıydı kâğıtta. Gel de böyle bir kâğıtla iş bul! Memleketime trenle dört gün sürüyordu, fakat ne tren sevk pusulası vermişlerdi elime, ne de yiyeceğimi... Son bir kere yemek yedirdikten sonra "kıçıma atmışlardı tekmeyi.

Aklıma gelmişken söyleyeyim, Kotlas geçici kampında eski takım komutanımla karşılaştım. Adama da on yıl sürgün vermişlerdi. Eski çavuşum ba-**Tia** hem o sert alay komutanının, hem de alaym parti komiserinin kurşuna dizildiklerini anlattı. Artık ağa oğlu oldukları için mi, yoksa işçi sınıfına bağlılıklarından dolayı mı oldu, orasını bilmem. Ayrıca vicdanlarının olup olmadığı da başka bir mesele. İşte o anda «Ey, Ulu Tanrım! Sen gene göklerde, ye-

rindesin!» dedim. «Yalnız çok sabırlısın. Durursun durursun ama en sonunda tekmeyi vurursun!»

İki çanak lapadan onra Şuhov'un canı öyle sigara istiyordu ki, sorma gitsin! 7 nci iş kolundaki Litvanyalı'dan iki bardak ev tütünü alacağına güvendiği için, borcunu ödeyememek korkusu olmadan balıkçı Estonyalı'nın kulağına eğildi :

— Hey, Eyno yarın ödemek şartıyla bana bir sarındık tütün ver! Bilirsin, sözümde dururum!

Eyno, Şuhov'un gözlerinin içine baktıktan sonra, başını yavaş yavaş öteki Estonyalı'ya çevirdi. Bunlar her şeylerini kardeş payı yaparlar, tütünün zerresini boşa harcamazlardı. İki Estonyah aralarında bir şeyler mırıldandıktan sonra Eyno pembe iplikten örme kesesini çıkardı ve Şuhov'un avucuna bir fiske makinede kıyılmış tütün koydu. Sonra verdiği tütünü gözleriyle ölçerek birkaç kıymık daha ekledi. Tam'tamına bir sarımlıktı bu, daha fazla değil!

Şuhov'un cebinde gazete kâğıdı da vardı. Tütünü buna güzelce sardı, kolbaşımn ayaklarının arasına düşen kor parçasını alarak sigarasını yaktı ve içine derin derin çekti. Oh!... Başı dönmeye başladı, bütün bedenine sarhoşluğa benzer bir gevşeme yayıldı. Sigarasını tüttürmeye başlamıştı ki, harç karılan odanın ta öbür başından üzerine bir çift gözün çevrildiğini hissetti. Çakal Fetyukov'un yeşü gözleriydi bu. İzmaritini bu çürükçüye vermesine verirdi ama bugün herifin birkaç kişiye askıntı olduğunu görmüştü. En iyisi Senka Kleşvin'e bırakmalıydı. Zavallıcık, kolbaşımn anlattıklarını duymadı-

ğı için yalnız başına bir köşeye çekilmiş; boynunu bükerek garip garip oturuyordu.

Sobanın ateşi kolbaşının çopur yüzünü aydınlatıyordu. Anlattıkları sanki kendisiyle ilgili değilmiş gibi acımasız bir anlatışı vardı.

— Elimdeki ıvır zıvırı bit pazarında değerinin dörtte birine sattıktan sonra karaborsadan iki somun aldım. O zamanlar patates bulunuyordu daha. Bir ara yük treniyle gitmeyi düşündüysem, de sonra bunun kesin olarak yasaklandığı geldi aklıma. Yolcu treniyle gitmek ise başlı başına bir dertti. Çünkü değil biletsiz gitmek, parasıyla bile bilet bulamıyordunuz. Gidip gelenler hep yol ya da izin belgeleriyle yolculuk yapıyorlardı. Perona girmek yasak edilmişti. Kapılarda, tren yolunun her iki yanında silâhlı nöbetçiler bekliyordu. Güneş batmak üzereydi, buz gibi bir soğuk çıkmıştı. Geceyi nerede geçireceğimi kara kara düşünürken birden peron duvarı çarptı gözüme. Koltuğumda ekmeklerle duvardan atlayarak hemen helalardan birine daldım. Bir süre bekledim içerde, peşimden gelen yoktu. Dışarı çıktığımda sanki yola düşmüş bir asker gibiydim. Tam da önümde Vladivostos - Moskova treni duruyordu. Sıcak su derdine düşen halk tam birbirinin üstündeydi. Çaydanlıklar, ibrikler kafalara iniyordu. Baktım, mavi giysili genç bir kız, elinde çaydanlığıyla bir kenarda bekleyip duruyor. O kalabalığın arasına girip biraz sıcak su doldurmak için yürek ister. En azından eziverîrler ayacıklarmı: «Al» dedim «şu ekmekleri! Ben sana şimdi sıcak su bulurum!» Kız-

www.cizgiliforum.com
enginel

cağız ne yapsın, verdi. Ben tam çaydanlığı doldurken tren kalkmasın mı? Kızcağız kucağında ekmeklerle dondu kaldı. Ne yapsın bunları, çaydanlığı bile atıp trene yetişmeye razı. Gözlerinden yaşlar boşandı hemen. Ben, «Koş, ben arkandan yetişirim!» diye bağırdım. Az sonra kızın arkasından yetişerek bir elimle onu bindirirken, bir yandan da olanca hızımla koştum. Sonra kendim de attım ayağımı, tütündüm. Kondüktör ne ellerime vurdu, ne de beni göğsümden geriye itti. Trendeki askerlerden biri sanmıştı beni.

Şuhov, dirseğiyle Senka'nm böğrüne dürttü. Zavallıcık iki nefes çeksin istiyordu. Hem izmariti ağaç ağızlıktan çıkarmadan verdi, bir şey alacak değildi ya! Tuhaf bir adamdı Senka. Ağızlığı alınca aktör gibi bir elini göğsüne koyarak eğildi. Hoş, bir sağırdan başka ne beklenirdi ki!...

Tiyurin anlatıyordu...

— Stajdan dönen Leningratlı altı kız öğrenciydi bunlar. Hep birlikte bir kompartımanı tutup kapısını kilitlemişlerdi. Ortada bir masa, masanın üstünde yiyeceğin her türlüsü vardı. Bir kuş sütü eksikti. Çengellerde yağmurluklar sallanıyor, raflarda kılıflı valizler dizi dizi... Anlayacağınız, hayat onlar için engelsiz bir yol. Neyse ahbap olduk, konuşup gülüştük, çay içtik. Sonra bana hangi vagondan olduğumu sordular, içimi çekerek başımdan geçenleri bir bir anlattım...

Hükümlülerden çıt çıkmıyordu. Duyulan yalnız sobanın gürültüsüydü.

— Kızlar başımın dertte olduğunu görünce bir sürü ah - vahtan sonra aralarında anlaşıp beni gizlemeye karar verdiler. Böylece üçüncü kat ranzada yağmurlukların altına saklanarak Novosibirsk'e vardım... Sonra ben bu kızlardan birine Peçora'daki toplama kampında, Kirov olayının sürgünleri arasında raslaymca bana yapılanın karşılığını ödedim. Kızcağızı toplu çalışma kolundan çıkarıp terzi atelyesine yerleştirdim.

Pavlo, kolbaşmm kulağına eğildi, yavaşça: ,

— Harcı karmaya başlasak mı, ne dersin?

Tiyurin söyleneni duymadı bile.

— Gece tarlalardan dolaşıp eve geldim, bir gece de geldiğim gibi gittim. Bu sefer yanıma küçük kardeşimi de almıştım. Birlikte güneydeki sıcak yerlere, ta Frunze'ye kadar uzandı yolumuz. İkimiz de açlıktan kıvranıyorduk, yiyecek tek dilim ekmeğimiz yoktu. Bir gün Frunze'de asfalt dökmek için kaynatılan kazanın başında toplanmış bir grup serseri gördük. Hemen yanlarına sokularak dedim ki adamlara: «Beni dinleyin donsuzlar! Alın- şu kardeşimi, yanınızda hayat dersi öğrensin. Yalnız ona bütün bildiklerinizi öğretin!» Dediğimi yaptılar ipsizler. Ben de onlarla birlikte kalmadığım için bin kere pişmanım şimdi.

Eski kaptan :

— Ondan sonra kardeşinizi bir daha görmediniz mi? diye sordu.

Tiyurin esneyerek:

— Hayır, bir daha görmedim, dedi. Ama keder-

lenmeyin, arkadaşlar; biz burasının da üstesinden geliriz. Hadi kim harç yapacaksa işe başlasın. Düdüğü beklemeyin.

îş kolu bu demektir işte. Kamp yöneticileri hükümlüleri çalışma saatinde bile yerlerinden kımıldatmazken kolbaşı isteyince paydosta iş başı yaptırır. Çünkü ekmeklerini kazandıran odur. Gerçi kolbaşı insanı hiçbir zaman durup dururken çalışmaya zorlamaz.

Harç hazırlanır da duvarcılar yerlerinde otururlar mı hiç?

Şuhov içini çekerek ayağa kalktı.

— Ben de gidip buzları kırayım bari.

Ondan sonra buzları temizlemek için nacakla süpürgeyi; duvar örmek için de taş yontma keserini, cetvelini, ipini ve çekülünü aldı.

Sıcaktan yüzü kızaran Kilgas, «Ne o, kolbaşmdan önce ayağa fırlıyorsun?» dercesine ters ters baktı Şuhov'a. Öyle ya, Kilgas koldaki hükümlülerin karınlarının nasıl doyduğunu nerden düşünecekti! Bu dazlak kafalı herifin 200 gramîık tayınını da kessen umurunda mı? Nasıl olsa evden gönderilen yiyeceklerle geçiniyor.

Gene de durumu anlayarak ayağa kalktı. Onun yüzünden kolun işleri aksayacak değildi ya...

— Bekle, Vanya, ben de seninle geliyorum, diyerek Şuhov'un peşinden yürüdü.

Ivan Denisoviç, «Ey benim ensesi kalın arkadaşım, kendi işin olsa daha da erken kalkardın.» diye geçirdi içinden.

Şuhov'un erken davranmasının ikinci nedeni, •canı tezliğinden başka çekülü Kilgas'tan önce ele geçirmek istemesiydi. Çünkü malzeme deposundan tek çekül verilmişti.

Pavlo kolbaşma :

— Duvarı üç kişi mi örecek? dedi. isterseniz bir kişi daha verelim. Yoksa harç mı yetmez diyorsunuz?

Tiyurin bir an düşündükten sonra :

— Dördüncüsü ben olacağım, Pavlo, dedi. Sen de harç karma işine bak. Tekne o kadar büyük ki, altı kişiyle çalışmak gerekecek. Bir ucundan hazır harcı alırken, öbür ucundan da karmaya başlamak en uygunu. Göreyim sizi, duvarcılara soluk aldırmayın!

Pavlo, kanı fıkır fıkır kaynayan, Ukrayna gözlemesi yiye yiye semirmiş, kamp yaşantısının henüz canından bezdirmediği genç bir adam olarak hemen ayağa fırladı.

—Eh, madem siz duvar öreceksiniz, ben de harç kararım. Görelim kim daha çabuk çalışıyor! Hey, büyük kürek nerede?

işte budur iş kolu! Elde silâh ormanlarda dolaşıp köylere baskın yapan azgın Pavlo kampta çalışacak adam mıydı? Ama kolbaşma gelince durum değişirdi.

Şuhov'la Kilgas ikinci kata çıktılar. Arkalarından da Senka tırmandı merdivenden. Sağırlığına rağmen üzerine düşen görevi anlamıştı adam.

ikinci katın duvarı üç sıra örülmüştü. Kimi

yerde daha da yükselen duvar örgüsü çalışmanın e», kolay yerindeydi. Çünkü diz boyu ile göğüs arasındaki yükseklikte iskele konulmadan rahatça çalışılabilirdi.

Eskiden kullanılan iskeleler hükümlüler tarafından ya öteki yapılara götürülmüş, ya da kesilip yakılmıştı. Adamların tek amacı bunların başka iş kollarının işine yaramamasıydı. iyi bir iş çıkarabilmek için yarından tezi yok yeni iskele yapmaları gerekiyordu. Ya değilse her şey yüz üstü kalırdı.

Santralın üstünden çalışma bölgesi olanca genişliğiyle görülüyordu. Her yer karla örtülü ve ıssızdı. (Hükümlüler kuytulara sinmişler, düdük sesini bekleyerek ısınıyorlardı.) Bembeyaz kar örtüsü üzerinde görülen gözetleme kuleleri ve dikenli teldirekleri çepe çevre dolanıyordu. Güneşi arkaya alınca görülen teller güneşe doğru bakarken gözden kayboluyordu. Güneş ışınları o kadar parlaktı ki,, gözlerini açıp güneş düşen yerlere bakamıyordu insan.

Buharlı tren hemen yakınlardaydı. Ağır ağır pofurdayan lokomotifin çıkardığı kurum nerdeyse bütün gökyüzünü örtmüştü. Boğuk bir uğultuyla başlayan düdüğü ötmeye başladı. Demek 104 üncü iş kolu paydosta ancak kısa bir süre çahşâbilmişlerdi.

Kilgas işe başlar başlamaz;

— Hey, tayın düşmanı! Hadi bakalım, elini çabuk tut da çekülü ver buraya! diye seslendi Şuhov'a-

Şuh ov hiç altta kalır mı?

— Baksana senin duvarların üstünde ne kadar buz var! Sen malayı boşu boşuna yukarı çıkarmışa benziyorsun. Bakalım buzları akşama kadar kırabilecek misin?

Sabahleyin aralarında bölüştükleri şekilde çalışmak istiyorlardı duvarlarda. Gelgelelim kolbaşının görüşü başkaydı.

— Çocuklar, beni dinleyin! Harç teknede donmasın diye ikişer koldan çalışacağız. Şuhov, sen kendi duvarına Kleşvin'i al, ben de Kilgas'la birlikte çalışayım. Gopçik benim yerime Kilgas'ın duvarlarının buzlarını temizlesin.

Şuhov'la Kilgas bakıştılar. Gerçekten böylesi daha çabuk olurdu.

Ve buzları kırmaya başladılar.

Artık Şuhov'un gözü hiçbir şeyi görmüyordu; ne güneşin çepeçevre karlar üzerinde ışıldayışmı, ne de ısındıkları yerlerden çıkararak kimi çukur kazmaya, kimi demir bükmeye, kimi çatı kirişi koymaya başlayan hükümlüleri... Şuhov'un tek gördüğü solda basamak basamak çıkarak göğüs düzeyine kadar yükselen, sağda ise Kilgas'ın örgüsüyle birleşen kendi duvarıydı. Senka'ya buzları nasıl kıracağını söyleyen Ivan Denisoviç, kendisi de nacağın kâh ağzıyla, kâh tersiyle buzları kırıyor; sağa sola fırlayan, yüzüne çarpan kırıntılara aldırmadan vuruyor, vuruyordu. Şimdi bütün dikkatini, santralin ön yüzünü meydana getirecek buzlar altında kalan iki briket kalınlığındaki bu yarım duvara vermişti. Duvarı bu şekliyle bırakıp giden örgü ustası ne kadar

kafasızın, ya da baştan savıcının biri olmalıydı ki, ip gibi dümdüz gitmesi gereken briket sıraları kimi yerde aşağıya bel veriyor, kimi yerde tümsek yapıyordu. Şuhov burasını da kendi işiymiş gibi ele aldı. Çukur yerleri bir sırada düzeltemiyeceği için, her seferinde harcı bolca koyarak üç sırada düzeltecekti. Dışarı çıkmış iki sıra briketi de keseriyle yontarak düzeltecekti. Senka'yla kendisinin payına düşen örgü işini göz kararı ikiye ayırarak solda basamak basamak yükselen kısmı kendisine aldı. Senka sağda, Kilgas'm payına düşen kısma kadar çalışacaktı. Kilgas eline çabuk olduğu için Senka'ya fazla yer bırakmayacak, çoğunu kendisi yapacaktı. Bu da Senka için bir kolaylıktı. Bu arada Şuhov kendi payına düşen duvarı kolaylıkla örüp çıkarabilirdi. Ne kadar brikete ihtiyacı olacağını göz kararı hesaplayarak briket taşıyan Alyoşka'ya seslendi :

— Hadi getir; briketleri şuraya, bir de şuraya yığ!

Senka duvardaki son buzları kırıyordu. Şuhov ise çelik tellerden yapılmış süpürgeyi kaparak iki eliyle birden boydan boya duvarın üzerinden geçti. Briketlerin üzerindeki karlara pek aldırdığı yoktu, fakat aralardaki buzları iyice temizliyordu.

O sırada kolbaşı da üst kata çıkmış; Şuhov. süpürgeyle uğraşadursun, elindeki ölçek cetvelini duvarın bir köşesine sokmuştu. Şuhov'la Kilgas bu işi çoktan yapmış bulunuyorlardı.

— Hey, orada canlı kimse var mı? diye bağırdı Pavlo aşağıdan. Harcı getiriyoruz.

Apıştı kaldı Şuhov, soluğu kesilecek gibi oldu. Daha gergi ipini bile çekmemişti. Hemen kararını verip ipi tam üç sıra briketten daha yukarıya gerdi. Ayrıca Senka'ya kolaylık olsun diye ona ayırdığı bölümün dış briketlerini de kendisi örecek, ona yalnız iç sıraları bırakacaktı.

İpi eğri büğrü duvarın en yüksek çıkıntısına göre ayarlarken söz ve işaretlerle Senka'ya briketleri nasıl dizeceğini anlattı. Kavramıştı sağır. Dudağını ısırıp yan gözle ötekilere düşen duvarları gösterdi. Sanki bununla; «şimdi gösteririz biz onlara! Bakalım kim kimi geçermiş!» der gibiydi. Bir taraftan da gülüyordu.

İşte merdivenlerden harç taşımaya başlamışlardı. Bu işte ikişer ikişer sekiz kişi çalışıyordu. Kolbaşı taşıyıcılara emir vererek harcı yere dökmemelerini, teknesiyle birlikte harçsız kalan duvarcının yanma bırakmalarını söyledi. Çünkü yere dökülen harç hemen donacaktı. Tenekelerini bırakan taşıyıcılar bu arada donmamak için aşağıdan üst kata briket atacaklardı. Tekneleri boşalır boşalmaz aşağıya indirilecek, içinde donan harç artıkları sobanın yanında çözülünce yenisi doldurulup yukarı taşınacaktı. Bu çözülme sırasında biraz da kendileri ısmabilirlerse ne iyi!

Birisi Kilgas'm, öteki de Şuhov'un duvarına olmak üzere iki tekne harcı birden getiriyorlardı. Harç azıcık ılık olmakla birlikte ayazda buram buram buğu çıkıyordu. Malayla harcı alıp alıp duvara çalmaktan başka yapılacak şey yoktu. Ama tam yerini tut-

turamayıp da yanlış yere atınca birdenbire donup katılaşan harcı malayla, ya da keserin ucuyla kazımanın imkânı mı var? Konulan briket için de öyle. Bir kere de çarpık konulan briket öylece donup kalmış demekti. Yanlışı düzeltmenin tek yolu keserin tersiyle briketi parçalamak, harcı da kırıp atmaktı.

Ama yanlış iş yapacak adam. mıydı Şuh ov? Üstelik briketlerin hiçbiri ötekine benzemiyordu. Kimisinin köşesi kırık, kimisinin ortası oyuk, kimisinin fazladan çıkıntısı vardı. Ama Şuhov eline aldığı her brikete ne yapacağını, nereye ne şekilde koyacağını kestiriyordu hemen. Her briket için yeri hazırdı önceden.

Tüten harcı malasıyla alan Şuhov iki briket arasına, tam yerine oturtuyordu. Bu arada yapması gereken başka bir şey de, alt sıradaki iki briket arasını üst sırada briketlerin tam ortasına düşürmekti. Briketlerin altına döşediği harcı da tam ölçüsüyle koyuyordu. Bir eliyle yığından briket seçerken çok dikkatli olmak gerekirdi. Çünkü bu berbat nesneler ellik yırtmada bire birdi. Harcı malayla koyup şöyle bir düzledikten sonra briketi üstüne «lap!» diye yapıştırmak kalıyordu. Bu arada malanın tersiyle konulan briketin sağına soluna vurup çeki düzen verebilirse ne iyi. Yok şeküle bakıp dışarı çıktığını, ya da içeri girdiğini; briketin yanlamasına değil de diklemesine daha iyi olacağını düşününceye kadar iş işten geçmiş, harç kaskatı olmuştu.

Malayla yayılan harç, üstüne briket oturtulunca sağa sola taşıyordu. Buna donmadan hemen ma-

www.cizgiliforum.com
enginel

lanın kenarıyla sıyırıp atmak gerekiyordu. (Yaz olsa bir yerde biriktirilir, öteki tuğlalar için kullanılırdı.) Her briket koyuşta alttaki briketlerin birleşme yerine bakmak şarttı. Briketler aynı boyda değildi çünkü, arada yarımlar vardı. Sonra uçları kırık briketlerin kırık uçlarına fazla harç koyup boşluğu doldurmak ustalık gereğiydi. Bir göz çekülde öteki göz briketin uygununda. Şıppadak konuldu, tamam geç ötekine!..

İş bütün hızıyla yürüyordu. İki sıra dizilmiş, alttaki bozukluklar düzeltilmişti. Şimdi duvarın daha düzgün bir görünüşü vardı, gözü okşuyordu doğrusu!

Senka iç sırayı örerken Şuhov da arkasından dış duvarı yetiştiriyordu. Senka şimdi köşede kendi sırasını Tiyurin'inkiyle birleştirmiş, bir üst sırayla .geriye geliyordu.

Şuhov taşıyıcılara durmadan gözüyle işaret ediyordu: «Hadi, durmayın! Çabuk yetiştirin harcı!» İş o kadar kızışmıştı ki, burnunu silmeye eli değiniyordu.

Şuhov'la Senka aynı yerde birleşince aynı tekneden harç almaya başladılar. Harç yetişmediği için teknenin dibini kazıyorlardı.

— Harç yetiştirin! diye bağırdı Şuhov.

— Geliyor! dedi Pavlo.

Bir tekne daha geldi. Hemen malaları daldırıp onu da bitirdiler. Teknenin yan duvarlarında donan harcı kırıp atmalarını söylediler taşıyıcılara. Boşu-

na aşağı - yukarı taşıyorlardı mereti. Hadi bunun da işi tamam! Getirin yenisini!

Gerek Şuhov, gerekse öteki duvarcılar artık soğuğu hissetmiyorlardı; öylesine kızışmışlardı. îlk kızışmayla kaputun, ceketin, gömleğin, iç fanilasının altında gövdeleri terden vıcık vıcık olmuştu. Ama onların buna aldırdıkları yoktu, örme işi yarışa süpüp gidiyordu. Bir saat sonra ikinci bir kızışma oldu, bu sefer de bütün terleri kurudu. Ayaklarına soğuktan bir şey olmamıştı ya, en önemlisi de buydu. Bundan ötesini pek umursanmıyorlardı. Duvarın üstünden gövdelerine vuran buz gibi rüzgâr onları bir an olsun işlerinden alıkoyamazdı. Yalnız zavallı Senka Kleşvin'in bir derdi vardı. Ayağı 46 numara olduğu için uygun çizme bulunamamış, üstelik ayrı ayrı iki tek giymek zorunda kalmıştı. Çizmeler ayağını sıktığı için durmadan birbirine vuruyordu.

Bir yandan Tiyurin «Ha - a - arç!» diye bağırıyordu, bir yandan da Şuhov. İşe sıkı sarılanlar,, birlikte çalıştıkları arkadaşlarının başına kolbaşı kesiliyorlardı. Şuhov öteki duvarcı çiftten geri kalmamak için babası olsa elde tekne harç taşıtırdı.

Buynovski başlangıçta Fetyukov'la birlikte taşıyordu harç dolu tekneyi. Merdiven hem dik, hem de basamakları biçimsiz olduğu için eski kaptan bir hayli güçlük çekiyordu.

Şuhov durmadan bağırıyordu adamcağıza.

— Hadi kaptan, çabuk,ol! Kaptan harç yetiştir! Kaptan, briket kalmadı!

Ama zamanla kaptan açıldıkça açıldı, Fetyukov

ise tam, tersine işi ağırdan almaya başladı. Köpoğlusu, yükü azaltmak için tekneyi eğiyor, harem bir kısmını döküveriyordu.

Bir keresinde Şuhov adamın sırtına esaslı bir yumruk indirerek.

— Tüh sana, eşek herif! dedi. Kimbilir bir zamanlar yönettiğin işçilere neler yaptın! Adamlarım anasını ağlatmışsındır.

En sonunda eski kaptan dayanamadı.

— Hey, kolbaşı! Bana doğru dürüst bir adam; ver! Bu it oğlu itle iş yapılmıyor!

Bunun üzerine Tiyurin kaptanın yanına Alyoşka'yı verdi. Fetyukov ise yukarıya briket- atacaktı. Hem de onun attığı briketler ayrı yerde birikecek, sonra da sayılacaktı. Alyoşka kendi halinde bir adamdı, başına vurup ekmeğini alsan sesini çıkarmazdı.

— Tam yol, alarga! diye bağırdı kaptan Alyoşka'ya. Görüyorsun duvarcılar ateş gibi!

Alyoşka gülümseyerek boyun eğdi.

— Peki kaptan. Madem öyle istediniz, biz *de* elimizi çabuk tutarız.

işler yeniden hızlandı, herkes arı gibi çalışıyordu.

Kolbaşı aşağıda birilerine bağırıp çağırıyordu. Anlaşılan yeni bir kamyon briket gelmişti. Altı aydır tek kamyon yanaşmamışken şimdi vızır vızır işliyorlardı. Madem briket getiriyorlardı, onlar da boş durmamalıydılar. Bu daha birinci gündü. Ertesi gün

bir de bakmışsınız bütün işler aksamış, herkes gevşemiş.

Bir ara kolbaşmın sağa sola küfürler savurduğunu işittiler. Bu seferki bocurgatla ilgiliydi. Şuhov ne olup bittiğini anlamak istiyordu ama duvar örmekten başını kaşıyacak vakti yoktu. Yukarıya çıkan harç taşıyıcılar haber getirmekte gecikmediler. Bocurgatı onarmak için hükümlülerden bir usta, onunla birlikte de elektrik işlerinde müteahhitlik yapan bir adam gelmişti. Usta çalışırken müteahhit de onu seyrediyordu.

Bu hep böyledir işte, birisi yaparken öteki bakar.

Ah şu bocurgat bir onarılabilse! Hem briket, hem de harç ne kolay taşınırdı.

Şuhov üçüncü sırayı gidiyordu, Senka ise üçüncüye yeni başlamıştı. Tam o sırada, kendisi de bir hükümlü olan, kampın yapı ustabaşısı denetleme için merdivenlere çıkmaya başladı. Moskovalıydı adam, bir zamanlar bakanlıklarda görev almıştı. Kilgas'm hemen yanında çalışmakta olan Şuhov, yeni geleni arkadaşına gösterdi.

— A-a! Boş ver canım! diye salladı elini Kilgas. Benim amirlerle alışverişim yok. Ama merdivenlerden aşağıya yuvarlanacak olursa o zaman haber ver bana.

Adamın niyeti duvarcıların arkasından gizlice sokularak onları gözetlemekti. Şuhov bu gibi adamlardan nefret ederdi. Kimbilir kendini mühendis mi sanıyordu nedir? Hele bir de Şuhov'a nasıl duvar

örüleceğini göstermeye kalkmaz mı! Ne olacak, et kafalının biri işte! Şuhov neredeyse gülecekti. Mühendislik taslayan herif önce kendi eliyle bir ev yapıp herkese göstermeliydi ederini.

Şuhov'un köyü Temgeriyov'da tuğla yapı nedir bilmezler, herkes evini tahtadan yapardı. Okulu bile ağaçtan yapmışlar, bunurf için orman bölge müdürlüğünden on metre boyunda koca kalaslar getirmişlerdi. Gel gelelim duvarcıya ihtiyaç olunca Şuhov bu işe de sarıldı. Hani nasıl derler, «İki işi beceren on işe birden aklı erer.» diye.

Hayır yapı ustabaşısı merdivenlerden yuvarlanmamış, yalnız bir kerecik tökezlemişti. Yukarı çıkar çıkmaz da gözleri yerinden fırlayacakmış gibi bağırmaya başladı.

— Tiyurin! Hey, Tiyurin!

Arkasından elinde bir kürekle î'avlo koştu geldi.

Ustabaşmm sırtındaki de kamp kaputuydu ama yepyeni ve temizdi. Başında ise güzel bir deri şapka vardı. Ötekilere benzeyen tek yanı, sırtındaki hükümlü numarasıydı: B-731

Tiyurin elinde malayla çıktı geldi.

— Ne istiyorsun?

Şapkası yana kayarak gözünün birini kapatmıştı.

Olağan dışı bir şey vardı anlaşılan. îşi de bırakmak olmaz ki, harç teknede hemen donardı. Şu-

hov bir yandan duvar örerken bir yandan da kulak: kabartıyordu.

Ustabaşı ağzından ^ükrük saçarak bağırmaya, başladı; /

— Nedir senin bu yaptığın! Hücre cezası azdır sana! işlediğin suç bfiyük, Tiyurin! Niyetin üçüncü bir on yıl daha boylamak mı?

Bir anda aklı başına geldi Şuhov'm. Dönüp Kilgas'a baktı, o da anlamıştı. Ziftli kâğıttı bütün derdi herifin. Pencerelere çakılı ziftli kâğıdı görmüştü.

Şuhov'un kendi adına zerrece korkusu yoktu,, kolbaşının onu ele vermeyeceğini biliyordu çünkü. Gel gelelim, Tiyurin bu işin içinden nasıl sıyrılacaktı? Kolbaşı onlar için kanat geren bir babaydı ama. baştakilerin yanında ne değeri olabilirdi? Doğruydu, ustabaşının dediği, böyle bir işten dolayı kuzeydeki kamplardan birinde bir kolbaşının cezasını iki kat artırmışlardı.

Kolbaşının suratının nasıl çarpıldığı görmeye değerdi! Elindeki malayı yere çaldığı gibi ustabaşma doğru bir adım attı. Ustabaşı afallamıştı. O sırada Pavlo küreğini vuracakmış gibi kaldırarak adama doğru ilerledi.

Vay, seni, Pavlo seni! Küreğini boşu boşuna almadın demek?

Ya şu sağır Senka'ya ne demeli? Ona bir de sağır derler? Ellerini kalçalarına koyarak yürümez mi adamın üstüne! Domuzun dölü, çok da kuvvetlisindir hani!...

Ustabaşı gözlerini kırpıştırarak kaçacak delik arıyordu.

Kolbaşı adama iyice yaklaştı, alçak fakat yanındakilerin duyabileceği bir\şesle;

— Ulan hergele, senin borun ötmez burada! Bir de yeni hükümden açıyorsuııAağzını, öyle mi? İşitmez miyim yukardakilere tek kelime söylediğini, gör başına neler gelir! Seni, leş kargası, seni!..

Tiyurin zangır zangır titriyordu. Titremesi uzun bir süre devam etti.

Pavlo kartal gibi keskin gözleriyle ustabaşına yiyecekmiş gibi bakıyordu.

Adamda bet beniz kalmamıştı.

— Ne oluyorsunuz, çocuklar? Size ne oluyor? demeye başladı.

Hemen de merdiven başından uzaklaştı.

Kolbaşı başka bir şey söylemeden şapkasını düzeltti, yere çarpınca eğilen malasını aldı* ondan sonra işinin başına gitti.

Pavlo, elinde kürek, merdivenden aşağıya ağır ağır inmeye başladı.

Hiç acele etmiyordu.

Ustabaşı orada kalsa bir türlü, aşağıya inse başka türlü. Zavallıcık korkusundan Kilgas'm arkasına sindi.

Sanki eczanede ilâç tartar gibi ağır ağır çalışıyordu Kilgas. Bir doktorun dikkatliliği vardı. Arkasında duran ustabaşım farketmemiş gibi ona hep sırtını dönüyordu.

Ustabaşı usul usul Tiyurin'in yanma sokuldu. Berikinin ona hiç aldırdığı yoktu.

— Peki, ben şimdi? çalışma amirine ne söyleyeceğim, Tiyurin?

Öteki ona dönüp bakmadı bile. Başı önünde durmadan çalışıyordu

— Eskiden öyleymiş, geldiklerinde varmış, dersin.

Ustabaşı bir süre daha durdu. Artık öldürülmeyeceğini anlamıştı. Ellerini cebine sokarak sessizce dolaşmaya başladı. Bir ara Şuhov'a yaklaştı.

— Ne o, Ş-854, harcı neden öyle ince koyuyorsun?

Kendini ortaya koymak için fırsat kolluyordu. Şuhov'un briket düzmesinde bir kusur göremeyince parmağına hancın inceliğini dolamıştı.

Şuhov işi alaya aldı.

— Biliyorsunuz, efendim, harç şimdi kaim konulursa baharda yağmur sularından şeker gibi erir.

Ustabaşı kaşlarını çatarak avurtlarını şişirdi. Kızdığı zaman hep böyle yapardı.

— Buraya bak duvarcı! Sen önce ustabaşınm dediğine kulak versen iyi olur!

Belki kalın konması gereken kimi yerde harç ince konmuş olabilirdi. Ama dondurucu ayazda değil de insan gibi çalışılırsa yapılacak şeydi bu. Çalışan da can taşıyordu. Biraz düşünen anlardı bunu. Ama nerde anlayacaktı bunun gibi kaz kafalılar!

Ustabaşı fazla üstelemeden merdivenlerin yolunu tuttu.

— Şu bocurgatı bir düzene soksanız iyi olacak! diye seslendi Tiyurin çalıştığı yerden. Bizler katır değiliz herhalde. Bu kadar briket sırtta taşınır mı?

—- Taşıma için de bedel 'ödeniyor size.

Ustabaşı bunu yumuşayan bir sesle söylemişti.

— Yani el arabasıyla ta^ıyormuşuz gibi, değil mi? El arabasıyla şu merdivenlerden kendiniz taşıyın da görelim. Siz bize teskereyle taşıma bedeli verdirin öyleyse.

— Ben buna karşı mıyım sanıyorsunuz? Para saymanlığında teskere bedeli diye bir ödeme yok!

— Buna da mı saymanlık karışır? Dört duvarcıma briket yetiştirmek için bütün iş kolunu seferber ettim. Bundan benim kazancım ne?

Kolbaşı bir yandan ötekine lâf yetiştiredursun, bir yandan işine hiç ara vermiyordu.

— Harç verin! diye bağırdı aşağıya.

— Harç getirin! diye seslendi Şuh ov da.

Üçüncü sıra tamamlanmış, dördün«ftiye dönmüşlerdi. Bunun için gergi ipini bir sıra yukarı kaldırmak gerekiyordu. Ama olsun, bunu da ip çekmeden götüreceklerdi. Zaman kaybetmenin sırası mıydı şimdi?

Ustabaşı santraldan çıkınca büzüle büzüle yürümeye başladı. Soğuk iliklerine işlemişti, ısınmak için «İş Bürosu»na gidecekti. Tiyurin gibi anasının gözü kolbaşlarma bulaşmadan önce eni konu düşünmek gerekiyordu. Hoş, o böyleleriyle baş edebilirdi ama ne diye başını belâya sokacaktı? Nasıl olsa fazla çalışmıyor, üstelik yemeği iyi çıkıyor, ayrı bir odada

www.cizgiliforum.com
enginel

yatıyordu. Daha ne isterdi? Arada bir kendini göstererek iş bilirlik taslaması yeterdi.

Aşağıdan gelenler , mütahidin başka elektrik işlerine bakmak için ustayla birlikte gittiklerini söylediler. Bocurgat onaylamıyordu.

Demek onlara kafir gibi çalışmak kalıyordu.

Şuhov kaç yerde bulunduysa hepsinde aynı şey oluyordu. Ya makina kendiliğinden bozuluyor, ya da bozulmasa bile, hükümlüler canma okuyorlardı. Bir keresinde ormanda kereste taşıyıcısını bozmak için hükümlüler çekicinin zincirine odun sokup üstüne basmışlardı. Soluk almaya vakitleri yoktu adamların, Taşıyıcıya kalas yetiştirmek için bellerini doğrultamıyorlardı.

Kolbaşı ke»dini bütün gücüyle çalışmaya vermişti.

— Briket getirin! Hani, briket nerde kaldı? diye bas bas bağırıyor, taşıyıcılara ana avrat düz gidiyordu.

Aşağıda da bağrışanlar vardı.

— Pavlo harç durumu nasıl? diye soruyor.

— Daha ne kadar karıştıracağız?

— Hazır yarım tekne mi var?

— Öyleyse bir tekne daha karın!

İşler kızışmıştı doğrusu. Beşinci sıradan gidiyorlardı. Birinci sırada iki büklüm eğilirlerken beşincide göğüs düzeyine çıkmışlardı. Hele bir de kapı pencere olsa, arkalarından kimse yetişemezdi. Oysa kesintisiz iki duvarı örmek için dünyanın briketi-

m kullanmışlardı. Üstelik ipi yükseltmek için bile vakit harcamıyorlardı.

Gopçik yanlarına gelince:

— • 82 nci iş kolu gereçlerini vermeye gitti, dedi.

Kolbaşı ona bakarken gözleri ateş saçıyordu.

— Hadi be sen işine bak) sümüklü! Çabuk briket getir!

Şuh ov dönüp geriye baktı. Gerçekten güneş eğümişti. Kül rengi sisler arasında kırmızı bir tekerleğe benziyordu. Tam da kızıştıkları bir sırada... Beşinci sıraya başlamışlardı, bugün sonuncusuydu bu; tamamlayıp bırakacaklardı.

Harç taşıyıcılar atlar gibi soluyorlardı. Eski kaptanın yüzünün rengi bozulmuştu. Oysa adam olsa olsa kırk yaşlarında kadardı.

Soğuk bir yandan artmaktaydı. Eller durmadan iş görüyordu ama ince ellikler içerisinde parmaklar yine uyuşmaya yüz tutmuştu. Hele şu delik keçe içindeki sol ayağı! Şuh ov ikide birde ayağını yere vurmak zorunda kalıyordu.

Artık duvar örerken eğilmiyorlardı. Gel gelelim her briket alışta ya da malayı harca daldırdıkça belleri iki büklüm oluyordu.

Adamların başının etini yiyordu Şuh ov:

— Ha, çocuklar, gözünüzü seveyim, briketleri duvarın üstüne bırakın.

Eski denizci bunu seve seve yapardı ama adamcağızın gücü kalmamıştı. Bu kadar sıkıya alışık değildi...

Alyoşka;

— Nereye istiyorsanız! oraya koyayım, Ivan Denisoviç, dedi.

Şu Aiyoşa iyi çocuk-tu, hiçbir şeye «Hayır» demezdi. Dünyada herkes böyle olsa Şuhov da onlardan geri kalmazdı. Bitişi sizden yardım isterse ne diye koşmayacaktınız^'Yapılmayacak şey miydi bu?

Putrele vurulan çıkış sesi bütün çalışma alanına yayıldı. Paydos! Ellerinde fazladan harç kalmıştı. Hızlanmanın sonu buydu işte!

— Harç getirin! Harç getirin! diye bağırıyordu kolbaşı.

Yeni de bir tekne harç karmışlardı. Duvar örmekten başka çıkar yol yoktu. Tekne boşaltılmazsa ertesi güne kadar içindeki harç öyle bir katılaşırdı ki, kazmayla, küsküyle parçalamaya güç yetmezdi.

Şuhov;

— Davranın arkadaşlar! diye destek veriyordu.

Kilgas'ın cam burnuna gelmişti. Sıkıya gelmekten hoşlanmazdı ama ne yapsın? İster istemez dişini sıkacaktı.

Teknenin bir ucuna yapışan Pavlo malasını alarak yukarı fırladı. O da duvar örecekti. Şimdi beş kişi olmuşlardı.

İşin en zor yanı, alttaki sıranın briket aralarının üsttekilerin ortasına gelmesini sağlamaktı. Bunun içimvde uygun briket bulmak gerekiyordu. Şuhov gözüne kestirdiği bir briketi'kaparak çekiçle birlikte Alyoşa'ya uzatıyordu.

— Al şunu düzleştiriver benim için!

Acele işe şeytan karışır derler. Onun için Şu-

hov, herkes bir telâştır tutturmuşken acele etmeden duvarı gözden geçiriyordu. Bir ara Senka'ya sol tarafı gösterip kendisi sağ tarafa geçti. Asıl iş bu köşede kalmıştı. Duvarı çarpıltmadan, köşeyi yamıltmadan örgüyü tamamlamak gerekiyordu. Ya değilse ertesi günün yarısı yapılan yanlışı düzeltmekle: geçerdi.

— Dur! dedi Pavlo'ya.

Elinden briketi alarak kendisi düzgünce koydu. Köşeden bakınca Senka'nm tarafında bir büküntü göze çarpıyordu. Hemen Senka'nın yanma koşarak iki briketle büküntüyü düzeltti.

Kaptan iyi bir yük beygiri gibi harç taşıyordu.

— İki tekne daha! diye bağırdı Şuhov.

Kaptan ayakta duracak halde değildi ama gene' de dayanıyordu. Bir zamanlar Şuhov'un böyle bir beygiri vardı. Gözü gibi bakardı ona. Fakat hayvancağız çok çalışmaktan çatlamış, Şuhov'a yalnız derisi kalmıştı.

Güneşin üst kenarı da ufukta kaybolmak üzereydi. Artık durumu kavramak için Gopçik'in söylemesinin gereği yoktu. Öteki iş kolları gereçlerini depoya bırakmakla kalmamışlar, toplanarak çıkış' kapısına doğru yürümüşlerdi. (Kampana çalar çalmaz kimse ortalığa dökülmezdi. Aptal mıydı herkes? Isınma odalarına çekilip otururlardı. Kolbaşları çıkış vaktini kararlaştırdıktan sonra bütün iş kolları aynı anda dışarı çıkarlardı. Ama kolbaşları arasında böyle bir anlaşma olmazsa her iş kolu en son çıkmak isteğiyle yerinden kıpırdamaz, bek-

leme gece yarılarına kadar sürerdi. İşte böylesine berbat bir topluluktu hükümlü milleti!)

En sonunda Tiyurin'in de aklı başına gelmişti. Bunca gecikmeden sonra her halde gereç depo görevlisinin savurduğu küfürlerin bini bir paraydı.

• — Hıh! dedi kolbaşı. Bu bokun hesabını da ben mi tutacağım! Hey, taşıyıcılar! Aşağı inin de karma teknesinde ne kadar harç varsa kazıyıp bir çukura atm. Üstünü karla iyice örtün ki kimse görmesin! Pavlo, yanma iki kişi al, . bütün gereçleri toplayıp depoya götür. Şu iki tekne harcı da kullandıktan sonra üç malayı Gopçik'le arkadan gönderirim.

Yeni bir atılımla önce Şuhov'un elindeki keserle ipi kaptılar. Yukarda başka bir işleri kalmadığı için taşıyıcılarla briket atıcılar harç karma teknesinin başına üşüştüler, ikinci katta duvar ören üç duvarcı —Kilgas, Kleşvin ve Şuhov— ile bir de, yapılan işleri gözden geçiren Tiyurin kalmışlardı. Kolbaşmm sevincinden ağzı kulaklarına varıyordu.

— iyi iş kıvırdık doğrusu! Bocurgatı, anasının • donu olmadan yarım günde ancak bu kadar yapılır!

Kilgas'm önündeki teknede biraz daha harç kaldığını gören Şuhov kolbaşı adına kaygılanmaya başladı. Adamcağız boktan iki mala yüzünden bir sürü lâf işitecekti.

— Hey çocuklar! dedi. Siz malalarınızı Gopçik'e verin de götürsün. Benimki nasıl olsa sayımda yok, kalan harcı atıveririm ben.

Tiyurin'in hoşuna gitti bu.

— Bilmem seni kamptan göndermeye gönlümüz nasıl razı olacak! Her halde ağlayacaklar bile çıkar.

Şuhov da bir yandan gülerken, bir yandan da işini yürütüyordu.

Kilgas malaları götürdü. Senka briketleri Şuhov'un eline veriyordu. Kilgas'm kalan harcı Şuhov'un teknesine boşaltılmıştı.

Gopçik, gereç deposuna giden Pavlo'nun arkasından yetişebilmek için bütün hızıyla koşuyordu. 104 üncü iş kolu, başlarında kolbaşları olmadan yola dizilmişti. Kolbaşı kuvvet demekti ama onun da üstünde kamp yönetimi vardı. Geç kalmanın cezası zindana kapatılmaktı.

Çıkış kapısının önü ana baba günüydü. Bütün iş kolları toplanmışlardı.

Bir yandan muhafızlar syım yapıyorlardı.

(Çıkışta iki kere sayarlardı. Birincisi kapıları açmadan önce, herkesin tamam olup olmadığını anlamak için; ikincisi ise, kapılar açılıp hükümlüler dışarı çıkarken... Eksik gibi görünürse dışarda bir daha sayılırdı.)

Kolbaşı elini sallayarak :

— Allah belâsını versin şu harem! diye bağırdı Şuhov'a. Salla gitsin duvardan aşağıya!

— Kolbaşı, sen durma artık buralarda. Orada daha çok işe yararsın.

(Şuhov, kolbaşma karşı duyduğu saygıdan dolayı ona hep Andrey Prokofyeviç diye hitap ederdi. Ama şimdi hep birlikte çalışırlarken ona denk ol-

duğunu hissediyordu. Bu zorlama bir düşünceden çok içten gelen bir şeydi.)

Merdivenden aşağıya paldır küldür inen kolbaşmm arkasından şaka yollu seslendi.

— İş günü de amma kısa yahu! Tam da çalışmayı koyulaştırdığımız bir sırada paydos vurdular.

Şuhov'la sağır Senka kalmışlardı yukarda. Bu adamla da hiçbir şey konuşulmazdı ki! Hoş konuşmanın ne gereği var, her şeyi gözünden anlardı insanın.

Şap harç atıldı! Şıp briket kondu! Aralar kapatıldı. Hiza sağlandı. Gene harç, gene briket!...

Kolbaşınm buyruğu üzerine koca bir tekne harcı, acımadan duvarın arkasına boca etmişlerdi. Şuhov bu bakımdan fazla cin fikirli değildi. Sekiz yıllık kamp yaşantısı bile onu bu huyundan caydıramamıştı. Ne malzemenin, ne de emeğin boşa harcanmasını istemezdi.

Harç, arkasından briket! Harç, arkasından briket!...

Senka sevinçle haykırdı :

— Hadi, bunun da anasını belledik! Yaylanalım!

Harç teknesini kaptığı gibi aşağıya yollandı.

Şuhov toplanma yerinde üzerine muhafız köpeklerinin salınacağını da bilse geriye gidip duvara uzaktan bir baktı; eh, kötü sayılmaz! Duvara yaklaşıp sağma soluna göz attı. Gözü sanki su tesviyesiydi, duvarlar ip gibiydi. Eh bu ellerde daha çok iş vardı.

duğunu hissediyordu. Bu zorlama bir düşünceden çok içten gelen bir şeydi.)

Merdivenden aşağıya paldır küldür inen kolbaşmın arkasından şaka yollu seslendi.

— İş günü de amma kısa yahu! Tam da çalışmayı koyulaştırdığımız bir sırada paydos vurdular.

Şuhov'la sağır Senka kalmışlardı yukarda. Bu adamla da hiçbir şey konuşulmazdı ki! Hoş konuşmanın ne gereği var, her şeyi gözünden anlardı insanın.

Şap harç atıldı! Şıp briket kondu! Aralar kapatıldı. Hiza sağlandı. Gene harç, gene briket!...

Kolbaşının buyruğu üzerine koca bir tekne harcı, acımadan duvarın arkasına boca etmişlerdi. Şuhov bu bakımdan fazla cin fikirli değildi. Sekiz yıllık kamp yaşantısı bile onu bu huyundan caydıramamıştı. Ne malzemenin, ne de emeğin boşa harcanmasını istemezdi.

Harç, arkasından briket! Harç, arkasından briket!...

Senka sevinçle haykırdı :

— Hadi, bunun da anasını belledik! Yaylanalım!

Harç teknesini kaptığı gibi aşağıya yollandı.

Şuhov toplanma yerinde üzerine muhafız köpeklerinin salınacağını da bilse geriye gidip duvara uzaktan bir baktı; eh, kötü sayılmaz! Duvara yaklaşıp sağma soluna göz attı. Gözü sanki su tesviyesiydi, duvarlar ip gibiydi. Eh bu ellerde daha çok iş vardı.

Merdivenden aşağıya koştu.

Harç karılan odadan fırlayan Senka yamaç aşağı bir koşu tutturmuştu.

Arkaya dönüp dönüp:

— Hadi, durma! diye bağırıyordu.

Şuhov da el sallıyordu.

— Sen koş, ben gelirim! dercesine.

Önce harç odasına daldı. Malayı öylece nereye bırakacaktı! Belki ertesi gün çalışmaya gelmezdi, belki de bütün iş kolunu «Sosyal Hayat Sitesbne dehlerlerdi. Buraya altı ay bir daha adım atmazdın. Mala ortalarda mı kalsmdı? Gene bir yere sokuşturmalıydı.

Harç karılan odada iki soba da sönmüştü. Karanlıkta insanın tüyleri ürperiyordu. Şuhov'un korkusu karanlıktan değildi. Kapıdaki sayımda eksikliği anlaşılınca muhafızlardan yiyeceği dayağı düşünüyordu.

Göz gözü görmüyordu ama, köşedeki iri taşı fark edebildi. Taşı yerinden oynatıp malayı altına gizledi. Herşey tamamdı şimdi.

Senka'ya yetişmekten başka iş kalmıyordu. Oysa koca sağır yüz adım koştuktan sonra yerinde çakılıp kalmıştı. Dostunu güç durumda bırakacak insan mıydı o? Ceza verilecekse ikisine de verilsindi.

Biri uzun, öteki kısa iki kişi yan yana koşmaya başladılar. Koskoca bir kafası olan Senka, Şulıov'dan bir buçuk baş boyu daha yüksekti.

Hani işsiz güçsüz kimi gençler vardır stadyom^

www.cizgiliforum.com
enginel

larda gönül eğlentisi için bir yarıştır tuttururlar, işte bu piç kurularını toplayıp gün boyu belleri kırılana kadar çalıştırdıktan sonra buz gibi soğuk havada, ıslak ellikleri, altı aşınmış çizmeleriyle bayırdan aşağıya salıvereceksin.

Kudurmuş köpekler gibi koşuyorlardı. «Hı - hı - hı!» diye solumalarından başka ses çıkmıyordu.

Kolbaşı kapıda durumu açıklamıştı ama ne işe yarar!

Onlar dümdüz kalabalığın üzerine varıyorlardı. Korkunç bir şeydi bu!

Yüzlerce ağızdan savrulacak küfürler! Kimi analarına, kimi babalarına... Sövülmedik tek yerleri kalmayacaktı. Beş yüz kişinin birden hınçlanması ne demekti?

Bakalım daha muhafızlar ne diyeceklerdi?

Hayır, aldırdıkları yoktu onların. Tiyurin en arkada sıradaydı, durumu açıklayıp bütün suçu üzerine almıştı.

Ama hükümlülerin öfkesi azgındı. Anaları kaç kez elden geçmişti! Kudurgan küfürlerin çoğunu Senka bile duyuyordu. Derin derin göğüs geçirdikten sonra, koskoca adam, başladı kalaya. Yaşam boyu sustuktan sonra birden ağzını açmıştı. Üstelik yumruklarını sıkıp dövüşe hazırlandı. Küfürler kesildi. Birkaç yerde gülüşmeler başladı.

— Hey, 104 ün adamları! diye bağırdı biri. Bu herifin neresi sağır yahu! Duyuyor mu diye deneyelim dedik de...

Bir kahkahadır koptu. Muhafızlar bile gülüyorlardı.

— Haydi, beşerli kol olun!

Ama kapılar açılmadı daha. Muhafızların kendilerine bile güvenleri yoktu. Kapıya yanaşan kalabalığı geriye çektiler. (Kaz kafalılar, sanki iyice sokulurlarsa bir an önce çıkabilirlermiş gibi kapının dibinde toplanmışlardı.)

— Beşerli kol olun! Bir, iki! Uç!

Sayılan her beşerli kol birkaç metre ilerledikten sonra duruyordu.

Soluması geçen Şuhov başını göğe kaldırdı. Kızıl bir dolunay duruyordu doğuda. Bir gün önce daha yükseklerdeyken şimdi biraz ufahp alçalmıştı.

Vartayı ucuz atlattıklarından dolayı Şuhov'un neşesi yerindeydi. Eski kaptanın böğrünü dürterek, şaklabanlığa başladı.

— Hey, kaptan, okumuş adamsın sen, söyler misin, ay eskiyince nereye gider?

— Nasıl nereye gider? Öf be, amma cahil, adamsın sen de. Ay her zaman yerinde durur, fakat biz onu göremeyiz.

Şuhov gülerek başını iki yana salladı.

— Göremediğimiz bir şeyin yerinde durup durmadığını nerden anlayacağız?

— Yani sana göre her otuz günde bir yeni bir ay mı doğuyor?

— Neden olmasın? Her gün bu kadar insan doğduktan sonra, dört haftada bir ay doğmuş,, fazla mı?

— Hadi be, sen deî Çok salakça lâflar işittim ama bu kadar değil! Peki, aylar nereye gidiyormuş bakayım?

— işte bunu ben sana soruyorum! dedi Şuh ov sırıtarak.

— Hadi, sen söyle de öğrenelim baklım!

Şuh ov içini çekti, fısıldayan sesiyle:

— Bizim orada Tanrı'nın eski ayı kırpıp kırpıp yıldız yaptığına inanırlar.

Kaptan gülmeye başladı.

— Tüh, ulan dağdan inmeler! Salaklığın bu kadarı da fazla, doğrusu! Bu duruma göre Tanrı'ya da inanıyorsun, öyle mi, Şuh ov?

— O da ne biçim lâf? Gökyüzünde gürlediği zaman inanmayıp da ne yaparsın?

— Peki, Tanrı bunu neden yapıyor?

— Neyi?

— Eski aydan yıldızları canım!

Şuh ov susarak omuz silkti?

— Bunu anlayamıyacak ne var? Zamanla düşen yıldızların yerine yenilerini koymak için...

— Dön ulan, anasını... Yürü ileri!

Muhafızlardan biri onlara söylüyordu bunu.

Dört yüzden sonra beşerli on iki sıra sayılmış, -en sonda Şuhov'la Buynovski kalmışlardı.

Muhafızlar deli gibiydiler; hesap hesap üstüne, gene de eksik çıkıyordu. Daha sayı saymasını bile öğrenememişlerdi!

Hükümlüler tam 462 kişiydi, oysa 463 olması gerekiyordu.

Herkes kapının dibine yığılmıştı, tekrar bütün "kalabalığı geriye aldılar.

— Beşerli sıra olun! Bir! İki! Üç!

Yitirilen zaman devletten değil, kendilerinden gittiği için bu yeniden saymalar hükümlülerin bir hayli canını sıkıyordu. Kampa girmeden bozkırda uzun yürüyüşten sonra bir de kapı önünde arama taramaya duracaklardı. Bu yüzden hükümlüler aramadan bir an önce geçip kampa dalmak için bütün .güçlerini ortaya koyuyorlardı. Çünkü kampa önde .girmenin yararları vardı. Yemekhaneye önce o gider, paketi varsa önce o alır, emanet odasına başta o girer, özel yemek ısmarlamak için mutfakta ilk sırayı o kapardı. Bunlardan başka postaneden mektubunu almak, sansüre mektup bırakmak; revire, berbere, .hamama gitmek için sıra hep ilk içeri girenindi.

Muhafızlar için de durum aynıydı. Hükümlüleri bir an önce başkalarına teslim edip rahatlarına bakmak isterlerdi. Çünkü yapılacak bir sürü işleri fakat az zamanları vardı.

Gel gelelim hesaplar bir türlü birbirini tutmuyordu.

Son hükümlüler beşerli sıra olup ilerlerken Şu*hov* en arkada üç kişi kalacağını sandıysa da gene iki kişi çıktı.

Sayıcılar ellerinde hesap tahtalarıyla muhafız komutanının yanma vardılar. Aralarında konuştuktan sonra muhafız komutanı;

— 104 ncü kolbaşı! diye bağırdı.

Tiyurin yarım adım ileri çıktı.

— Buradayım.

— Düşün bakalım, santraldaki iş kolundan kimse kaldı mı?

— Hayır.

— iyi düşün, yoksa kafanı kırarım.

— Hayır dedim.

Gene de yan gözle Pavlo'ya baktı. Harç konulan odada biri sızıp kalamaz mıydı?

— Iş kollarına göre dizilin! diye bağırdı muhafız komutanı.

Önceden rasgele beşerli kol olmuşlardı. Emir üzerine yeniden bir itiş kakış, bir kaynaşma başladı. Birisi aradan, «76 ncı iş kolu, buraya!» diye bağırıyor; bir başkası, «13 ncü şu tarafa!» diye sesleniyordu arkadaşlarına.

104 ncü iş kolu sonuncu olduğu için en sonda toplanmıştı. Şuhov bir de baktı ki, arkadaşlarının elleri bomboş. Aptal herifler, kendilerini bütün bütüne çalışmaya verdiklerinden biraz olsun çalı çırpı toplayamamışlardı. Yalnız ikisinin elinde ufak iki tutam odun vardı.

Her gün oynanan bir oyundu bu. Hükümlüler toplanmadan önce ellerine geçen yongaları, çalı çırpıyı, tahta parçalarım iplerle ya da çapıtlardart yırttıkları şeritlerle bağlarlardı. Fakat kampa girişte pusu beklerdi onları. Çalışma âmiri ya da belirli ustabaşları kapıda dikiliyorlarsa hemen ellerindekini atmalarını söylerlerdi (Milyonlarca rubleyi sobalarda yaktıktan sonra akıllan başlarına yeni mi

gelmişti? Bununla yakıt masraflarını kısmayı mı düşünüyorlardı?) Oysa adamcağızların hiç de öyle bir niyetleri yoktu. Bütün amaçlan getirecekleri çer çöple barakalarını biraz olsun sıcak tutmaktı. Çünkü günde soba başına verilen beş kilo kömür tozuyla koskoca baraka ısınmıyordu. Fakat pusudan kurtulmanın yolunu da bulmuşlardı. Ele geçirdikleri odun parçalarını iyice ufaltıp parçaladıktan sonra kaputlarının altına gizliyorlardı.

Muhafızlar çalışma yerinde kimseye odunlarını artırmazlardı. Çünkü kendilerine de gerekliydi yakacak bir şeyler. Fakat, birincisi üniformaları yüzünden, ikincisi de ellerinde her zaman atışa hazır makineli tüfekleri olduğu için onlar böyle şeyleri taşımazlardı. Ancak kampa geldiklerinde, «Şu sıradan şu sıraya kadar herkes getirdiklerini şuraya atsın!» derlerdi. Paylaşma hakçasına olurdu. Odunlardan bir kısmı muhafızlara giderken, bir kısmı da hükümlülerin kendilerinde kalırdı. Ya değilse herifler odun toplamaya yanaşırlar mıydı hiç?

Gene de sonunda ne olacağı kestirilemezdi. Kimisinde odunlar kampa girer kimisinde kapıda ellerinden alınırdı.

Şuhov çalı çırpı toplamak için çevresine bakınırken Tiyurin kendi iş kolunu saymış, muhafız komutanına;

— 104 üncü iş kolu tamam! tekmilini vermişti.

Bu arada .«İş Bürosu»ndan çıkan Sezar da aralarmdaydı. Piposundaki tütünün ateşi her çekişte

yüzünü aydınlatıyordu. Kara bıyıkları kırağı tutmuştu.

— E, işler nasıl, kaptan? diye sordu gelir gelmez.

Tok açın halinden ne anlar? «işler nasıl?» diye sormak şu anda çok saçmaydı.

Eski kaptan omuz silkerek :

— Hiç, nasü olsun! dedi. Akşama kadar anamız ağladı, belimi zor doğrultuyorum.

Bunun anlamı aynı zamanda, «Biraz tütün ver de kendimize gelelim.» demekti.

Sezar çıkarıp biraz tütün verdi. Onun kaptandan başka yakınlaşıp ahbaplık ettiği kimse yoktu koca iş kolunda.

— 32 den bir kişi eksik! 32 den bir kişi eksik! bağrışmaları yayıldı bir anda.

32 nci iş kolunun kolbaşı yardımcısıyla genç bir hükümlü araba bakımevine doğru seğirttiler. Bu arada kalabalık arasında «Gelmeyen kimmiş?» «Adama ne olmuş?» lâfları dolaşıyordu. Sonunda Şuhov'un kulağına, kara kuru Moldavyalı'nm kaybolduğu haberi geldi. Hani şu Romanya adına casusluk yapan Moldavyalı mıydı bu? Gerçekten casus muydu bu adam?

Her iş kolunda casusluk suçundan hükümlü beş kişi vardı. Aslında bunların suçları düzmeceydi, uydurmacaydı. Düşmana tutsak düşenlerin hepsi de casus sayılmışlardı, işte Şuhov da böylelerinden biriydi.

Gel gelelim Moldavyalı gerçek bir casustu.

Muhafız komutanı hükümlü çizelgesine bakınca yüzü kapkara kesildi. Elinden bir casus kaçıran muhafız komutanının başı belâda demekti.

Öteki hükümlüler gibi Şuhov'u da öfke bastı. Bak şu pezevengin, it oğlu itin, orospu çocuğunun, namussuzun, hergelenin yediği naneye! Ulan, hayvan oğlu hayvan, hava kararmış, ay çıkmış, gökte yıldızlar çoğalmış, gecenin ayazı çıkmış daha ne bok yemeye çıkıp gelmezsin? Yoksa, alçak herif, daha çalışmaya doymadın mı? Devletin istediği, sabahtan akşama on bir saatlik çalışma yetmedi mi, ulan, köpek eniği! Cezanı artırsınlar da gör sen!

Kampanayı işitmeyecek kadar kendini çalışmaya verecek birinin çıkması Şuhov'un aklına yatmıyordu.

Oysa kendisi de az öncesine kadar işe dalıp saatlerin nasıl geçtiğini unutmuştu. Adamlar neden bu kadar erken kapıda toplandılar diye söylenip durduydu. Ama şimdi soğuğu yiyince o da ötekiler gibi canavarlaştı. Şu Moldavyalı onları bu ayazda yarım saat daha bekletsin, muhafızlar korumasa adamı kurtlar gibi parça parça ederlerdi.

Soğuk insanın iliklerine işliyordu. Hükümlüler yerlerinde duramıyorlar; ya ayaklarını yere vuruyorlar, ya da ileri geri gidip geliyorlardı.

Şimdi her kafadan bir ses çıkıyordu. Moldavyalı kaçmış mıydı? Eğer daha gündüz kaçmışsa mesele yoktu ama bir yere sinip nöbetçilerin kulelerden ayrılmasını bekliyorsa eline bir şey geçmezdi. Tellerin altından kaçıp gittiği yerin izini bulamaz-

larsa kaçağı yakalayana kadar her yeri didik didik ederler, gözetleyiciler üç gün kulelerden inmezlerdi. Hattâ gerekirse bir hafta... Kampın yasalarıydı bunlar, kaşarlanmış hükümlüler hepsini bilirlerdi. Buranın kuralıydı; birisi kaçınca muhafızların da bütün rahatı kaçardı. Adamları yedirmeden, içirmeden kaçanın ardına düşürürlerdi. Muhafızlar bazan öylesine kızarlardı ki, kaçağı bulur bulmaz öldürürlerdi.

Sezar eski kaptanla sohbete dalmıştı. Konu ün yapmış bir filmdi.

— Adamın gözlüğünün yelken halatlarına takılıp kaldığı sahneyi hatırlıyorsun, değil mi?

Eski kaptan sigarasını tüttürürken;

— Evet. dedi.

— Ya çocuk arabasının merdivenden aşağıya inişi ne hoş sahneydi, değil mi?

— Evet... Yalnız denizcilik yaşantısı bana biraz gülünçleştirilmiş gibi geldi orada.

— Bütün mesele çağdaş film çekme tekniğinin bizi şımartmış olmasından ileri geliyor.

— Sonra ette kaynaşan o kurtlara ne demeli? Her biri solucan büyüklüğünde. Olur mu öyle şey?

— Orası öyle ama daha küçük şeyleri perdede gösterme olanağı yok.

— Düşünüyorum da, şu etleri sıyırmadan, temizlemeden kampa getirip balık yerine bizim çorbaların içine atsalar. Her halde biz...

Hükümlüler hep bir ağızdan bağırdılar;

— Yu-u-uh!

www.cizgiliforum.com
enginel

Araba bakımevinden üç kişinin çıktığını görmüşlerdi. Bunlardan birisi Moldavyalı olmalıydı.

— Yu-u-uh! sesleri yükseliyordu kapının önündski kalabalıktan.

Adamlar kapıya yaklaştıkça küfürler artıyordu.

— Ulan eşek oğlu eşek! Orospu çocuğu! İbne! Sokak piçi! Sarhoş dölü!...

Şuhov da herkes gibi sövüyordu.

Dile kolay, herifçioğlu beş yüz kişinin en azından yarımşar saatini almıştı. Başını omuzlarının arasına gömen Moldavyalı kaçacak delik arıyordu.

Muhafızlardan biri;

— Hey, dur! Nereye gidiyorsun? diye bağırdı. Nerede kaldın bakayım, K-460?

Bir yandan da deftere not alıyordu. Ondan sonra tüfeğini kaptığı gibi dipçiğini çevirerek adamın üzerine yürüdü.

Kalabalıktan gelen küfürlerin bini bir para :

— Orospu dölü! Puşt! Namussuz!..

Fakat muhafızın dipçiğiyle adama doğru yürüdüğünü görünce sesler kesildi.

Başı önüne eğik, şaşkın Moldavyalı nöbetçinin karşısında geri geri gidiyordu.

32 nin kolbaşı yardımcısı, ileri çıkarak;

— Pezevengin oğlu sıva iskelesine çıkıp benden gizlenmiş; ondan sonra da sıcağı görünce uyuyakalmış, dedi.

Ondan sonra Moldavyalı'nm ense köküne iki yumruk indirdi.

Böylece onu muhafızın elinden kurtardı.

Moldavyalı yumruklardan sersemlediği bir sırada 32 nci iş kolundan bir Macar ileri fırlayarak adamın kıçına birkaç tekme savurdu.

«Bunlar sana casusluk yaptığın için değil!» dercesine. «Casusluğu herkes yapar. Neşeli, temiz bir yaşantısı vardır casusun. Ama genel kampta on yıl zindanı boyla da göreyim seni!»

Muhafız tüfeğini yere indirdi.

Muhafız komutanı;

— Kapılardan geri çekilin! Beşerli dizilin! diye bağırdı.

Vay köpekler, bir daha mı sayacaklar ne? Eksik bulunduktan sonra saymanın ne gereği var? Bir uğultudur başladı. Moldavyalı'ya duydukları hınç muhafızlara, kayıyordu. Bağrışan hükümlüler kapıdan bir adım geri gitmiyorlardı.

Muhafız komutam boğazım yırtarcasma haykırıyordu ;

— Nasıl? Karların üstüne mi oturtmamı istiyorsunuz? Sabaha kadar kaldırmam vallahi!

Korkulurdu heriften, yapardı dediğini. Hem kaç kere de oturtmuştu. Nöbetçilere tüfeklerini çevirtmişti, «Kıpırdayanı vurun!» dercesine. Başlarından çok şey gelip geçtiği için hükümlüler kuzu gibi kapılardan geriye çekildiler.

Muhafızlar bir yandan bağırıyorlardı.

— Çekil geriye! Çekil geriye!

Uzakta kalan hükümlüler öndekilere öfkeliydiler.

— Kapılara neden dayandınız ulan hergeleler! Geriye doğru bir itiş kakıştır başladı.

— Beşerli sıra olun! Bir! İki! Üç!

Ay pırıl pırıldı. Kızıllığı kaybolup gümüş rengine bürünmüştü. Ulan Moldavyalı, ulan muhafızlar,, kahrolası kamp hayatı! Bir sürü vakit geçip güzelim akşam sizin yüzünüzden zehir oldu!

Önceden sayılıp geçenler ayaklarının ucunda yükselerek, en sonda üç kişi kalacak mı diye dönüp dönüp geriye bakıyorlardı. Çünkü o anda her şey geride üç kişinin kalıp kalmamasına bağlıydı.

Şuh ov, içinde bulunduğu son sırada dört kişi kalacakmış gibi bir duyguya kapıldı. Ve o anda da tüyleri diken diken oldu. Herifler bu sefer de fazla çıktı diye saymaya kalkmazlar mıydı! Neyse, Fetyukov hergelesi eski kaptanın izmaritini kapmak için sırasından bir geri kaymamış mı? Fazlalık ondan geliyordu.

Muhafız komutan yardımcısı hıncını Fetyukov'dan aldı, herifin ensesine bir tokat patlattı.

İyi de etti!

Son sırada üç kişi vardı. Oh, çok şükür! Herkes, tamamdı.

— Kapılardan geriye çekilin! diye bağırmaya başladılar muhafızlar.

Yalnız bu sefer hükümlüler hiç homurdanmadılar. Çünkü nöbetçi askerlerin dışarı çıkıp kapının dışını iki yandan kuşattıklarını görmüşlerdi.

Demek çıkmalarına izin veriliyordu.

Ne ücretli ustabaşları, ne de çalışma amiri gö-

rünürlerde yoktu. Öyleyse hükümlüler topladıkları odunları serbestçe götürebilirlerdi.

Kapılar açıldı. Dışarda parmaklıklı ikinci kapının yanında, muhafız komutanı yanında bir muhafızla birlikte önünden geçenleri sayıyorlardı.

— Bir! îki! Üç!...

Aynı sayıyı tuttururlarsa kulelerdeki nöbetçiler ancak o zaman inebilirlerdi.

Son nöbetçi de bölgeden çıkıp sayı aynı olunca telefonla bütün kulelere nöbetçilerin inmesi bildirilecekti. Oho-o! Uzaktaki kulelerden nöbetçilerin gelmesini bekle artık! Muhafız komutanı kafası çalışan bir adamsa onları beklemeden hemen hükümlüleri yürütür, kule nöbetçilerinin arkalarından yetişmesini isterdi. Çünkü hiçbir hükümlünün bir yere kaçamıyacağmı bilirdi. Ama muhafız komutanı kuş beyinlinin biriyse ödü patlar, sanki eldeki muhafızlar yetmezmiş gibi bir de ötekileri beklerdi.

îşte böylesi kaim kafalılardan biri de bugünkü muhafız komutanıydı. Keyfi misin, bekletiyordu adam!...

Bütün gün ayazda imanları gevreyen hükümlüler şimdi de paydostan sonra bir saattir ayakta dikiliyorlardı. Ama onları asıl sinirlendiren şey soğukta beklemelerinden çok akşamlarının heder olmasıydı. Kampa dönüşte hiçbir şey yapmaya vakitleri kalmamıştı.

Yakın sıralardan birinden bir hükümlü:

— ingiliz donanması konusunda bu kadar bileği nasıl elde ettiniz? diye sordu eski kaptana.

-— Nasıl mı? Bir ingiliz zırhlısında tam bir ay kaldım da ondan. Özel kamaram bile vardı. İngiliz filosuna bizim gemiler kılavuzluk yapıyordu, ben de irtibat subayıydım. Düşünebiliyor musunuz, savaştan sonra ingiliz amirali üzerinde «Şükranınızın nişanesi olarak» yazılı bir anı armağanı bile yolladı. Yazıklar olsun! Aklıma geldikçe lanetliyorum. Bunca hizmetten sonra sen tut, Bender çetecileriyle birlikte sürgüne git! Ne yaparsın, hayatın cilvesi işte!...

Aman nefis bir görünüm! Issız, bomboş bir genişlik ve ayışığmda parlayan kar örtüsü! Muhafızlar her on adımda bir, elde tüfek, yerlerini almışlardı. Kara kaputlu bir hükümlü sürüsü ve bu kara kaputlardan birinin içinde bir zamanlar sırma apoietleriyle caka satıp ingiliz amiraliyle halleşen, şimdi de Fetyukov'la aynı teskerenin kollarından tutan S - 311 numaralı bir mahpus...

insan feleğin çarkından bir nice geçer, gün olur başına neler gelir!

Muhafızların hepsi bir araya gelince yürüyüş duası etmeden (nasıl yürüyeceklerini tekrarlamadan) hükümlüleri yürüttüler.

— ileri marş! Çabuk! Daha çabuk!

Nah, alırsın sen çubuğu! Madem koca akşamımızı heder ettiniz, ivedinin daha ne gereği var?... Hükümlüler sanki aralarında anlaşmışlar gibi hepsi aynı şeyi düşünüyorlardı. Siz bizi geciktirdiniz, biz de sizi geciktirelim de görün! Nasılmış? Sizin de canınız sıcak istiyor, değil mi?

— Hızlı, daha hızlı! Öndeki sıra, adımları ag biraz!

Alır da gider misin «daha hızlı» yı! Hükümlüler cenaze alaymda yürür gibi, bağları önde, ölçülü adımlarla yürüyorlardı. Yitirecekleri bir şey kalmamıştı. Çünkü kampa en sonuncu da varsalar aldırdıkları yoktu. Madem kendilerine insanca davranmışlardı, muhafızlar bağırmaktan kıçlarını yırtsalar onlara vız gelirdi.

Muhafız komutanı bağırmakla hükümlüleri daha hızlı yürütemiyeceğini anlamıştı en sonunda. Ateş de ettiremezdi; çünkü beşerli sırayı bozmadan uygun adımlarla yürüyorlardı. Üstelik muhafız komutanının hükümlüleri hızlı yürütmeye yetkisi yoktu. (Adamları sabahleyin işe erken gitmekten kurtaran da buydu. Zaten acele eden kamp süresini sağ bitiremez; kısa zamanda yıkılır, harcanırdı.)

istiflerini bozmadan, ölçülü adımlarla yürüyorlardı. Aralarında alçak sesle konuşanların yanında, karın ayaklar altında gıcırdamasını dinleyenler de vardı. Şuhov kampa dönüşte yapması gereken şeyleri düşünmeye başladı ve o anda da revire gitmesi gerektiğini hatırladı. Şaşılacak şeydi, çalışmaya dalınca aklından revire gitmek nasıl da çıkmıştı!

Tam da revire çıkmak zamanıydı şimdi! Akşam yemeğini yemezse yetişebilirdi. Ama pek ağrısı kalmamış gibiydi. Kimbilir, belki derecesi de yüksek değildi. Boşu boşuna zaman kaybedecekti. Bu doktorlar öldürürlerdi insanı, gerçek hastaya gene kara kaputu giydirip salarlardı.

Şimdi aklım revirden çok akşam yemeğine fazladan neler ekleyeceği kurcalıyordu. Çoktandır evden paketi gelmeyen Sezar'm bir şeyleri gelmiş olabilirdi, şimdi bütün umudu buradaydı.

Birden yürüyüş koluna bir şeyler oldu. Bir dalgalanmadan sonra ayaklar bozuldu, bir yalpalama başladı, uğultular yükseldi; son sıralarla birlikte Şuhov önde gidenlerin arkasından yetişmek için koşmaya başladılar. Birkaç adım yürüyorlar, sonra yeniden koşuyorlardı.

Kuyruk tepeyi aşınca Şuh ov durumu kavradı. 'Geniş düzlükte, sağda, uzakta onlarmkine paralel yürüyen başka bir kol daha vardı. Onlar da kendilerini görünce hızlarını artırmışlardı.

Bunlar fabrikada çalışan hükümlü kolu olmalıydı, çünkü hepsi 300 kişi kadar vardılar. Demek onların da işleri ters gitmiş, bekletilmişlerdi. Peki, başlarına ne gibi bir şey gelmiş olabilirdi? Adamları geciktiren tek neden, bozulan bir makinenin zamanında onarılamaması değil miydi? Ama ne ziyanı vardı, sıcacık yerde vakit geçirmiyorlardı.

Bakalım kim kimi geçecekti! Yarışa bir koşturmaca başlamıştı. Muhafızlar da tırısa kalkmışlardı. Yalnız muhafız komutanı arada bir bağırıyordu.

— Arayı açmayın! Arka sıralar, hızlı yürü! Geridekiler kavuşun!

Gözün kör olsun e mi! Sanki biz kavuşmuyor muşuz gibi ne bağırıp duruyorsun?

Bütün konuşulanlar, kafalardaki bütün düşün-

çeler unutulmuş; yerine tek düşünce gelmişti: Ötekileri geçip kampa daha önce girmek.

Şimdi bütün hınçlar, kinler unutulmuş; hükümlülerle muhafızlar sarmaş dolaş olmuşlardı. Kanlı bıçaklı düşman öteki yürüyüş koluydu şimdi.

Öfkeler geçmiş, yerine sade neşe gelmişti.

Arka sıralar öndekilere:

— Durmayın, yürüyün! diye bağırıyorlardı.

Bizim yürüyüş kolu sokağın ağzına vardığı zaman ötekiler çoktan mahalleden içeriye dalmışlardı. Karanlıkta bir kovalamacadır gidiyordu.

Sokağa girince yürüyüş kolunun yolu genişlemişti. Yanlarında giden muhafızlar bile tökezlemeden yürüyorlardı, işte bizim öteki kolu takacağımız, yer burasıydı.

Fabrika işçilerini takacağımız başka bir yer de kampa girişteki arama taramaydı. Kampta adam kesme olayları başlayalı beri yöneticiler bıçakların fabrikada yapılıp ordan kampa sokulduğu kanısına varmışlardı. Bu yüzden de içeri girişte en sıkı fabrikada çalışanlar aranıyordu. Yerlerin donmaya yüz. tuttuğu sonbaharın bitimine doğru:

— Fabrika işçileri! Ayakkabılarınızı çıkarıp elinize alın! Emrini vermeye başlamışlardı.

Ayaklarını çıplatıp arıyorlardı.

Ama bu soğukta seçmeli yüklüyorlardı.

— Hey, sen, sağ çizmeni çıkar! Sen de solunu!"

Çizmenin tekini çıkaran hükümlü, tek ayağı üzerinde sıçrarken çizmesini baş aşağı çevirip çıkar-

dığı ayağının dolağını çözmek zorundaydı. Böylece bıçak getrmediğini göstermiş olacaktı.

Şuhov gözleriyle görmemişti ama bu fabrika işçilerinin, kampa iki voleybol direği getirdikleri bir sırada, direklerin içine gizledikleri saldırmaları da. içeri soktuklarını işitmişti. Her direkte tam on bıçak! Şimdi şurada burada bazan yöneticilerin elinegeçiyordu.

Koşar adımlarla yeni kulüp binasını, lojmanları, marangoz atelyesini geçtikten sonra keskin bir dönüş yapıp kampın girişine yöneldiler.

Hep bir ağızdan :

— U-u-u!... diye bağırmaya başladılar.

İşte asıl gelmek istedikleri nokta burasıydı.. Fabrika işçileri sağda tam tam 150 metre geride kalmışlardı.

Eh, artık koşturmanın gereği yoktu. Herkesin neşesi yerine gelmişti. Kurbağa sürüsünü ürküten tavşanların sevinci içindeydiler.

İşte kamp! Tıpatıp sabahleyin bıraktıkları gibiydi. Bastıran karanlık altında, kampı çevreleyen çitlerin üzerinde fenerler sıralanmıştı. Arama tarama için iyice aydınlatılan kampın girişi şıkır şıkır ışık içindeydi.

Daha kapıya varmadan :

— Dur! diye bağırdı muhafız komutan yardımcısı.

Yanında duran askere otomatik tüfeğini vererek sıralara sokuldu. (Ellerinde tüfekle hükümlülere yaklaşmaları yasaktı.)

www.cizgiliforum.com
enginel

— Sağ sırada duranlardan odunu olanlar odunları sağa atsınlar!

Herkes odunları açıkta taşıdığı için muhafız komutan yardımcısı kimde ne var görüyordu. Küçük desteler havada uçuşmaya başladı. Bazıları ellerindeki odunları iç sıralara kaçırmak istedilerse de arkadaşları hemen çıkıştılar:

— Sakın ha! Senin yüzünden bütün odunları mı kaybedeceğiz? At elindekileri güzellikle!

Bir hükümlünün baş düşmanı kimdir? Gene bir hükümlü. Eğer hükümlüler aralarında uyuşmamışlarsa vay başlarına geleceklere!

— İleri marş! diye bağırdı muhafız komutan yardımcısı.

Kapıya doğru yürüdüler.

Kapının önünde beş sokak birleşiyordu. Bir saat öncesinden gelen bütün yürüyüş kolları öteki sokakları tıklım tıklım doldurmuştu. Eğer şimdi olduğu gibi sokakların hepsi de dolarsa, bu şehir ilerde ne kadar gelişirse gelişsin arama taramanın yapıldığı beş yol ağzı şehrin en canlı gösteri ve toplanma yeri olarak kalacaktı.

Aramayı yapacak muhafızlar nöbetçi odasında ısınmışlardı. Bütün hükümlüler gelince dışarı çıkarak yol ağzına dizildiler.

— Kaputlarınızın önünü çözün! Ceketleri açın!

Kollarını iki yana açarak teker teker hepsini kucaklamaya başladılar. Sabahki gibi ellikli elleriyle adamları tepeden tırnağa yokluyorlardı.

Şimdi önlerini açmaktan korkuları yoktu, çünkü nasıl olsa eve gelmişlerdi.

Gerçekten «ev» diyorlardı burasına.

Gün boyu asıl evleri kimsenin aklına düşmemişti, vakit yoktu buna. Ön sıralar aranıyordu ki, bir .ara Şuhov, Sezar'a yaklaştı.

— Sezar Markoviç! Kapıdan geçer geçmez ben doğruca paket postanesine gidip sıraya gireceğim.

Sezar alt kısımları kırlaşmış kara, pos bıyıklarını Şuhov'a çevirdi.

•— Boşu boşuna sıraya girme, İvan Denisoviç. Ya paketin gelmemişse?

— Gelmemişse benim bundan ne kaybım var? On dakika bekledikten sonra sizden haber çıkmazsa barakaya dönerim.

(Oysa Şuhov'un aklındaki daha başkaydı. Sezar olmazsa sıradaki yerimi satacak başka biri çıkar diye düşünüyordu.)

Dört gözle paket bekleyen Sezar:

— Peki, öyle olsun, Ivan Denisoviç, dedi. Yalnız on dakikadan fazla bekleme.

îgte yoklama sırası onlara geliyordu. O gün :Şuhov'un gizleyeceği bir şey olmadığı için muhafızlara doğru korkusuzca yaklaştı. İyice yakma gelince kaputunun önünü açtı, ip kuşağı altından ceketini çözdü.

Her ne kadar yasak bir şey taşımadığını biliyorsa da dokuz yılın tecrübesi onu çok dikkatli olmaya zorluyordu. Bu yüzden elini pantolonunun sağ-

daki tek cebine soktu. Boş olduğunu bile bile yapmıştı bunu.

Fakat orada, çakşma yerinde bulduğu çelik şerit parçası duruyordu. Kampa sokmayı bile düşünmeden, ziyan olmasın diye alıp cebine atmıştı.

Doğru kampa sokmayı düşünmemişti, ama buraya kadar getirdikten sonra da atmaya kıyamıyordu. Güzelce bilenirse ayakkabıcıların ya da terzilerin kullandığı cinsten ufak bir bıçak olabilirdi.

Ama zamanında kampa geçirmeyi düşünse, herhalde saklayacak daha iyi bir yer bulurdu. Önünde aranacak iki sıra kalmış, hattâ bunlardan biri birkaç adım ileri çıkmıştı.

Hemen şu anda karar vermeliydi; ya önünde bir sıra daha varken şerit parçasını karın üstüne atacak (onu karın üzerindeki izden bulabilirlerdi ama oraya kimin attığını bilemezlerdi), ya da içeri götürecekti.

Fakat ellerine geçer de bu demir parçasını bıçak sayarlarsa on gün hücre cezasına çarptırıldığının resmiydi.

Oysa bir ayakkabı bıçağı ekmek demekti, ekmek parası demekti.

Kaldırıp atmaya kıyamadı.

Demiri pamuk ipliğinden örülmüş elliklerinden birinin içine soktu.

Sonuncu beş kişilik sıranın aranmasına başlandı.

En sondaki sırada üç kişi kalmışlardı; Senka,,

Şuhov ve 32 nci iş kolundan Moldavyalı'yı çağırmaya koşan genç hükümlü.

Kendileri üç, arama yapacak muhafızlar da beş kişi olduğundan, gözaçıklık yapıp sağdaki iki muhafızdan iyisinin yanma gitmek mümkündü. Şuhov al yanaklı genci değil de, kırçıl bıyıklıyı gözüne kestirdi. Aslında yaşlı adam tecrübesinden dolayı istediğini bir el atmada bulabilirdi ama yıllarca aynı işi yapa yapa bıkmış, usanmıştı.

Şuhov elliklerini çıkarıp boş olanı dışarı gelecek ve göze batacak şekilde bir eline aldı. Aynı elinde ip kuşağını tutarak kaputunun, ceketinin bütün düğmelerini çözdü, eteklerini boş eliyle yukarı topladı. (O zamana kadar arayıcılara bu kadar yardımcı olmamıştı, aranacak bir şeyinin bulunmadığını göstermek istiyordu.) Emir verilir verilmez de seçtiği muhafızın karşısına dikildi.

Kır bıyıklı muhafız Şuhov'un her iki yanım, sırtını sıvazladı; pantolon cebini üstten şöyle bir yokladı; hiçbir şey yoktu. Ondan sonra kaputunun, ceketinin eteklerini elleriyle buruşturdu ve aramayı tamamlamak üzere, Şuhov'un ta burnunun dibine dayadığı (boş) elliğini parmaklarının arasında sıktı.

O elliği sıkarken içinde bir şey de sanki Şuhov'un yüreğini sıkıyordu. Adam ikinci elliğe de el atsa tam on günlüğüne katıksız hapsi boylardı. Günde 300 gram kuru ekmek, ancak üç günde bir sıcak yemek... Birden gözünün önüne, açlıktan, zayıflıktan bir daha ayağa kalkamayacağı geldi. Oysa şim-

di iyi kötü bir şeyler yiyor, şişman değilse de ayakta durabiliyordu.

içinden duaların en içtenini, en sıcağını okumaya başladı. «Tanrım sen beni hapse girmekten koru!»

Şuhov'un zihni bu düşüncelerle karmakarışıkken muhafız da boş elliği sıktıktan sonra öteki elliliği yoklamak için birincisini parmaklarının arasından bırakmıştı. (Eğer Şuhov ellikleri birer elinde tutsaydı muhafız bu işi iki eliyle birden yapardı.) İşte tam bu sırada arayıcıların kıdemlisi işleri bir an önce bitirmek için arkadaşlarına;

— Hadi, artık fabrikadan gelenlere başlayalım, dedi.

Kır bıyıklı muhafız parmaklarıyla içteki elliliği tutmadan «tamam» dercesine elini salladı. Şuhov kurtulmuştu.

Şuhov arkadaşlarına yetişmek için koştu. Önden gidenler beşerli sıra olmuşlar, köy pazarlarında atların bağlandığı direklere benzeyen yatay iki direğin arasındaki dar boşluktan geçiyorlardı. Ayakları yere değmiyordu Şuhov'un, sevincinden göklere uçuyordu. Kurtuluşundan dolayı Tanrı'ya dua etmesi gerektiği bile gelmedi hatırına. Hoş, teşekkürün bir gereği var mıydı artık?

Yürüyüş kolunu getiren muhafızlar yana çekilerek yerlerini fabrikada çalışan hükümlülerin muhafızlarına bırakmışlar, komutanlarının gelmesini bekliyorlardı. Ellerinde hükümlülerin yere attığı odun desteleri vardı. Arama sırasında hükümlüler-

den zorla alınan odunlar ise arama tarama muhafızları için bir köşeye yığılmıştı.

Ay daha da yükselmiş, çepeçevre artan aydınlıkla birlikte iyi bir ayaz çıkmıştı.

463 kişiyi teslim ettiğine dair imzalı kâğıt almak için kapı nöbetçi kulübesine doğru yürüyen muhafız komutanı. Volkovoy'un yardımcısı olan Pryaha'ya bir şeyler anlatıyordu.

Pryaha birden dönerek;

Sıraların arasına gizlenip gözden uzak kalmaya çalışan Moldavyalı sağa çıkarak yatay direğe yanaştı. Adam korkudan büzüldü, başını önüne eğdi.

Pryaha ona direğin öbür tarafını göstererek;

— Şuraya geç! dedi.

Moldavyalı istenen yere gitti. Orada elleri arkada beklemeye başladı.

Kaçmaya teşebbüsten dolayı bir güzel zılgıt çekeceklerdi. Ondan sonra da zindan...

Yatay direklerin iki yanında birer nöbetçi duruyordu. Üç adam boyundaki kapılar iki yana ağır ağır açıldı. Kapılar açılır açılmaz bir emir :

— Beşerli kol olun!

(İçeri girerken «Kapıdan uzaklasın!» emri verilmezdi çünkü kamplarda bütün kapılar içeri açılırdı. Arkadan bütün hükümlüler yüklenseler bile dışarı doğru açamazlardı.)

— Bir! İki! Üç!..

Çalışmaktan dönen hükümlüler işte bu akşam

sayımı sırasında en çok üşümüş, rüzgâr yemiş ve aç durumdadır. İşte bu anda onlara verilecek bir çanak sıcak lahana çorbası kuru toprağa düşmüş yağmur serpintisi gibi vücutlarında dağılır gider. Bir çanak çorba hükümlülere geçmişteki ve gelecekteki yaşamından, özgürlüğünden daha değerliydi.

Kapılardan içeri giren hükümlüler seferden dönen savaşçılar gibi hissederlerdi kendilerini. Geniş adımlarla bağıra çağıra yürürlerdi, onları hiçbir engel durduramayacak sanılırdı.

Ana barakalardan hükümlülerin akın akın girişini seyretmek insana korku verirdi.

Bu sayımdan sonra hükümlüler sabahın yedi buçuğundan beri ilk kez serbest kalırlardı. Birinci kapıdan, yatay direkler arasından, büyük kapıdan geçtikten sonra isteyen istediği yere çil yavrusu gibi dağılırdı.

Herkes istediği yere giderdi ama kolbaşları değil.

— Kolbaşları İş Dağıtım Bürosuna!

Şuhov cezaevinin, barakaların önünden geçerek doğruca paket postanesine koştu. Sezar ise kendini küçük düşürecek bir aceliliğe kapılmadan, ağır ağır, duyuru tahtasının asılı bulunduğu direğe doğru yürüdü. Burada kıvıl kıvıl insan kaynıyordu. Direğe asılı bir kontrplak üzerine paketi gelenlerin adları yazılmıştı.

Kampta yazı yazmak için kâğıttan çok tahta kullanılırdı. Çünkü yazının tahta üzerinde daha oturaklı, daha inandırıcı bir görünüşü vardı. İş dağı-

Lıcılar, kelle hesabı yapanlar hepsi hepsi tahta kullanırlardı. Yazıların tahtadan silinebilmesi tutumluluk ve kolaylık sağlardı.

Kampta kalanlar müjdecilik yaparlardı. Tahtada paketi gelenlerin adlarını okuduktan paket sahipleri kamptan içeri girer girmez hemen müjdeyi verir, paket numarasını söylerlerdi. Karşılığı bir sigara ya da onun gibi bir şeydi, fazla değil.

Şuhov koşarak paket postanesine vardı. Barakalardan birinin yanma eklenmiş küçük bir yerdi burası. Girişte kapısız bir sahanlık vardı, bununla birlikte kuytuydu içerisi.

Hükümlüler sahanlıkta duvar boyunca dizilmişlerdi. Şuhov da girdi kuyruğa. Önünde on beş kişi kadar vardı, fakat postane kapanmadan, bir saat içinde sıra gelirdi. Duyuru tahtasından numaralarını öğrenmeye koşanlar daha arkaya kalmışlardı. Fabrikada çalışanlar da öyle. Artık onlar ertesi sabah, erkenden, bir daha gelirlerdi.

Kuyruktakilerin ellerinde keseler, torbalar vardı. Şuhov kendisi bu kampta hiç paket almamıştı ama alanların anlattıklarından postanede paketlerin baltayla açılıp içinde ne varsa elden geçirildiğini biliyordu. Kimisini kırıyor, kimisini kesiyor, kimisine dokunuyor, kimisini de avuçlarına saçıp bakıyorlardı. Kavanozlarla, teneke kutularla gönderilen yiyecekler ise hiç kaplarıyla verilmiyordu, nedense, korkuyorlardı bundan, isteyenin avucuna boşaltıyorlardı, isteyenin de havlusunun bir ucuna. Börek gibi, tatlı gibi hoşa gidecek şeyler; ya da sucuk, balık gibi

yiyecekler ise görevlinin biraz tatmasından sonra sahibinin eline ulaşıyordu. (Bu arada kendini tutamayıp sert çıkanlar olursa ellerine o da geçmiyordu, yasak yiyecek gönderildiğini söyleyerek hiç vermiyorlardı. Bu bakımdan paketi gelen, postane görevlilerinden başlayarak herkese biraz biraz dağıtmak zorundaydı.) Arama bittikten sonra gönderilen şey kutusuyla verilmiyordu; ya bir torbaya dökecektiniz, ya da kaputunuzun eteğine. Sonra insanı öyle sık boğaz ediyorlardı ki, ivediyle tezgâhın üzerinde bir şeyler unutup gidiyordunuz. Sonra aklınıza gelip geri döndüğünüzde unuttuğunuz şeyin yerinde yeller esiyordu.

Üst-îjme'deyken Şuhov iki kere paket almıştı. Sonra karısına yazarak _ bir daha göndermemesini istedi. Yarı yarıya azalarak eline geçen yiyecekleri niçin çocukların boğazından kesip gönderecekti?

Kampta tek boğazını doyurmak, özgürken koca bir aileyi geçindirmekten çok daha zordu. Buna rağmen Şuhov bir paket göndermenin kaça mal olduğunu bilirdi. Desteksiz bir aileye on yıl askıntı olmaktansa paketsiz kalmak en iyisiydi.

Her ne kadar o böyle karar vermişse de, kendi iş kolundan ya da barakadaki komşularından birine paket gelince (ki bu her gün olurdu) içinde bir şey cız ederdi. Neden ona değil de bir başkasınaydı? Karısına Paskalya Yortusun'da bile armağan yollamamasını sıkı sıkıya tembihlemesine, paket tahtasının yanına yalnız zengin hükümlüler için

www.cizgiliforum.com
enginel

gitmesine rağmen gene de birinin koşarak ona geleceğini ve;

— Şuhov, daha ne duruyorsun? Paketin geldi, gidip alsana! demesini bekliyordu.

Fakat ne gelen vardı, ne de böyle bir şey söyleyen...

Bu yüzden de Temgyonovo köyünü ve aile ocağını hatırlaması için bir sebep kalmıyordu. Zaten insanı yerden yere çalan kamp yaşantısı kafada hoş hayaller mi bırakıyordu ki!...

Şimdi de, az sonra dişleyeceği sucuğun, ekmeğine süreceği tereyağının, bardağına atacağı şekerin umuduyla ağzının suyu akan öteki hükümlüler arasında beklerken, Şuhov'un değişmeyen bir isteği vardı; kendi iş koluyla birlikte yemekhaneye yetişmek ve sebze çorbasını sıcak sıcak kaşıklamak. Çünkü sebze çorbası soğuyunca hiçbir şeye benzemezdi.

Sezar'ın paketi gelmemişse şimdi barakaya gitmişti ve elini yüzünü yıkamaktaydı. Ama adını tahtada görmüşse torbasını, plâstik tasını, yiyecek koyacağı öteberisini toplamakla uğraşıyordu. Bunun, için on dakika yeterdi ve Şuhov bu kadar beklemeye söz vermişti.

Kuyrukta beklerken Şuhov bir de haber işitti; önlerindeki pazar çalışmaya gideceklerdi. Gene bir pazarlarını çalmışlardı namussuzlar. Herkesin bildiği bir kuraldı bu, ayda beş pazar olursa bunun ikisinde çalıştırırlardı. Şuhov bunun böyle olduğunu bildiği halde haberi işittiği zaman içi cız etti. Yan.

gelip yatacağı bir gününün gitmesinden dolayı kim üzülmezdi ki! Hoş, hükümlüleri serbest kıldıkları pazar günleri de pek rahat bırakmazlardı ya! Kampın içinde çalıştıracak bir şeyler bulurlardı muhakkak. Ya yeni hamam yaptırırlar, ya hükümlülerin kaçabileceğini sandıklan çitler onardır, ya da kampın içi temizletilirdi. Şiltelerin silkelenip ters yüz edilmesi, tahtakurularmdan temizlenmesi başka bir işti. Arada bir herkese pilisini pırtısını toplatıp dışarda yarım gün bekletirken barakada da demirbaş eşya sayımı yaparlardı. Hiçbirisi olmazsa kimlik kartlarını gözden geçirirler, kartlardaki bilgileri hükümlülerin söyleyecekleriyle karşılaştırırlardı.

Adamları en çok sinirlendiren şey, hükümlülerin kahvaltıdan sonra yatıp uyumalarıydı.

Sıradakiler ağır da olsa ilerliyordu. Bir ara içeriye üç kişi dalarak herkesi ite kaka ön sıraya geçtiler. Biri bir kamp berberi, birisi sayman, birisi de İDŞ'de çalışan bir adamdı bunlar. Kendilerini öteki hükümlülerden üstün görürlerdi; kampta kaşarlanıp dal budak salmışlar, Ali kıran baş koparan kesilmişlerdi. Hükümlüler bunları, bunlar da hükümlüleri adam yerine koymazlardı. Fakat onlara sataşmak bir fayda vermezdi. Çünkü kendi aralarında olduğu kadar, kamp yöneticileriyle de ballı börekliydiler.

Gene de Şuhov'un önünde on kişi kalmıştı, arkasında ise yedi kişi vardı. Tam o sırada başında memleketten gönderilen, içi kürklü yeni kalpağıyla, ezilerek Sezar girdi içeriye. (Bu kalpağı giyebilmek

için kimlere koklatmamıştı ki! Oysa başkalarının kafasındaki eskimiş asker şapkalarını bile almışlar, yerine domuz derisinden yapılmış kamp şapkası giydirmişlerdi.)

Sezar Şuhov'a sırıtarak baktıktan sonra, kuyrukta gazete okuyan gözlüklü bir arkadaşına döndü.

— A-a! Piyotr Mihayloviç!

Birbirlerine gülümseyerek baktılar. Gazete okuyan tuhaf adam;

— Bak, Moskova'dan yepyeni bir «Akşam» gazetesi geldi, dedi. Postadan çıktı şimdi.

— Ya!

Sezar ilgiyle arkadaşına sokuldu. Tavandaki lâmbanın fersiz, ölgün ışığı altında gazetenin ufacık tefecik yazılarını nasıl okuyorlardı, şaşardı insan.

— Bak, işte şurada Zavadski'nin (1) galası üstüne ilgi çekici bir eleştiri var.

Şu Moskovalılar nasıl da uzaktan tanırlar birbirlerini! Yaklaştıkları zaman da tıpkı iki köpek gibi koklaşırlar. Ya konuşmalarına ne demeli? Sanki birbirleriyle yarışıyorlar sanırsınız. Üstelik kullandıkları Rusça kelime o kadar azdır ki, insan onları ya Litvanyalı sanır, ya da Romanyalı.

Neyse, Sezar'm tası torbası hazırdı elinde.

Şuhov arkadaşına dönerek fısıldadı.

— Eh, ben artık gideyim, Sezar Markoviç.

(1) Ünlü bir tiyatro yönetmeni. (Çeviren)

Sezar siyah bıyıklarını daldırdığı gazetenin arasından çıktı.

— Tabii, tabii... Yalnız, şey, ben nerede duracağım,

Şuhov ona kuyruktaki yerini gösterdi. Ondan sonra da Sezar'ın akşam yemeğini hatırlatmasını beklemeden.

— Yemeğinizi getireyim mi? dedi.

(Bir tencere içinde mutfaktan barakaya getirecekti yemeği. Yemekhaneden yemek çıkarmak yasaktı, bu konuda bir çok emir verilmişti. Götürürken yakalananın hem yemeği dökülüyor, üstelik bir de hapse atılıyordu. Gel gelelim sonu almamıyordu yemek taşımanın. Çünkü işi gücü olanlar kendi koluyla birlikte vaktinde yemekhaneye yetişemiyordu.)

Şuhov böyle demişti ya, içinden başka türlü geçiriyordu. «Herhalde o kadar cimri değilsindir, yemeğini de bana bırakırsın. Zaten lâpa filân yok, sebze çorbasına kaşık sallayacaksın.»

Sezar gülümsedi.

— Hayır, Ivan Denisoviç! Yemek sana kalsın.

Şuhov'un beklediği de buydu işte! Hemen bir kuş gibi kanatlanarak kendini sahanlıktan dışarı attı, hızla yemekhanenin yolunu tuttu.

Hükümlüler oraya buraya koşturuyorlardı. Bir zamanlar kamp komutanlığı hükümlüler hiçbir yere tek başlarına gitmeyecektir diye bir emir çıkarmıştı. Gidilebilecek yerlere bütün iş kolu toplu olarak gidecek; hepsi birden gidemezse üçer-beşer küme-

ler halinde, başlarında bir kıdemliyle gideceklerdi. Revire, yüz numaraya gidenler bile böyle topluca gidiyorlar, işlerini bitirdikten sonra gene birlikte dönüyorlardı.

Komutanlık emirde uzun süre diretti, kimse de karşi koyamadı. Tek başına gidenler hemen muhafızlarca yakalanıyor, numaraları alınıp hapse atılıyorlardı. Zamanla emir tavsadı. Bir nice emir böyle kendiliğinden tavsamıştı zaten. Diyelim, bir iş için hükümlülerden biri çağırıhnca yanında başkasının ne işi vardı? Erzak filân almak için depoya gönderilen birinin yanma başkalarını katmak da yine o «derece anlamsızdı. Okuma odasına gazete okumaya gidecek, keçe çizmesini diktirecek, çamaşırını yıkayıp kurutacak birinin yanında ne diye başkaları gidecekti? Hele adamların barakadan barakaya gitmelerine (en çok da yasak olan buydu) nasıl engel olunabilirdi?

Oysa bu emirle komutan hükümlülerin son özgürlüklerini de ellerinden almak istemişti. Neyse ki eline fazla bir şey geçmeden sonu fos çıktı.

Kendi barakalarına doğru koşarken Şuhov bir muhafızla karşılaştı ve, ne olur ne olmaz diye, şapkasını çıkarıp selâmladı. Barakanın içi bir ana baba günüydü. Hükümlülerden birinin ekmeğini çalmışlardı. Adam baraka nöbetçilerine sövüp sayıyor, onlar da altta kalmıyorlardı. 104 üncü iş kolunun köşesi bomboştu...

Çalışmadan dönüp de şiltesinin altı üstüne ge-

tirilip aranmadığını görürse Şuhov o akşam kendini talihli sayıyordu.

Şuhov hemen ranzasına koştu, daha yoldayken kaputunu sırtından çıkarıp yatağın üzerine attı, arkasından içinde çelik parçası bulunan elliklerini fırlattı. Şiltenin ucunu üstten yokladı, ekmek parçası içindeydi. Deliğin ağzım diktiği için iyi etmişti.

Oradan sonra barakadan dışarı fırlayıp doğru yemekhanenin yolunu tuttu.

Yol boyunca karşısına tek muhafız çıkmadı. Yalnız verilen tayınlardan yakman hükümlülerle karşılaşıyordu.

Ay ışığından dışarısı apaydınlıktı. Fenerler daha bir fersizleşmiş, barakalardan kara gölgeler düşmüştü. Yemekhanenin girişinde dört basamaklı geniş bir merdiven vardı, şimdi merdiven bile gölge altındaydı. Merdiven başında asılı bir fener rüzgârda ıslık çalarak sallanıp duruyordu. Soğuktan mı yoksa çevresinin pisliğinden mi, lâmbaların ışığı insana pek bir sevimli görünüyordu.

Kamp komutanının başka bir emrine göre her iş kolu yemekhaneye ikişerli sıralar halinde gidecekti. Merdivene hemen çıkılmayacak, beşerli sıra olunduktan sonra yemekhane sorumlusunun çağırmasına kadar orada beklenecekti.

«Topal» adını verdikleri bir hükümlü yemekhanedeki görevine sımsıkı sarılmıştı. İşini bilen hergelenin biriydi Topal. Kendini sakata çıkartmış, bu kolay işe sülük gibi yapışmıştı. Elinde de bir meşe baston vardı, emrini dinlemeyene yapıştırıyordu

bastonu. Gene de herkese diş geçiremiyordu. Anasının gözüydü herif; adamını sırtından tanır, kendisine el kaldırmayacak zavallılara gözünün yaşına bakmadan vururdu. Bir kere de Şuhov'un sırtını, okşamıştı.

Adı hükümlüydü ama bey gibi yaşıyordu. Alıcıyla aralarından su sızmıyordu.

O gün hükümlüler hep birden mi üşüşmüşlerdi>. yoksa görevliler onları düzene mi sokamamışlardı, nedir; merdivenin önünde büyük bir kalabalık vardı. Üstelik hiçbir muhafız olmadan merdiven başım üç kişi tutuyorlardı. Bunlardan biri Topal, öteki Topal'm yardakçısı, üçüncüsü ise ahçı yardımcısıydı.

Ahçı yardımcısı ense kulak yerinde, koca kafalı, geniş omuzlu itin tekiydi. Acı bir kuvveti vardı herifin; hep yaylanarak yürür, yürürken gövdesi kolları sallanır dururdu. Hiçbir hükümlüde bulunmayan, beyaz koyun postundan, numarasız bir kalpağı vardı başında. Sırtına, yasak savma cinsinden, ufak bir numara dikili kuzu derisinden bir ceket, giyerdi. (Volkovoy'un emri yerine gelsin diye koydurmuştu bunu. Ama sırtında o da yoktu.) Kampta hiç kimseye metelik vermediği halde hükümlülerin ondan Ödleri patladı. Artık hükümlülere nasıl davranacağı onun insafına kalmıştı. Bir keresinde el birliği edip adamı güzel bir dövmek istemişlerdi: ama onun gibi süzme it takımından olan ahçılar hemen yardımına koşmuşlardı.

104 üncü iş kolu yemekhaneye gitmişse ayıkla şimdi pirincin taşını. Topal herkesi teker teker ta-

nırdı, yanında mutfak görevlisi olursa tek başına kimseyi yemekhaneye salmazdı. Sırf hergeleliğindendi bu da.

Fakat Topal'ın görmez tarafından, merdiven korkuluğundan aşıp içeri dalarlardı bazan. Şuh ov da bir keresinde öyle yapmıştı. Ama şimdi mutfak yardımcısı orada dikilirken bunu da yapamazdı. Sonra eşek sudan gelinceye kadar sopa çekerler. Yerinden kalkamaz ederlerdi adamı.

Şuhov daha ileri sokuldu, merdiven dibine doluşan kara kaputlular kalabalığı arasında 104 ün adamlarını seçmeye çalıştı.

Iş kolları iyice birbirine karışmıştı, yakında yemek vakti biteceği için herkes bir an önce içeri girmek istiyordu. Yavaş yavaş birinci, ikinci, üçüncü basamağı tırmanarak merdiven başına kadar ilerlediler.

O zaman Topal sopasını kaldırarak öndekilerin karşısına dikildi.

— Durun, ulan pezevengin çocukları! Geri çekilin, yoksa patlatırım kafanıza!

— Bizim suçumuz ne? diye bağırdılar öndekiler, arkadakiler itiyorlar.

Gerçekten arkadan durmadan itiyorlardı, gel gelelim öndekilerin de buna fazla Karşı koydukları yoktu. Bütün istekleri bir an önce kendilerini yemekhaneden içeri atmaktı.

Bunun üzerine Topal bastonunu yatırarak öntekilerin göğüslerine dayadı ve var gücüyle yüklen-

di. Yardakçısı da ona yardımda geç kalmamıştı. Çok geçmeden ahçı yardımcısı da onlara katıldı.

Olanca güçleriyle abanmışlardı. Et yiyen insanlar daha bir kuvvetli olurlardı elbet. Sonunda ön-•dekileri gerilettiler. Öndekiler geri basınca, arkada-Mler kendilerini kurtarmaya fırsat bulamadan sapır sapır yere döküldüler.

Hükümlülerden birkaç kişi, kendilerini göstermeden bastılar küfürü.

— Ulan, anasını bellediğimin Topal'ı! Bak sana :ne yapacağım!

Düşenlerden bir kısmı seslerini çıkarmadan toparlanıp kalktılar, işin sonunda bir de tepelenmek vardı.

Basamaklar temizlenmişti. Ahçı yardımcısı merdiven başına çıktı. Topal en üst basamakta, hükümlülere nutuk atmaya başladı.

— Kaz kafalılar, size kaç kere beşerli sıra olun, diye söylendi! Ancak sıra olduğunuzda içeri alınacaksınız.

Şuhov merdivenlerin hemen dibinde Senka Kleşvin'in başını görür gibi oldu. Görür görmez de büyük bir sevince kapıldı. Artık daha fazla durur mu yerinde! Hemen öndekileri dirsekleyerek kendine yol açmaya başladı. Ama nerde, adamları kıpırdatacak gücü mü kalmıştı!

Topal:

— 27 nci iş kolu! Gir içeri! diye bağırdı .

27 nin adamları merdivenlere atılarak kapıya

www.cizgiliforum.com
enginel

yöneldiler. Onların peşinden öndekiler gene merdivenlere dayandılar. Arkadan tekrar bastırmaya başlamışlardı. Şuhov da olanca gücüyle itiyordu. Merdiven sarsılıyor, tavandaki fener rüzgârda ıslık çalıyordu.

Topal'ın cinleri başına toplandı.

— Gene mi başladınız, ulan, it oğlu itler!

Elindeki bastonu sırtlara, omuzlara vurmaya başladı. Öndekileri göğüslerinden arkadakilerin. üzerlerine itti.

Merdiven gene temizlenmişti.

Şuhov birden Pavlo'nun, Topal'ın yanma sokulduğunu gördü. Tiyurin böyle işlere elini bulaştırmadığı için iş kolunu yemekhaneye Pavlo götürürdü.

Pavlo bağırmaya başladı:

— 104, beşerli kol olun! Hey arkada kalanlar, çabuk gelin yerinize.

Yerlerine gelmek pek de kolay olmayacaktı.

Şuhov önündeki omuzları aralamaya çalışıyordu.

— Hey bırakın da geçeyim ben bu iş kolundamm.

Adamlar seve seve yer verirlerdi ama bu sıkışıklıkta aralanmak kolay mıydı?

Bu adamlar sonunda hakları olan bir çanak sebze çorbası içeceklerdi ama anlarından emdikleri süt de burunlarından gelecekti.

Şuhov başka çare kalmayınca merdiven korkuluğuna sarılarak dıştan yukarı doğru tırmandı, merdiven başındaki direğe kadar varınca direğe sarılıp

kendini yukarı çekti. Ayakları yerden kesilmiş, boşlukta debeleniyordu. O sırada alttakilerden birilerinin omzuna basmış olacak ki, böğrüne biri iki yumruk indi, ana avrat düz gititler. Neyse bu arada merdiven düzlüğünün çıkıntısına basabilmiş, korkuluğun üstüne çıkmıştı. Arkadalşarı onu görünce yardım edip onu da aralarına aldılar.

Yemekhaneden dışarı çıkan ahçı yardımcısı kapıdan seslendi.

— • Topal, iki kol daha gönder!

— 104, gir içeri! diye bağırdı Topal. Hey, nereye gidiyorsun, ulan pezevenk!

Araya giren bir yabancının ensesine bastonunu yapıştırarak aşağıya attı.

Pavlo adamlarını sırayla içeriye sokuyordu.

— Haydi girin 104, geride kalmayın!

Şuhov yemekhaneden içeri dalınca derin bir soluk aldı. Ondan sonra da Pavlo'nun söylemesine kalmadan sağdan soldan boş tepsi toplamaya başladı.

Her zaman olduğu gibi yemekhaneden dışarıya kürem kürem buğu çıkıyordu, içerde hükümlüler üst üste, balık istifi gibiydiler. Kimisi elinde dolu bir tepsiyle kendine yol açmaya çalışıyordu. Şuhov, yılların verdiği tecrübeyle bir bakışta aradığını gördü. Sırtında Ş - 208 yazılı bir hükümlü beş dolu çanak dizili bir tepsiyle gidiyordu. Kendi iş kolunun sonuncu çanaklarını taşıyor olmalıydı. Yoksa tepside hiç böyle boş yer kalır mıydı?

Hemen adamın arkasından yetişti, kulağına eğilerek:

— Kardeşim, dedi, işin bitince şu tepsiyi bana verir misin?

— Pencerenin dibinde başka biri bekliyor, ona söz verdim.

— Beklerse beklesin, gözünü açıp peşini bırakmasaydı.

Anlaşmışlardı.

Adam masaya gidip çanakları boşaltınca Şuhov hemen tepsiyi kaptı. O sırada işin farkına varan öteki hükümlü de karakuş gibi yetişerek tepsiyi öteki ucundan yakaladı. Adam ufak tefek bir şeydi. Şuhov onu geri geri iterek arkasını bir direğe çarptırdı, zavallı düşmemek için tepsiyi elinden bırakıp direğe tutundu. Şuhov tepsiyi koltuğunun altına sıkıştırdığı gibi yemek dağıtım yerine seğirtti.

Mutfak penceresinin önündeki kuyruğa giren Pavlo tepsi alamadığı için cam sıkkın duruyordu. Fakat Şuhov'u görünce yüzü güldü.

—- Vay, İvan Denisoviç!

Ondan sonra önünde dikilen 27 nci kolbaşı yardımcısını yana itti.

— Bırak da geçeyim hemşehrim. Benim tepsim hazır, boşuna bekletme bizi.

O sırada maskara Gopçik de bir tepsiyle çıktı geldi, gülerek:

— Andavallılar, tepsilerini yürüttüm de haberleri bile olmadı.

Şu Gopçik zamanla gözüaçık, yaman bir hüküm-

lü olacaktı doğrusu! Yalnız biraz büyümesi, kamplarda üç - beş yıl pişmesi gerekiyordu. Ondan sonra gönder en azından ekmek kesmeye, bak iş kolunun hakkını nasıl koruyordu!.

Pavlo, Gopçik'in getirdiği tepsiyi güçlü kuvvetli bir Sibiryalı olan (savaşta tutsak düştüğü için o da on yıl giymişti) Yermolayev'e verdi. Gopçik'i ise boşalan masalardan yer kapması için gönderdi. Şuhov tepsisini yemek dağıtım pencerelerinden birinin önüne koyarak beklemeye başladı.

— 101 üncü iş kolu! diyerek Pavlo sırasını bildirdi.

Yemekhaneye mutfaktan açılan beş pencere vardı. Bunlardan üçü bütün hükümlülere, biri ise on kadar ülserli hasta ile saymanlıkta çalışan torpillilere yemek vermek için kullanılırdı. Sonuncusundan da bulaşık çanakları alırdı. (Bulaşık yalama yüzünden bu pencere önünde hiç kavga eksik olmazdı.) Pencereler alçacıktı; yemek dağıtan ah çının yüzü görünmez, yalnız elleriyle kepçesi görünürdü.

Ahçının beyaz, yumuşacık, kıllı, kocaman elleri vardı. Bunlar ahçmmkinden çok, boksörün ellerine benziyordu. Adam eline kalemi alarak duvara bir çizik attı.

— 104 üncü iş kolu, 24 kişi.

Panteleyev girdi o sırada yemekhaneye. Hasta filân olmadığı halde numara yapıyordu rezil herif.

Ahçı elindeki üç litrelik kocaman kepçeyle ağzına kadar dolu kazanı karıştırmaya başladı. (Ka-

zan ocaktan yeni indirildiği için çorbadan buram buram duman tütüyordu.) Bir süre karıştırdıktan sonra daha küçük bir kepçe alarak kazanın dibine fazla daldırmadan aldığı çorbayı önünde dizili çanaklara boşaltmaya başladı.

— Bir! İki! Üç!...

Şuhov çanaklardan hangisine daha çok tanenin, hangisine yalnız suyun döküldüğünü farketmişti. (Kazan karıştırıldığı sırada alınan çorba, taneler dibe çökmediği için koyucaydı.) Tepsiye on tane çanak dizen Şuhov tezgâhtan ayrıldı. O sırada ikinci direğin yanından Gopçik ona el sallıyordu.

— Gel, İvan Denisoviç, buraya gel!

Tepsiyi sarsmadan götürmek ayrı bir hünerdi. Şuhov tepsiyi ellerinde hiç oynatmadan götürürken bir yandan da çenesi işliyordu.

— Hey, yol ver, K - 929!... Amca, biraz yana çekil!... Önüne bak delikanlı!

Bu itiş kakış arasında bir çanak çorbayı bile dökmeden götürmek meseleyken Şuhov tam on tanesini taşıyordu. Tepsiyi götürüp de Gopçik'in temizlediği masanın ucuna yavaşça koyduğu zaman tek damla çorba çalkalanıp dökülmemişti. Tepsiyi bırakırken koyuca iki çanak çorbanın kendi oturacağı tarafa gelmesini de ihmal etmedi.

İkinci on çanağı da Yermolayev getirdi. Gopçik'le birlikte Pavlo son dört çanağı ellerine aldılar.

Boşalan tepsilerden biriyle Kilgas ekmekleri getirdi. O gün herkes yaptığı işe göre ekmek yiyecek-

ti; kimisi iki yüz, kimisi üç yüz gram... Ama Şuhov'un payına tam dört yüz gram düşüyordu. Üstelik kendisinin 400 gramlık ekmek kenarından başka, Sezar'a ayırdıkları 200 granlık orta dilimi de yiyecekti.

Yemeklerin geldiğini gören 104 ün adamları dört bir yandan masaya üşüştüler. Payını alan bir yer bulup yemeye başlıyordu. Çanakları sahiplerine dağıtan Şuhov hem kimlere verdiğini aklında tutuyor, hem de tepsinin kendine ayırdığı tarafını gözetliyordu. İlk iş olarak da çanaklardan birine kaşığını daldırdı, yani tutulmuştu. Fetyukov çorbasını alır almaz yanlarından uzaklaştı. Çakal, kendi kolunda ona iş çıkmayacağını anladığı için yemekhanenin başka taraflarını kolaçan etmeye gitmişti. Bazı hükümlüler yemeklerini bitirmeden çanaklarını ileri sürerlerdi. Av bekleyen kurtlar hazırdı hemen. Kim elini çabuk tutarsa onun elinde kalırdı.

Şuhov'la Pavlo kalan çorba çanaklarını saydılar, herkesin payı duruyordu. Şuhov tanesi bol çorbalardan ötekini Tiyurin'e götürmesi için Pavlo'ya verdi. Pavlo da bunu ağzı kapaklı yassı bir kaba doldurdu. İnsan bunu kaputunun altına sokup kolayca dışarı çıkarabilirdi.

Tepsileri verdiler. Pavlo iki kişilik çorba çanağının, Şuhov ise iki çorba çanağının başına oturdular. Kimsenin kimseyle konuşacak bir şeyi yoktu. Kutsal yemek yeme saati başlamıştı.

Şuhov şapkasını çıkarıp dizine koydu. Kaşığını iki çanağa ayrı ayrı daldırdı. Eh, kötü sayılmazdı;

arada bir balık parçaları da geliyordu kaşığa. Aslında çorba akşamleyin sabahkinden daha suluydu. Çünkü iş yapabilmeleri için hükümlülerin sabahları doyurulmaları gerekiyordu. Akşamları ise uyuyacaklardı nasıl olsa, doymasalar da olurdu.

Şuhov önce çorbasının üstteki sulu kısmını başladı içmeye. Üst üste, üst üste kaşıklıyordu... Sıcacık çorba karnına girip oradan bir haz dalgası şeklinde bütün vücuduna yayıldı. Miğdesi durmadan daha daha fazla istiyordu. Oh! Ne kadar hoştu! Hükümlünün dört gözle beklediği kısa ve çok zevkli bir andı bu!

Şuhov o an bütün küskünlüğünü unutmuştu. Ne yıllar süren hükümlülüğüne, ne çalışma saatlerinin uzunluğuna, ne de kesilen pazarlara kızıyordu şimdi. Kafasındaki tek düşünce bütün bu sıkıntıları atlatacağıydı. Tanrı ömür verirse kara günlerin hepsinin de üstesinden gelirdi.

Her iki çanağın üstündeki sulu kısmı içip bitirince Şuhov birini ötekinin içine boşalttı. Boşalan çanağı kaşığıyla bir güzel sıyırdı. Böylesi daha rahattı, insan hiç olmazsa ikincisini gözleriyle, eliyle korumak zorunda kalmıyordu.

Gözler serbest kalınca ister istemez başkalarının çanağına kayıyordu. Yanındaki arkadaşının çorbası sudan başka bir şey değildi. Mutfaktaki pezevenkler sanki kendileri hükümlü değillermiş gibi kazık atıyorlardı arkadaşlarına.

Şuhov çanağın dibinde kalan lahanaları yemeye başladı. İki çanak çorbada yalnız bir parça pa-

tates düşmüştü payına. O da Sezar'mkine rasgelmişti. Patates de ne patatesti ya! Orta boyda, don çalmış, sertleşmiş, tatlımsı bir şey. Balık derseniz,, yok gibi bir şeydi. Bel kemiğine yapışmış ufak et parçacıkları... Gene de bütün kılçıkların, solungaçların etini sıyırıp özünü emmek faydalı bir şeydi. Bütün bunlar vakit alıyordu. Ama Şuhov'un başka yapacak işi yoktu. Üstelik bayramlık bir gündü o gün. Hem öğle, hem de akşam yemeklerinde ikişer kap düşmüştü payına, insan böyle bir iş için bütün öteki işleri bırakabilirdi.

Yoksa tütün almak için Letonyala'nm yanına mı gitseydi? Bu işi sabaha bir aksa belki o zamana kadar tütün kalmazdı.

Şuhov, hiç ekmek yemiyordu, iki kap yemeğin yanında bir de ekmek fazla kaçardı. Ekmek yarına kalmalıydı. Şu miğde denen şey hayınm tekiydi, bir gün önceki tokluğunu hiç hatırlamazdı ama gelecek günler için durmadan, durmadan isterdi.

Yemeğini yerken sağma soluna pek aldırdığı yoktu Şuhov'un. Çünkü kendine verilenden fazlasına göz koymazdı. Hakkıyla aldıkları başkaydı. Bununla birlikte karşıda, bir masa ilerde boş olan yere, Y - 81 numaralı, uzun boylu bir ihtiyarın oturduğunu gördü. Şuhov onun 64 üncü iş kolundan olduğunu biliyordu. Paket sırasında beklerken 64 üncü iş kolunun kendi iş kolu yerine «Sosyalist Hayat Sitesine çalışmaya gittiğini işitmişti. Adamlar bütün gün o kuru ayazda, Allah'ın kırında, ateş ya-

kıp ısmamadan tel örgü çekecekleri direkleri döşemeye başlamışlardı.

Bu ihtiyarı hakkında Şuhov'a çok şey anlatmışlardı. Zavallı yıllardır kamplarda sürünüyordu. Genel afların hiçbiri ona dokunmuyor, onar yıllık cezaların biri bitince ötekini dayıyorlardı.

Şuhov şimdi onu daha yakından görüyordu. Kamp yaşantısının kamburlaştırdığı sırtlar yanında onunkisi daha bir dik duruyordu. Omzunun yüksekliğini görenler sıranın üstüne bir şey daha koyup da oturduğunu sanırlardı. Çektiği hayat sıkıntıları adamın kafasında tek saç bırakmamıştı. Gözleri bir noktaya çakılı gibiydi, ne karşısındaki Şu-"hov'u görüyor, ne de sağıyla soluyla ilgileniyordu. Sulu çorbasını, kullanmaktan gedik gedik olmuş tahta kaşığıyla içiyordu. Fakat çorba içişi de başkaydı onun. Öteki hükümlüler gibi çanağının üstüne abanmıyor, dimdik oturarak kaşığını ağzına götürüyordu. Ağzında tek dişi kalmamıştı adamın. Ekmeği sertleşen diş etleriyle ısırıp çiğniyordu. Yüzü iyice çökmüştü fakat bu çökkünlükte düşkün, sakat bir insanın zavallılığı yerine aşınmış bir kayanın sertliği esmerliği vardı. Çatlaklar, koyu lekeler içindeki iri elleri onun uzun yıllar süren kamp yaşantısı içinde az şey çekmediğini gösteriyordu. Adamın duruşu bile zorluklara karşı direnişini anlatmaya yeterdi. Üç yüz gramlık ekmek dilimini herkes gibi bulaşıklar içindeki masaya değil, yıkanmış bir bez parçasının üstüne koymuştu.

Fakat Şuhov'un onu öyle uzun uzun inceleye-

www.cizgiliforum.com
enginel

cek vakti, yoktu. Çorbasını bitirince kaşığını yalayıp çizmesinin koncuna soktu. Ondan sonra şapkasını başına geçirdi, Sezar'mkiyle kendi tayınını aldı, barakadan dışarı yürüdü. Yemekhaneden çıkış başka bir kapıdandı. Orada da iki hükümlü görev almıştı; bunların yaptıkları tek şey, sürgüyü çekip çıkmak isteyenleri dışarı bıraktıktan sonra kapıyı arkadan sürgülemekti.

Şuhov'un karnı tok, sırtı pekti; keyfi yerine gelmişti. Yatma kampanasına fazla vakit kalmamakla birlikte Letonyalı'ya gitse iyi olacaktı. Tayınları bırakmak için 9 uncu barakaya uğramadan doğruca 7 nci barakanın yolunu tuttu.

Ay iyice yükselmişti; kenarları düzgün kesilmiş temiz, beyaz bir ışık yuvarlağıydı sanki. Gökyüzü baştanbaşa aydınlıktı. Şurada burada yıldızların en parlakları görünüyordu. Şuhov'un hele gökyüzüne bakacak hiç vakti yoktu. Zaten insan buna soğuktan fırsat bulamazdı. Özgür işçilerin söylediklerine bakılırsa ayaz geceleri —30 a, sabaha doğru ise —40 a düşüyordu.

Uzaklardan bazı sesler geliyordu. Bunlar köyde çalışan traktörle, yol yapımındaki kepçe makinesinin sesleriydi. Kampın içinde gidip gelenlerin keçe çizmeleri karda gırç gırç ediyordu.

Durgun bir hava vardı.

Şuhov satın alacağı ev tütününün bardağına her zamanki gibi gene bir ruble ödeyecekti. Oysa böyle bir tütün dışarda iki rubleydi. Daha pahalıları da vardı tabii. Bu gibi iş kamplarında her şey dı-

şardakilerden ayrı bir fiyata alınır satılırdı; çünkü para az bulunan bir şeydi ve değeri de ona göreydi. Bu kamp çalışmaları karşılığında hükümlülere, metelik ödenmezdi. (Oysa Üst - İjme'de Şuhov ayda 30 ruble alırdı.) Dışardaki akrabalardan gönderilen para ise hükümlülere ödenmez, adlarına yazılı bir hesapta biriktirilirdi. Her hükümlü hesabından ödenmek üzere kamp kantininden ayda bir kere tuvalet sabunu, küflü kurabiye, «prima» marka berbat sigaralar gibi ıvır zıvır şeyler alabilirlerdi. Ama aldığınız öteberi sonradan hoşunuza gitmezse geriye veremezdiniz. Çünkü mal, önceden komutanlığa verilen satmalma dilekçesine göre getirtilmiş, parasıda kesilmişti. İsterseniz öylece bırakıp gidebilirdiniz.

Şuhov parayı özel işlerden elde ederdi. Eski postallardan terlikler dikip satar (çifti iki rubleye), kaput ceket onarırdı (eskiyen yerin büyüklüğüne göre parası da değiştirirdi).

7 nci baraka 9 uncu gibi iki büyük bölmeden meydana gelmiyordu. 7 nci baraka, kapıları uzun bir koridora açılan on iki odadan oluşuyordu. Bunlardan on tanesine dörder katlı yedişer ranza atılmış, her birine bir iş kolu sıkıştırılmıştı. Odalardan bir uçtaki ayakayolu olarak kullanılıyor, öbür uçtakinde baraka kıdemlisi kalıyordu. Baraka kıdemlisinin yanına bir de ressamlar yerleştirilmişti.

Şuhov, Letonylı'nın bulunduğu odaya girdi. Letonyalı alt ranzalardan birinde yatardı. Şuhov içeri girdiğinde ayaklarını karyola demirine dayamış, bir hemşehrisiyle kendi dilinden konuşuyordu.

Şuhov yanma sokuldu adamının. «Merhaba! - Merhaba!» Beriki Şuhov'u gördüğü halde ayağım bile indirmedi. Burası küçük bir odaydı; herkesin girenden çıkandan haberi olur, konuşulanları herkes işitir, dinlerdi. Bunu ikisi de bildikleri için hal hatır sormaya, havadan sudan konuşmaya başladılar.

Odadakiler gene kendi havasına dalınca (Kore savaşına Çinli'ler de karıştığına göre bundan yeni bir dünya savaşının çıkıp çıkmayacağını tartışıyorlardı.) Şuhov, Letonyalı'nm kulağına eğildi.

— Tütün var mı?

— Var.

— Hadi göstersene!

Letonyalı ayağını aşağıya indirerek ranza aralığında doğruldu. Aslında pintinin tekiydi şu Letonyalı, bardağı doldururken bir içimlik fazla gidecek diye ödü patlardı.

Letonyalı keseyi getirdi, ağzını açtı.

Şuhov bir tutam tütün alarak avucunun içine koydu. Geçen seferkinin aynıydı; rengi, kıyımı... Burnuna götürüp kokladı, hiç farkı yoktu. Letonyalıya dönerek:

— Ötekine pek benzemiyor, dedi.

— A, benzemiyor da ne demek? Bendeki hep ;aynı tütündür, hiç değişmez.

— Peki, peki! Sen bana şimdilik sıkı sıkıya bir bardağı plastikti ama Şuhov bunun cam bardaklara rım.

Şuhov'un «sıkı sıkıya» demesinin nedeni, berikinin bardağa hiç sıkıştırmadan vermesiydi.

Letonyalı yastığının altından daha şişkin bir kese çıkardı, dolabından da bardağını aldı. Adamın bardağı plâstikti ama Şuhov bunun cam bardaklara denk olduğunu ölçerek görmüştü.

Letonyalı bardağı doldururken Şuhov tütünleri üstten parmağıyla bastırıyor, bir yandan da:

— İyi sıkıştır şunu, iyi sıkıştır, diyordu.

Letonyalı gene kızmıştı.

— Ben biliyorum ne yapacağımı!

Ondan sonra bardağı çekti aldı; bir taraftan tütünü dökerken bir taraftan da üstünden yavaş yavaş yavaş bastırmaya başladı.

O anda Şuhov da düğmelerini çözmüştü. Ceketinin astarıyla pamuk dolgusu arasına soktuğu kâğıt parayı üstten elledi. Yerinde duruyordu. Her iki eliyle birden bu kâğıt parçasını alttan üstten ite ite ceketin başka bir yerindeki yırtığa doğru sürmeye başladı. Yırtığın ağzı iki dikişle üstünkörü kapatılıvermişti. Para deliğe yaklaşınca parmaklarıyla ipi söktü, iki parmağını delikten içeri daldırdı, uzunca katlanan kâğıtları bir daha katlayarak delikten dışarı çıkardı. Yıpranmış, hışırtı çıkarmayan iki tane birer rublelikti bu.

Odadaki] erden biri avazı çıktığı kadar bağırıyordu.

— Bıyıklı amcanın (1) sana acıyacağını mı sa-

fi) Stalin. (Çeviren)

nıyorsun? Herif öz kardeşine değer vermiyor da senin gibi avanakların gözünün yaşına mı bakacak!

Özel kampların en iyi tarafı, hükümlülerin canlarının istediği gibi konuşabilmeleriydi. Ama Üst - İjme'de öyle miydi ya! Birinin kulağına eğilip de: «dışarda» kibrit sıkıntısı çekildiğini söyleseniz sizi. hücreye tıkarlar, üstelik, bir on yıl daha bindirirlerdi. Burada boğazınızı yırtarcasma atıp tutsanız, kimsenin umurunda değildi. Ne gammazlar yukarıya yetiştirirler, ne de yukardakiler kulak asarlardı.

Burasının tek kötü tarafı insanın konuşacak, fazla vaktinin olmamasıydı...

Şuhov sızlanmaya başladı.

— Sen de hepden gevşek doldurdun,

— Peki, peki; al işte!...

Letonyalı böyle söyleyerek bardağın üstüne bir tutam tütün daha koydu.

Şuhov iç cebinden kesesini çıkararak bardağı bunun içine boşalttı. Hem denemekten vazgeçerek, hem de ilk saracağı sigarayı daha rahat bir zamanda içmeyi tasarlayarak:

— Hadi, ikinci bardağı da ver, dedi.

Letonylı'yla bir sürü daha çekiştikten sonra ikinci ölçeği de kesesine boşalttı; iki rubleyi verip eliyle bir selâm çakarak oradan uzaklaştı.

Odadan dışarı çıkan Şuhov kendi barakasına, doğru koşmaya başladı. Paketini alan Sezar'ı orada karşılamak istiyordu.

Fakat Sezar alt ranzada yatağının üstüne çoktan oturmuş, evden gelen yiyeceklerini yerleştirmek-

teydi. Yiyeceklerin bir kısmı yatağının üstündeydi, bir kısmı ise dolaba girmişti. Şuhov'un yattığı ranzanın gölgesi düştüğü için, üstelik barakanın loş oluşundan, Sezar'm getirdiği şeyler görünmüyordu.

Şuhov iki büklüm eğilerek başını eski kaptanın ranzasının altına soktu. (Altta Sezar'ın yatağı vardı.) Elinde Sezar'm akşam tayınını uzatıyordu.

• — Ekmeğinizi alın, Sezar Markoviç!

Şuhov, «E, demek paketinizi aldınız ha?» diye başlamadı konuşmaya; çünkü böyle bir konuşma, arkadaşına, sırada beklediğini, bu yüzden yiyeceklerden kendi payına bir şeyler düşmesi gerektiğini hatırlatmak olurdu. Ama o bunu başka türlü söylemişti. Şuhov sekiz yıllık kamp yaşantısından sonra bile çakallaşmayan bir insandı. Üstelik yıllar geçtikçe çakallığm kötülüğüne daha çok inanıyordu.

Ne var ki insan gözlerinin efendisi değildi. Şuhov, bir hükümlüde olması gereken, gözlerinin atmaca keskinliğiyle bir anda yatağın üstündeki, dolaptaki yiyeceklerin hepsini kolaçan etti. Kâğıtları iyice açılmadığı, torbalarının ağızlarının çözülmediği halde, koku alma duygusunun da yardımıyla, paketten çıkan şeyleri birer birer anladı. Sezar'a sucuk, süzme yoğurt, kaim bir isli balık, domuz yağı, kokulu gevrekler, değişik kokulu kurabiyeler, iki kilogram kadar kesme şeker, tereyağı göndermişti ailesi. Ayrıca sigaralar, pipo tütünü ve buna benzer şeyler de vardı.

Bütün bunları, «Ekmeğinizi alın, Sezar Markoviç!» derken görmüştü. Evinden yiyecek paketi ge-

len bütün hükümlüler gibi şaşıran, heyecanlanan, hattâ sarhoş olan Sezar elini salladı.

— Hadi o da senin olsun.

Bir öğünlük sebze çorbası ve 200 gramlık tayın, yiyecek paketi almış olmasından dolayı, Sezar'm Şuhov'a yaptığı bağışın tümüydü.

Şuhov bunu anlar anlamaz daha fazla üstelemedi. Demek çeşit çeşit yiyecek arasında payına düşen bu kadardı! Öyleyse boşu boşuna ağzının suyunun akmasına bir sebep yoktu.

400 gram ekmeğin üstüne bir 200 gram daha gelmişti. En azından bir 200 gram da şiltesinde vardı. Ertesi sabah verilecek tayınla birlikte birçok ekmeği oluyordu. Bunun bir kısmını sabahleyin yer, bir kısmını da iş yerine götürürdü. Varsın şiltesindeki ekmek dursundu, iyi akıl etmiş de şiltenin içine sokmuştu. Yoksa 75 inci iş kolundaki adammki gibi dolabından çalmırsa kimseye derdini anlatamazdı.

Birçokları paketi gelen hükümlüleri tüyü yolunacak bir kaza benzetirlerdi. Oysa koskoca paket göz açıp kapayıncaya kadar biterdi. Bir nice hükümlü vardı ki, paketi gelene kadar fazladan bir çanak çorba için kıvranır durur, ötekiler gibi izmarit avcılığına çıkardı. Paket gelince muhafıza, kolbaşma, hele paket postanesinde çalışan yardakçıya koklatmadan olur muydu? Yoksalıdam türlü numaralarla paketi bir hafta oyalar, duyuru tahtasına yaz-

dırmazdı. Sonra gelen paketlerin saklanması emredilen ambarın memuru vardı. (Sezar ertesi sabah, yapacaktı bu işi. Hırsızından, uğursuzundan korumak için malını bir torbaya koyup teslim edecekti) Ambar görevlisine kendi elinle vermezsen, o ucundan kıyısından daha çoğunu yerdi. Bütün gün başkalarının mallarıyla bir odaya kapanan ambar sıçanının ne yaptığını nerden bilecektin? Peki, Şuhov gibi yardımı dokunanlara bir şey yok muydu? Ya hamama gidince ne kadar berbat da olsa bornozun düzgüncesini atan hamamcı ne olacaktı? Ya. berber? Sakal tıraşı yaparken usturasını bir kâğıda, sileceği yerde insanın çıplak tenine silen berber de vardı sırada. Az da olsa üç - beş sigarayla onun da gönlünü almak gerekirdi. Hani postane görevlisine? Mektuplarının atılmaması, gelenlerin zamanında verilmesi için o da bir şeyler isterdi. Bir gün çalışmaya gitmemek için doktoru da görmeliydi. Sırada bir de yatak komşusu ve dolap arkadaşı vardı (Sezar'la eski kaptan gibi) Bu kadar yakınındaki bir insan boğazından geçen lokmaları sayarken hangi vicdansız tutup da ona bir şeyler vermezdi?

«Komşunun tavuğu komşuya kaz görünür» derler. Şuhov komşusunu kıskanacak insanlardan değildi, hele elin malına hiç mi hiç göz koymazdı.

Şuhov keçe çizmelerini çıkarıp kendi karyolasına tırmandı, orada elliğinin içinden aldığı çelik parçasını incelemeye başladı. Yarından tezi yok güzel bir taş bulacak, çelik şeridi bileyerek esaslı bir ayakkabıcı bıçağı yapacaktı. Sabahları ve akşamla-

rı bu işe uğraşırsa her halde dört günde kıvrık uçlu keskin bir bıçak yapabilirdi.

Ama sabaha kadar onu iyi bir yere saklaması gerekiyordu. Bu iş için de en uygun yer ranzanın başlık kısmının altıydı. Hazır alt kattan eski kaptan yokken, adamın gözüne toz toprak dökmeden. Şuhov içi talaşla, kırpıntılarla dolu ağır şiltesinin ucunu kaldırarak demir parçasını altına sakladı.

Komşu ranzaların üst katındaki arkadaşları ne yaptığını görmüşlerdi, fakat Şuhov'un ne bapdist Alyoşka'dan, ne de kardeş - Estonyalı'lardan korkusu yoktu.

O sırada hıçkıra hıçkıra ağlayarak Fetyukov girdi içeriye. Başını önüne eğmiş, iki büklüm olmuştu. Çanak yalama yüzünden gene dayak yemiş olacak ki, ağzı burnu kan içindeydi. Arkadaşlarının yüzüne bakmadan, fakat gözyaşlarını da gizlemeksizin barakayı boydan boya geçerek kendi yatağına çıktı ve şiltesinin üstüne kapandı.

Gene de acıyordu insan bu adama. Kamp yaşantısını sonuna kadar götüremiyeceği belliydi. Ne yapması, ne yapmaması gerektiğini daha öğrenememişti.

Fetyukov'un peşinden eski kaptan daldı barakaya. Çok neşeliydi, elinde bir çaydanlık dolusu iyi cins çay vardı. Her ne kadar barakada da iki fıçı dolusu çay bulunuyorsa da buna çay demek için bin tanık isterdi. Ilık, rengi çaya benzemeyen bir suydu bu. Fıçıların çürümüş tahta kokusu içine sinmişti. Sıradan hükümlüler hep bu çayı içerdi. Buynovski,

www.cizgiliforum.com
enginel

Sezar'dan aldığı bir avuç çayı çaydanlığa attıktan sonra üstüne kaynar su doldurmak için dışarı fırlamıştı. Ranzanın ucundaki yemek dolabının başına çöktüğü zaman sevinçten ağzı kulaklarına varıyordu.

— Kaynar su doldurayım derken az kalsın parmaklarımı yakıyordum, dedi sanki bundan övünülecek bir şey varmış gibi.

Alt katta Sezar yatağının üstüne serdiği kâğıdı çıkarıp çıkarıp bir şeyler koyuyordu. Şuhov bunları ranza tahtalarının aralığından görüp gene ağzının suları akmasın diye hemen şiltesinin ucunu bıraktı. Adamların Şuhov'suz işleri yürümüyor olacak ki, Sezar iki ranza aralığında doğruldu, Şuhov'a bakarak göz kırptı.

— Hey, Denisoviç, versene senin şu on günlüğü.

Küçük cep çakısı (1) demekti bu. Şuhov'un gerçekten bir çakısı vardı, bunu da ranzanın baş ucundaki bir yarıkta saklardı. Hani şöyle ikiye katlanan orta parmak büyüklüğünde bir şeydi ama bir çalışta dört parmak kalınlığında domuz yağını ustura gibi keserdi. Şuhov bu çakıyı da kendisi yapmıştı; sık sık biler keskinleştirirdi.

Elini yarığa sokarak çakıyı çıkardı.

Sezar göz kırptı, işinin başına döndü.

Küçük bir çakı bile bir kazanç kapısıydı. Gel

(1) Arandığında cep çakısı çıkan hükümlüler on gün hapsediliyordu. (Çeviren)

gelelim muhafızların eline geçerse göreceği de vardı. Onun için birisi onun çakısını alıp sucuğunu kestikten sonra kargılığında zırnık koklatmazsa o insanın yüreği taştan demekti.

Bu durumda Sezar, Şuhov'a yeniden borçlanmış oluyordu.

Ekmek, bıçak işleri yoluna girdiğine göre sıra tütün meselesine geliyordu. Şuhov da öyle yaptı. Keseyi koynundan çıkararak ödünç aldığı kadar tütünü avucuna koydu, komşusu Estonyalı'lara uzattı. Bir de teşekkür etti.

Tütünü alan Estonyalı'nın dudakları gülümser gibi gerildi, sonra ötekiyle vıdır vıdır konuşarak verilen tütünden bir sigara sardılar. Anlaşılan Şuhov'un tütünün ne menem bir şey olduğunu denemek istiyorlardı.

Güle güle içsinlerdi, her halde tütünü önlarmkinden daha aşağı değildi. Şuhov kendi de bir sigara tellendirmek isterdi ama içinden bir ses, ona, gece yoklamasının çok yakın olduğunu söylüyordu. Kısa bir süre sonra nöbetçi muhafızlar barakaları kolaçan etmeye gelirlerdi. Böyle olunca sigarayı çıkıp koridorda içmesi gerekiyordu. Fakat yukarıda, ranzada keyfi yerindeydi Şuhov'un, sırtı birazcık ısınmıştı. Oysa baraka hiç de sıcak değildi, tavandaki kırağı örtüsü olduğu gibi duruyordu. Şimdilik insan soğuğa katlanabiliyordu, fakat kimbilir geceleyin gene buz kesecekti.

Şimdi de sıra ekmeğine gelmişti. Şuhov 200 gramlık dilimi çıkararak acele etmeden ısıra ısıra

yemeğe başladı. İstemediği halde aşağıdaki konuşmaları dinlemekteydi .Sezar'la eski kaptan çay içiyorlardı.

— Buyurun, kaptan, çekinmeden alın! Bakın şu isli balık, şurada sucuk var.

— Teşekkür ederim, alırım.

— Francalaya da yağ sürün. Gerçek Moskova francalası.

— Hey gidi dünya hey! İnsanın hâlâ bir yerlerde francala yapıldığına inanası gelmiyor. Birdenbire kendimi bu bolluk içinde görünce aklıma ne geldi biliyor musunuz? Bir keresinde Arhangelsk'te...

Barakanın bir bölmesindeki iki yüz ağızdan birden yükselen uğultuya rağmen Şuhov demir putrele vurulduğunu işitmişti. Fakat kimse bunun farkında değildi. Hemen bunun peşinden de, kırmızı yüzlü, ufak tefek bir adam olan «Burnu büyük» dedikleri bir muhafız girdi içeriye. Muhafızın elinde bir kâğıt tutuşuna ve tavırlarına bakılırsa barakaya sigara içenleri yakalamak, ya da içerdekileri yoklamaya çıkarmak için değil, birini aramak için geldiği anlaşılıyordu.

Kâğıda bir kere göz atan Burnubüyük.

— 104 üncü iş kolu nerede? diye sordu.

— Şu tarafta.

Estonyalı'lar hemen sigaraları söndürerek dumanı elleriyle dağıttılar.

— Kolbaşmız kim?

Tiyurin ayaklarım biraz aşağıya sarkıttı.

— Bir şey mi var?

— Fazla giyeceği çıkan iki kişinin savunması hazır mı?

Gözünü kırpmadan cevap verdi Tiyurin:

— Yazıyorlar.

— Şimdiye kadar vermeleri gerekirdi.

— Adamların doğru dürüst okuma yazmaları, yok, hemen yazabilirler mi? (Sezar'la eski kaptandan söz ediyordu Tiyurin. Doğrusu yaman adamdı, hiç lâfın altında kalmazdı) Üstelik kalem yok, mürekkep yok.

— Neden yokmuş, olması gerek.

— Bırakıyorlar mı? Alıyorlar, geriye getirmiyorlar.

— Bak, kolbaşı, sen fazla konuşuyorsun. Tıkarım vallahi içeriye! (Burnubüyük böyle söylemekle birlikte fazla kızgın görünmüyordu) Yarın iş başı vurmadan önce savunmalar muhafız amirliğinde bulunacak. Ayrıca giymelerine izin verilmeyen bu şeyleri ambara bıraksınlar. Anlaşıldı mı?

— Anlaşıldı.

(«Eh, kaptan vartayı atlattı!» diye geçirdi içinden Şuhov. Oysa kaptan, dünyadan haberi yok, bir yandan çayını içerken, bir yandan tatlı tatlı anlatmaktaydı.)

Burnubüyük gitmiyordu.

— Anlaşıldı demek. Peki sende Ş - 311 diye birisi var mı?

Tiyurin vakit kazanmak için.

— Bendeki çizelgeye bir bakayım, dedi. Bu Al-

lahın belâsı numaralar insanın aklında kalmıyor ki! (Amacı kaptanın cezasını bir gece ertelemek, hiç olmazsa yoklama saatine kadar adamın rahatım bozmamaktı.)

Ama Burnubüyük bağırdı:

— Buynovski burada mı?

Kaptan:

— Buradayım! diyerek Şuhov'un ranzasının altındaki sığınağından dışarı fırladı.

Erken öten horozun boynunu koparırlarmış.

— Buynovski sen misin? Ha, evet, numaran Ş - 311. Hadi hazırlan.

— Nereye?

— Kendin daha iyi bilirsin.

Eski kaptana derin derin göğüs geçirmekten başka bir şey kalmıyordu. Karanlık ve fırtınalı bir gecede zırhlısını azgın dalgaların arasından kurtarmak şu anda arkadaş sohbetini bırakıp kamp hapisanesine girmekten daha kolay olsa gerekti.

Sesi daha bir alçalarak:

—- Ka,ç gün? diye sordu.

— On. Hadi, fazla sallanma!

Bu sırada baraka nöbetçileri bağırmaya başladılar:

— Hadi yoklamaya! Hadi yoklamaya! Çıkm dışarı!

Böyle hep bir ağızdan bağırdıklarına göre yoklamayı alacak muhafız barakaya girmiş olmalıydı.

Kaputunu alsa iyi olur mu diye kaptan dönüp ranzasına baktı. Fakat alsa bile hapishanede çı-

karttıracaklanna göre ceketiyle gitmesi uygun olacaktı. Volkovoy'un bu cezayı unutacağını uman eski kaptan (Volkovoy böyle şeyleri unutur muydu hiç!) hazırlık yapmamış, ceketinin bir tarafına biraz olsun tütün saklamamıştı. Cebine koyup götürse bir işe yaramayacaktı, çünkü aramada hemen ortaya çıkacaktı.

Gene de şapkasını bulup giyene kadar Sezar onun eline birkaç sigara sıkıştırdı.

Bir hayli bozulan kaptan 104 ün adamlarına dönerek başıyla selâm verdi.

— Hadi, arkadaşlar, hoşça kaim!

Ondan sonra da Burnubüyük'ün ardından yürüdü.

Arkasından birkaç kişi bağırdılar!

— Cesaretin kırılmasın! Kendini koy verme!

Başka ne diyebilirlerdi ki! Kamp hapisanesini 104 üncü iş kolu yaptığı için orasının nasıl bir yer olduğunu biliyorlardı. Duvarları taştı, tabanı çimento. Hücrelerde pencere yoktu. Odalarda soba yanardı ama içerisi ısınsın diye değil de, duvarlardaki buz erisin de döşemede su biriksin diye... Kuru bir tahta üzerinde yatan cezalı sabaha kadar dişlerini birbirine vururdu. Günde 300 gram ekmek; üçüncü, altıncı, dokuzuncu günde de birer çanak sebze çorbası verirlerdi.

Oh gün, dile kolay!... Burada on gün hücreye kapatılmak insanın ömür boyu sağlığını yitirmesi demekti. En azından verem olur, hastane köşelerinde sürünürdü.

On beş günlüğüne kapatılanlar ise cezanın sonunu görmeden kara toprağa girerlerdi.

Onun için buradakiler hücreye düşmedikleri sürece kendilerini mutlu sayarlar, düşmemek için de -dua ederlerdi.

Baraka kıdemlisi kapıda durmuş bağırıyordu:

— Hadi, çıkın artık. Üçe kadar sayacağım. O zamana kadar çıkmayan olursa numarasını alır muhafıza veririm.

Şu baraka kıdemlisi, orospu çocuklarının en önde geleniydi. Geceleyin onlarla birlikte aynı barakada kapalı kaldığı halde kendini bir bok sanır, herkese cart - curt ederdi. Ödü patlardı hükümlülerin bu heriften. Gücünün yetmediklerini yukarıya şikâyet eder, güçsüzleri kendisi ezerdi. Bir kavgada parmağının teki koptuğu için sakat sayılıyordu, oysa suratına bakan onun nasıl bir haydut olduğunu hemen anlardı. Gerçekten de haydutluktan hüküm giymişti, gel gelelim ceza yasasının 58 inci maddesinin 14 üncü fıkrası gereğince onu bu kampa sürmüşlerdi.

Kızdığı adamın numarasını yazıp muhafıza vermesi işten bile değildi. Ondan sonra gelsin iki gün hücre cezası. Doğal olarak gündüzleri çıkıp çalışmak şartıyla. Adamın ihtarına kadar ağırdan alan hükümlüler birden canlanarak kapıya doğru yürüdüler. Üst ranzadan kendilerini aşağıya atanlar ötekilerin peşinden koşuyorlardı.

Sarıp hazırladığı sigarasını yakmaya fırsat bulamayan Şuhov çevik bir hareketle aşağıya indi, he-

men keçelerini ayağına geçirdi. Tam gitmek üzereydi ki, gözü Sezar'a takıldı. Zavallıcık yiyeceklerle ortada kalakalmıştı. Bu sefer yaranmak için değil, sırf ona acıdığından Şuh ov oradan ayrılmadı. Şu Sezar da kamp yaşantısını öğrenememiş gitmişti. Ne vardı paketini alır almaz yiyeceklere çullanacak? Yoklama saatine kadar onları ambara götürse daha iyi etmez miydi? Yoklamadan sonra yemek için bir sürü vakti vardı. Şimdi bu kadar öte beriyi ne yapacaktı? Hepsini torbaya doldurup yoklamaya götürse beş yüz kişinin maskarası olurdu. Burada bırakması ise hiç uygun değildi, yoklamadan ilk dönenler her şeyi siler süpürürlerdi: (Üst - Ijme'de bu işler daha kötüydü. Çalışmadan dönüşte hırsızlar ellerini çabuk tutup barakaya herkesten önce girerler, dolaplarda ne var, ne yok alırlardı.)

Sezar'm eli ayağı birbirine dolaşmıştı. Ne yapacağını bilemediği için sucuğu, domuz yağını kaparak birer birer koynuna soktu. Aklınca hiç olmazsa bunları kurtaracaktı.

Şuhov onu bu durumda görünce daha çok acıdı.

— Bak, Sezar Markoviç, dedi. Şu gölge yere iyice sin, herkes çıkana kadar yerinden kıpırdama. Muhafız koğuş nöbetçileriyle birlikte ranzaları teker teker dolaşmaya başlayınca sen de gizlendiğin yerden çıkar, hasta numarası yaparsın. Ben yoklama biter bitmez herkesten önce koşar gelirim. Tamam mı?

Böyle diyerek kapıya koştu.

Kapıdan çıkan kalabalığın arasından kendine zorla yol açmaya çalışırken bir yandan da elindeki sarma sigarayı ezdirmemeye çalışıyordu. Barakanın iki bölmesi arasındaki koridorda ve daha ilerdeki sahanlıkta fazla bir itiş kakış yoktu. Çünkü herkes karşılıklı duvarlara yaslanmış, ortada bir kişinin geçebileceği bir aralık bırakmışlardı. Herkes gittikten sonra bu akıllı duvar yarasaları en son çıkacaklardı. Bütün gün ayazda anaları ağladığı halde burada dışarıya on dakika geç çıkmak onlar için büyük bir kazançtı. Bugün duvar diplerini onlar kapmışlardı, zevkini de onlar çıkaracaklardı.

Başka bir sefer olsa Şuhov da bir yer bulup sinerdi. Ama o gün hiç öyle bir niyeti yoktu, geniş geniş adımlarla yürürken üstelik adamlara alaylı alaylı sırıttı.

— Ne o, lâpacılar, soğuktan pek mi korktunuz? Anlaşılan siz daha Sibirya soğuğu görmemişsiniz. Hadi, çıkın da kurt güneşinde biraz ısınm... Amca, ateşini ver de yakalım.

Şuhov sahanlıkta sigarasını yaktıktan sonra merdiven başına çıktı. Şuhov'un memleketinde ay ışığına şaka yollu «kurt güneşi» derlerdi.

Ay iyice yükselmişti. Bir süre sonra en yüksek noktasında olacaktı. Gökyüzünün yeşilimsi, soluk bir görünüşü vardı. Şurada burada parlak yıldızlar serpiştirilmişti. Yerlerde karlar, barakanın duvarları ay ışığmde bembeyazdı. Fenerlerin ışığı ölgünleşmişti.

Yandaki barakanın önünde bir kaynaşma var-

www.cizgiliforum.com
enginel

dı, hükümlüler çıkarak sıra oluyorlardı. Ötekinde de öyle. İnsanların uğultusundan çok ayaklarının karda çıkardığı kıtırdı işitiliyordu.

Merdivenlerden aşağıya inen beş kişi yüzleri kapıya dönük olarak yan yana durmuşlardı. Onların arkasındaki sırada üç kişi vardı. Şuhov bu üç kişinin yanma durdu. Sırada beklerken ekmek yemek, sigara içmek yasak değildi. Letonyalı yalan söylememişti. İyi tütünü vardı keratanın; hem kokusu, hem de içimi hoştu.

Şuhov'un peşinden hükümlüler birer ikişer iniyorlardı. Onun arkasında iki - üç sıra daha toplanmıştı. Sıraya girenler duvar dibine sığınanlara karşı hemen kızmaya başlıyorlardı. «Namussuzlar, hiç rahatlarını bozmazlar... Burada onların yüzünden donuyoruz...» diye küfürler yükseliyordu.

Hükümlüler merak edip de saatin kaç olduğuna hiç bakmıyorlardı. Çünkü kalk vuruşuyla kalkar, toplan işaretiyle toplanır, düdükle paydos yapar, kampana çalınca yoklamaya çıkar, oradan da yatmaya giderlerdi. Bu durumda saatin onlara ne gereği vardı?

Akşam yoklamasının saat dokuzda yapıldığı söylenirdi. Gel gelelim yoklama hiçbir zaman o saatte bitmez; iki kere, üç kere sayım yapılırdı. Saat ondan önce de yatağa giremezlerdi. Saaatin beşinde ise uyandırmak için başlarında biterlerdi. Moldavyalının iş başında uyuyup kalarak, paydostan sonra dönüş yoklamasına yetişememesinde şaşılacak bir şey yoktu. Hükümlülerin sırtı biraz ısındı mı, ora-

da sızar kalırlardı. Bir haftanın uykusuzluğu üst üste bindiği için çalışmaya götürülmedikleri pazarlar hükümlüler barakalarında bütün gün kütük gibi uyurlardı.

Şimdi de hükümlüler merdivenlerden aşağıya birbirlerini ite kaka iniyorlardı. Anlaşılan baraka kıdemlisiyle muhafız onları tekmeyle kovalamaya başlamışlardı. Sizi pezevenkler sizi, çoktan hakettiniz bunu!

— Ulan namussuzlar, duvara sindiniz de elinize ne geçti? Bu işin erkeni de bir, geçi de bir! Bir ani önce çıksanız da yoklama bitse kötü mü olurdu?

Bütün barakadakileri söküp dışarı atmışlardı. 400 kişi 80 sıra olurdu. Sonradan gelenler, önce[1] beşerli sıraya girdiler, daha sonrakiler karman çorman durdular.

Merdivenlerde duran baraka kıdemlisi bağırmaya başladı.

— Hey, arkadakiler, beşerli sıra olun!

Fakat orospu döllerinin sıraya miraya girdikleri yoktu.

En arkadan Sezar göründü, hasta numarasıyla iki büklüm, ağır ağır yürüyordu. Onun yanında barakanın her iki bölmesinden ikişer nöbetçi ve bir de topal bir hükümlü. Sezar'ı arkaya göndererek ötekileri ön sıraya durdurdular. Şuhov böylece üçüncü sıraya düşmüş oluyordu.

Muhafız da merdivenlere çıktı. Sıtma görmemiş sesiyle kuyruğun sonundakilere bağırmaya başladı.

— Beşerli sıra olun! Beşerli sıra olun!

Koğuş kıdemlisi onun peşinden daha da yüksek bir sesle haykırdı.

— Beşerli sıra olun!

Fakat namussuz heriflerin buna aldırdığı mı vardı ki!

Koğuş kıdemlisi hızla merdivenlerden aşağı inerek oraya buraya koşturdu, kiminin anasına küfretti, kiminin ensesine patlattı.

Fakat hep de zayıflara, sesi çıkmayanlara çatıyordu.

Herkes sıraya girince geriye döndü ve muhafızla birlikte saymaya başladılar.

— Bir! İki! Üç!

Sayıdan geçenler tabana kuvvet barakaya koşuyorlardı. O günlük baştakilerle hesaplaşma bitmişti artık.

Ama yeni baştan bir sayım daha olmazsa hesaplaşma bitmiş demekti. Bu salakların, odun kafalıların doğru dürüst sayı bile bildikleri yoktu. Okuma yazma bilmeyen bir sığırtmaç dahi sürüsünde kaç inek bulunduğunu sürünün arkasında yürürken bilirdi. Oysa bu sersemler önlerindeki adamları sayamıyorlardı.

Geçen kış kampta çizme kurutma odası yoktu,, herkesin keçe çizmesi sürekli yanında bulunurdu. İkinci, üçüncü, dördüncü kez yoklamanın tekrarlanması gerekince herkes hemen çizmelerini ayağına takar, kaput ve ceketlerini çıkaranlar giyinmeye lüzum kalmadan battaniyeye sarınarak dışarı fırlarlardı. Bu kış ise kurutma odası yapmışlardı; her

gün değilse bile iş kollarına üç günde bir sıra geliyordu. Bu bakımdan herkesin keçe çizmesi yanında olmayacağı düşünülerek, yoklamanın tekrarlanması durumunda hükümlüler barakanın bir bölmesine doldurulup öteki bölmeye geçerken teker teker sayılıyordu.

Şuhov barakaya en başta girmemişti, fakat kendinden önce gidenlerden de gözünü ayırmadı. Barakaya girer girmez ilk işi Sezar'ın yatağına koşmak oldu. Oraya varınca çizmelerini çıkardı, sonra sobanın yanındaki ranzalardan birine tırmanarak kuruması için çizmelerini oraya astı. Burada usul böyleydi, yeri erken gelen kapardı. Çizmesini koyar koymaz da Sezar'ın yatağına koştu. Şimdi orada ayaklarım altına alıp otururken bir yandan Sezar'ın yatağının başucundan öteberisini çalmasınlar diye göz kulak oluyor, öbür yandan da keçe çizmelerini getirenlerin kendininkileri bir kenara itmemelerine dikkat ediyordu.

Bir ara birisine bağırmak zorunda kaldı.

— Hey, kızıl saçlı, sen! Yoksa o çizmeleri kıçına sokmamı mı istiyorsun! Çizmelerini kurutmak istiyorsan orada bir yere as, fakat başkalarımnkine dokunma!

Hükümlüler sel gibi geliyorlardı barakaya. 20 nci iş kolundakiler bağırmaya başladılar.

— Hadi, keçelerinizi verin buraya!

Barakanın öteki bölmesinden olan bu iş kolunun adamları çizmelerini teslim etmeden içeri girerlerse işte o zaman ayıkla pirincin tasını. Herkes içe-

:ri girip kapılar kilitlendikten sonra aklı başına gelenler kıvranmaya başlarlardı.

— Ne olur, bay muhafız, bırakın da çizmelerimizi verelim.

O zamana kadar muhafızlar, muhafız amirliğinde toplanmış ve ellerindeki yoklama tahtalarından kaçan hükümlü var mı diye hesap yapıyor olacaklardı.

Şuhov'un o gün hiçbir şeye aldırdığı yoktu. İşte Sezar da yatağının bulunduğu ranzaların arasındaydı.

— Sağ olasın, İvan Denisoviç!

Şuhov başını salladıktan sonra sincap gibi kendi ranzasına tırmandı. Artık ister 200 gramlık ekmeğini bitirebilir, ister ikinci bir sigara tüttürür, isterse kafayı vurup yatardı.

Ne var ki, iyi bir gün geçirmiş olduğundan dolayı içinde büyük bir sevinç vardı ve gözüne uyku girmiyordu.

Şuhov'un yatağa yatması çok kolaydı. Kara battaniyeyi yatağın üzerinden çeker alır, ondan sonra da şiltenin üstüne uzanıverirdi (1941 de evden ayrılalı beri çarşaf yüzü görmemişti. Hattâ kadınların ne diye başlarına bir de çarşaf yıkama derdi çıkardıklarını anlamıyordu.) Daha sonra başını kıtık dolu yastığa koyar, ayaklarını ceketinin bir koluna sokar, üstüne battaniyeyi, onun üstüne de kaputunu çeker; işte hepsi bu kadar!... Bir gününün

daha bitmiş olmasından dolayı Tanrı'ya şükretmekten başka bir şey kalmıyordu.

Gene şu yatakta uyuyabiliyordu insan, ya bir de hücreye düşse hali nice olurdu?

Şuhov başı pencere tarafında yatıyordu. Yatağı yanındaki ranzanın üstünde bulunan baptist ise ışığa daha yakın olabilmek için başını ters tarafa, koyarak yatmıştı. İncil okuyordu şimdi.

Lâmba onlardan fazla uzak değildi. Bu bakımdan okumak, dikiş dikmek mümkündü.

Alyoşka, Şuhov'un yüksek sesle Tanrı'ya şükrettikten sonra yan tarafına döndüğünü görünce:

— Bana bakın, İvan Denisoviç, dedi. Madem içinizden Tanrı'ya dua etmek geliyor, ne diye duayı yarıda bırakıyorsunuz?

Şuhov yüzünü çevirmeden Alyoşka'ya baktı. Gözleri fersiz ışığın altında ışıl ısıldı. İçini çekerek:

— Neden mi, Alyoşka? Dualar da şikâyet dilekçesi gibidir. Ya yerine ulaşmaz, ya da ulaşsa bile red cevabıyla geriye çevrilir.

Ana barakanın önünde mühürlü dört kutu vardı, ayda bir kere sorumlusu kutuları açarak içini boşaltırdı. Pek çok hükümlü bu kutulara şikâyetlerini yazıp atarlar, ondan sonra da bir ay, iki ay bekle bir cevap gelsin...

Ama bir türlü cevap gelmezdi. Gelse bile «İsteğiniz kabul edilmedi!» cinsinden bir şey çıkardı.

— Öyle değil, İvan Denisoviç. Az dua ettiğiniz, inanmadan, içinizde duymadan dua ettiğiniz için istekleriniz yerine gelmiyor. İnsan durmadan dua et-

meli. Sağlam bir inancınız varsa duanızla dağları yerinden oynatırsınız.

Şuhov bıyık altından gülerek bir sigara daha sardı. Bunu Estonyah'nın ateşinden yakarken;

— Bırak bu masalları, Alyoşka, dedi. Dağların yerinden oynadığını duymadım hiç. Ho», hayatımda yüksek dağ da görmüş değilim ya! Sen ve senin baptistçi takımın Kafkaslar'da çok dua ettiğinize göre hiç dağları yerinden oynattığınız oldu mu?

Zavallıların başına ne geldiyse bundan gelmişti. Dua etmişlerse kime ne zararları olmuştu? Bütün yakaladıklarını yirmi beşer yıl içeri tıkmışlardı. Çünkü ölçü buydu, böyle bir suç işleyen yirmi beş yılı giyerdi.)

Alyoşka elinde İnciliyle ta Şühov'un yanma sokuldu.

— Biz bunun için dua etmiş değiliz, İvan Denisoviç! Tanrı'nm kullarına, bir dilim ekmeğimizi verdiği için yatıp kalkıp «Çok şükür Tanrım, bugün de ekmeğimizi verdin!» diye şükretmekten başka ne düşer?

— Yani burada tayınımız için şükredeceğiz, öyle mi?

Alyoşka'mn gözleri sözlerinden daha çok şey anlatıyordu. Üstelik Şühov'un elini tuttu, okşamaya başladı.

— İvan Denisoviç, şurada yapılacak dua «evden paketin gelsin, bir kap çorba fazla içeyim» şeklinde olmalıdır. Çünkü insanlar için değeri olan bir şeyin Tanrı katında değeri sıfırdır. Öyleyse ruhumuzun

kurtuluşu, ruhumuzun kötülüklerden sıyrılışı için dua etmeliyiz.

— Bak, beni dinle. Bizim Polomna'da kilisenin bir papazı vardı...

— Bırak sen şimdi kilisenin papazını, yahu!

Alyoşka böyle söylerken canı yanmış gibi alnı kırış kırış oldu. Şuhov başını dirseklerinin üzerine koyarak yattığı yerden doğruldu.

— Hayır, önce sen benim anlatacağımı dinle. Bizim Polomna'daki papaz çevrenin en zengin adamıydı. İşte biz de bir başkasının çatısını aktarırken 30 ruble alır, ama papaza gelince 100 ruble isterdik. Ama herif gık diyemezdi. İşte bu Polomna papazı ayrı ayrı köylerdeki üç kadına nafaka ödediği halde oturduğu köyde bir dördüncü kadınla yaşardı, Kilisesinin bağlı olduğu piskoposu kukla gibi oynatırdı, kimbilir adamı nasıl kafese koymuştu. Kiliseye kaç tane ikinci papaz gönderdilerse hepsine bir kulp takıp geriye aldırttı. Kazancını bir başkasıyla bölüşür mü herif?...

— Sen bana ne diye köyünün papazını anlatıp duruyorsun canım? Ortodoksluk mezhebi İncil'den çok uzaklara düştü. Bu gibi adamları sürgüne göndermemelerinin tek nedeni inançlarının zayıf oluşudur.

Şuhov sigarasını tüttürürken, Alyoşka'mn heyecanlanmasını sakin sakin seyrediyordu. Adamın havaya kalkan elini yakalayıp sigarasının dumanını yüzüne püskürterek:

— Alyoşka, benim sakın Tanrı'ya karşı olduğu-

mu sanma, dedi. Tanrı'ya inancım tamdır. Yalnız cennet ve cehenneme inanmıyorum işte. İnsanları aptal yerine koyup onları öbür dünyada cennete, ya da cehenneme gideceklerini söylemek bence saçmalığın en büyüğü.

Şuhov bunları söyledikten sonra karyolasına sırt üstü uzandı, Alyoşka'nm neler homurdandığma aldırmadan düşüncelere daldı. Bu sırada, eski kaptanın aşağıdaki öteberisini yakmamaya dikkat ederek, sigarasının külünü pencereyle ranza arasına silkeliyordu.

Bir süre düşündükten sonra:

— Sonuç olarak söylenecek şudur ki, ne kadar dua edersen et, şuradaki ceza süresinden bir kısmını bile düşüremezsin. Ve sabah kalk kampanasından akşam yat kampanasına kadar kıçını rahat bir yere koyamazsın.

Alyoşka korku içinde irkildi.

— Hayır, hayır sen bunun için de dua etmemelisin. Özgürlük senin nene gerek? Çünkü dışarda elin kolun serbest gezerken sende kalan son inancını da yitirebilirsin. Aziz Pavel ne demiş? «Ne diye ağlayıp sızlanıyor, benim kalbimi de parçalıyorsunuz. Ben yalnız bir odaya kapanmak şöyle dursun, İsa adına ölmeye bile hazırım!»

Şuhov sessizce tavana bakıyordu. O anda özgürlüğü kendisinin de isteyip istemediğini bilmemekteydi. Kampa düştüğü ilk günler cezasının ne kadarını çektiğini, ne kadarının kaldığım hesaplardı. Sonra bundan bıkkınlık geldi. Aradan yıllar ge-

www.cizgiliforum.com
enginel

cince cezasını bitirenlerin memleketine değil de, başka bir yere sürgüne gönderilecekleri anlaşıldı. Gideceği bu yabancı yerde mi, yoksa kampta mı daha, rahat yaşayacağını nereden bilecekti?

Onun tek istediği özgürlüğüne kavuşunca evine gitmekti.

Oysa evine bırakmayacaklardı ki!...

Alyoşka yalan söylemiyordu. Sesinden de, gözlerinden de ömrünü cezaevinde geçirmeye hazır olduğu anlaşılıyordu.

Şuhov düşüncelerini şöyle açıkladı :

— Beni dinle, Alyoşka, senin burada bulunmanın bir bakıma anlamı var. Çünkü İsa sana hücreye çekilmeni emretmiş, sen de bu yüzden buraya düştün. Ya benim buraya girmekte ne suçum var? 1941 yılında savaşa hazır değilsek bunun cezasını ben mi çekeceğim?

Kilgas yatağında yataren:

— İkinci yoklamayı yapmayacaklar mı, nedir? diye homurdandı.

— Öyle görünüyor, dedi Şuhov. Bunu duvara çiz, her zaman olacak şeylerden değildir. (Esnedi). Öyle de uykum geldi ki!

Tam o sırada içerisinde çıt çıkmayan barakanın dış kapısı çatırdayarak açıldı ve kurutma odasına götürmek için kucaklarında bir yığm çizme taşıyan iki kişi koridordan :

— İkinci yoklamaya hazırlanın! diye bağırdı.

Onların arkasından da muhafız gürledi:

— Herkes öteki bölmeye geçsin!

Oysa bir niceleri uykudaydı o sırada, homurtuyla karışık bir kıpırdanma başladı, kendilerini aşağıya atanlar keçelerini geçiriyorlardı ayaklarına. (Pantolonsuz battaniyenin altında buz kesecekleri için kimse pamuk bastırılmış pantolonunu bacağından çıkarmıyordu.)

— Tüh, Allah kahretsin şu herifleri! diye mırıldandı Şuhov.

Neyse ki uykuya dalmadığı için fazla öfkeli değildi.

Sezar elini yukarıya uzatarak Şuhov'un önüne iki kurabiye, iki kesme şeker ve yuvarlak bir dilim sucuk koydu. Şuhov teşekkür ettikten sonra:

— Sezar Markoviç, dedi. Verin sizin şu torbayı da şuraya, başımın altına koyayım. (Hükümlüler geçerken ellerini uzatıp yukarıdan alamazlardı, sonra kimse Şuhov'da böyle bir şey olacağını ummazdı.)

Sezar ağzı bağlı beyaz torbasını uzattı. Şuhov torbayı alıp şiltesinin altına soktuktan sonra barakadakilerin sonuna kadar çıkmasını bekledi. Böylece zaman kazanacak, koridorda çıplak ayakla bekleme süresini kısaltacaktı. Fakat muhafız onu görünce sırtardı:

— Hey, sen, köşedeki!

Şuhov çıplak ayaklarıyla gürültü çıkarmadan atladı, aşağıya. (Ne güzel de çizmelerini dolaklarını çıkarıp sobanın yamna asmıştı. Şimdi onları oradan almak yazık olacaktı.) Birçok terlik diktiği halde hepsini satmış, kendine bir çiftini bile bırakmamış-

tı. Bu işte ustaydı Şuhov, bir çift terlik dikmek fazla sürmezdi.

Yalnız gündüz kimin ayağında terlik görürlerse toplarlardı.

Keçe çizmelerini kurutma odasına gönderenlerden ayağında terlik olanlar için bir şey yoktu. Fakat dolakla ya da çıplak ayakla kalanlar kıvranmaya başladılar.

Muhafız bağırıp duruyordu:

— Haydi! Çıkın dışarı!

Arkasından da baraka kıdemlisi:

— Ulan, sopa düşmanları! Kahpe dölleri!

Hükümlüleri barakanın öteki bölmesine sürüp çıkardılar, gecikenler koridorda kaldılar. Şuhov, duvarın dibindeki hela varilinin yanında dikildi. Döşeme ayaklarının altında ıslak ıslaktı, sahanlıktan buz gibi soğuk hava geliyordu.

Herkesi dışarı gönderdikten sonra muhafızla baraka kıdemlisi boş yerlere gizlenen, yataklarında Uyuyan kimse var mı diye köşe bucak dolaştılar. Ya değilse hükümlü sayısı eksik de çıksa, fazla da çıksa, sonunda ikinci bir yoklama daha yapmak zorunda kalırlardı. Gizlenen, uyuyan kimse bulamayınca dönüp kapıyı tuttular.

— Bir! İki! Üç!...

Hükümlüleri içeriye teker teker ve çok çabuk bırakıyorlardı. Şuhov on sekizinci olarak barakaya girince hızla ranzasına koştu, bir sıçrayışta «hop» en üst kata çıktı.

Eh, her şey tamamdı artık. Ayaklar gene ceke-

tin bir koluna sokuldu; üstüne battaniye, bunun üstüne de kaput örtüldü. Artık uyuyabilirdi; barakanın öteki bölmesinden gelen hükümlüleri sayarak onların bölmesine doldurmalarının onlara bir zararı yoktu.

Sezar dönünce torbasını aşağıya sarkıttı.

O sırada Alyoşka da dönmüştü. Herkese yararlı olmak isteyen fakat kimseye yaranamayan biriydi şu Alyoşka. Şuhov bunu bildiği için kurabiyelerden birini ona uzattı.

Alyoşka gülümsedi.

— Teşekkür ederim ama size kalmadı.

— Sen yemene bak!

Şuhov'a kalmamıştı ama o her zaman elde etmenin bir yolunu bulurdu.

Sucuk dilimini de kendisi ağzına attı... Çiğnedi, çiğnedi, çiğnedi... Kokusu ne kadar hoştu! Hele ağza dolan o et tadı!

Bir yutuşta hepsini karnına yolladı, artık sucuk mucuk yoktu!...

Kalan yiyecekleri ertesi sabah kalktığı zaman yiyecekti.

Kirli, ince battaniyesini başına kadar çekti. Sayımın bitmesini beklerken ranzaların arasına doluşan karşı bölmeden gelme hükümlülerin gürültülerine aldırdığı bile yoktu.

Şuhov mutluluk içinde gözlerini yumdu. O gün çok başarılı bir gün geçirmişti. Hücreye kapatılmamış, onların iş kolunu «Sosyalist Hayat Sitesi»ne göndermemişler, öğle yemeğinde fazladan bir kap lâ-

pa aşırmış, kolbaşları iş yüzde hesabını iyi kapatmış, duvarı büyük bir istekle örmüş, aramada çelik parçasını kaçırmış, akşamleyin Sezar'dan çok şey kazanmış, tütün satın almıştı. Ayrıca hastalığa yenilmemiş, sağlığına kavuşmuştu.

Keyfinin bozuimadığı bir gündü bu.

Kalk vuruşundan yat vuruşuna kadar Şuhov'un böyle tam üç bin altı yüz elli üç günü geçmişti ve geçecekti.

Sondaki üç gün ise artık yıllardan (1) eklenenlerdi.

S O N

(1) Şubat ayının 29 çektiği yıllar. (Çeviren)

www.cizgiliforum.com
enginel